הלכות אישות פרק ט"ו - תמלול

סיכום השיעור

סיכום השיעור: רמב"ם הלכות אישות פרק ט"ו

הקדמה צו פרק ט"ו: די פארבינדונג צווישן עונה, פריה ורביה און שלום בית

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

(הקדמה צום סדר און מבנה פון הלכות אישות פרק ט"ו, אלס המשך פון הלכות עונה אין פרק י"ד ביז צום סיום פון די הלכות פון חיי אישות.)

2. פשט-ערקלערונג

אין דעם פרק גייט דער רמב"ם אריבער פון די הלכות פון מצות עונה (אין פרק י"ד) צו די הלכות פון מצות פריה ורביה, און שלייסט דעם פרק מיט די הדרכות פון חכמים וועגן שלום בית און דער ריכטיגער הנהגה צווישן א מאן און א ווייב. מיט דעם ענדיגט זיך דער חלק פון הלכות אישות וואס רעדט צום פארפאלק אליין וועגן זייער צוזאמענלעבן, איידער דער רמב"ם גייט אריבער (אין פרק ט"ז) צו די הלכות פון גביית הכתובה, דיונים און סכסוכים.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** די פארבינדונג צווישן פרק י"ד און פרק ט"ו (ר' יצחק):**

אין פרק י"ד האט מען געלערנט אז מצות עונה האט צוויי חלקים: ס'איז א חיוב און שעבוד בין איש לאשה, און ס'איז אויך דא אין דעם א לאו פון "ועונתה לא יגרע" (וועלכער בלייבט אן איסור אפילו ווען מ'איז מוסיף על כתובתה אלס קנסא דרבנן). יעצט אין פרק ט"ו קומט צו א דריטע זאך: א מצות עשה פון פריה ורביה. דאס ברענגט ארויס אז אפילו ווען די פרוי איז מוחל אדער ביידע זענען מסכים נישט צו האבן קיין עונה, העלפט עס נישט אויב ער האט נאכנישט מקיים געווען פריה ורביה.

פון דעם ברייטערט זיך דער פרק אויס צו אלע פרטים פון פריה ורביה (ווער ס'איז מחויב, וויפיל קינדער, דער חיוב מדרבנן, און דער חיוב אויף דער פרוי), און ביז צום סוף פונעם פרק וואו דער רמב"ם רעדט וועגן שלום בית און וויאזוי א מענטש דארף זיך פירן מיט זיין ווייב (זיין אוהב את אשתו וכו') – ווייל די גאנצע כוונת התורה ביי חתונה האבן איז נישט בלויז די "בעיסיק" דאורייתא חיובים פון שאר כסות ועונה, נאר אויך דער רצון התורה פון פריה ורביה און א ריכטיגער קיום פון א שטוב.

*** דער אונטערשייד צווישן שאר וכסות און מצות עונה, און דער גדר פון "לצערה" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

שאר וכסות זענען ענליך צו חושן משפט (בין אדם לחבירו), וואו צוויי מענטשן האבן שעבודים וואס זיי קענען אליין טוישן אדער מוחל זיין. ביי עונה אבער "מישט זיך די תורה אריין" מיט א לאו (פונקט ווי א מענטש האט נישט קיין רעכט צו לאזן א צווייטן אים אנשלאגן אדער מבזה זיין אינמיטן בית המדרש).

על פי זה ווערט מבואר א נייער יסוד אין דעם וואס דער רמב"ם האט געזאגט אין פרק י"ד אז אויב ער איז מונע עונה "לצערה" איז ער עובר אויף "ועונתה לא יגרע": אין אלגעמיינע ענינים פון בין אדם לחבירו, אויב א מענטש איז צוקריגט מיט א חבר (למשל, ער איז אים נישט מכבד ווייל יענער איז אים נישט מכבד, אדער ווי דער רמ"א שרייבט ביי פריקה וטעינה לגבי א "שונא"), אדער אפילו ביי שאר וכסות – אויב דער מאן איז ברוגז און קויפט היינט איינפאכערע "ראלס" (געבעקס) אנשטאט די טייערע ווייל זי האט זיך נישט פארדינט – איז עס לעגיטים על פי דין (כל זמן ס'איז נישט קיין לא תשנא). אבער ביי עונה זאגט די תורה אז מען טאר עס נישט ניצן אלס א "וועפאן" (געווער) בשעת מ'איז צוקריגט. עונה מוז זיין א מסודר'דיגע זאך לויט'ן גדר פון חז"ל (כפי כחו וכפי מלאכתו). אויב א פארפאלק איז צוקריגט (אזוי ווי מ'זעט ביי "מאיס עלי" אדער מורדת לצערו וואו עס איז דא אן איסור פון "לא תונו"), איז די ברירה אדער צו מאכן שלום אדער צו געבן א גט – אבער מ'האט נישט קיין שום רעכט צו ניצן מניעת עונה צוליב חשבונות און קריגעריין.

*** דאס ארט פון מצות פריה ורביה און שלום בית אין הלכות אישות:**

* *די שאלה (ר' יואל אשר):* פארוואס שטעלט דער רמב"ם אריין פריה ורביה אין הלכות אישות? פריה ורביה איז דאך נישט קיין דין צווישן איש ואשתו (מ'מעג אפילו גט'ן א פרוי אויב זי קען נישט האבן קיין קינדער!), נאר ס'איז א מצוה פון קיום העולם וואס שטייט עטליכע מאל אין פרשת בראשית און נח (און איז לכאורה שייך צו בני נח, ווי מ'זעט אין שבע ברכות). אנדערע מוני המצוות (ווי דער ספר החינוך, וואס גייט אויף סדר הפרשיות) רעכענען עס אלס די ערשטע מצוה, און ביים רמב"ם וואלט עס לכאורה געהערט צו הלכות יסודי התורה אדער הלכות מלכים!

* *תירוץ א' – מחלוקת ראשונים אינעם גדר פון מצות קידושין (ר' יצחק):* עס איז דא א יסוד'דיגע מחלוקת ראשונים (וואס איז נוגע צו ברכת אירוסין און מצוה בו יותר מבשלוחו). אנדערע ראשונים האלטן אז די מצוה פון חתונה האבן איז נאר מצות פריה ורביה, און קידושין איז בלויז די "לאאס" (דער הלכה'דיגער וועג וויאזוי דאס צו טוהן); לויט זיי וואלט טאקע גאנץ הלכות אישות געדארפט שטיין אונטער'ן קעפל פון פריה ורביה. דער רמב"ם אבער האלט אז עצם דער קנין קידושין (דאס מאכן א קביעות און חשיבות פון אישות) איז א מצוה פאר זיך. דערפאר איז דער עיקר ספר נשים געבויט אויף דער מצוה און חיובים פון קידושין, און פריה ורביה ווערט אריינגעברענגט דא אלס א פרט וואס פארבינדט זיך מיט הלכות עונה (וועו מ'טאר נישט מבטל זיין עונה צוליב פריה ורביה).

* *תירוץ ב' (ר' יואל אשר):* מענטשן נעמען ווייבער אלס א נאטירליכער טייל פונעם לעבן (ווי עס שטייט אין בראשית "כי טובות הנה ויקחו להם נשים"). קומט די תורה און גיט א מצוה וויאזוי דאס צו טוהן בקדושה דורך קידושין, און דערנאך לייגט די תורה צו אז דאס נעמען א פרוי דארף אויך זיין מיט'ן ציל פון פריה ורביה.

* *פארוואס שלום בית שטייט דא און נישט אין הלכות דעות (ר' יואל אשר):* הגם אלגעמיינע הנהגות צווישן מענטשן ("ואהבת לרעך כמוך") שטייען אין הלכות דעות, האט דער רמב"ם אריינגעלייגט די הלכות פון שלום בית דא אין פרק ט"ו, ווייל צווישן א מאן און א פרוי זענען דא באזונדערע הלכות און א באזונדערע סענסיטיוויטעט (צוליב עונה, און כדי אויסצומיידן די חששות פון "בני תשע מדות" וואו אלעס מוז זיין מתוך אהבה). דערפאר האט דער רמב"ם אלע דינים וואס זענען מיוחד צו איש ואשתו צוזאמגענומען אונטער איין מצוה.

הלכה א': מחילה אויף מצות עונה און דער חיוב פון פריה ורביה

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

האשה שהרשת את בעלה אחר הנישואין שימנע עונתה הרי זה מותר. במה דברים אמורים בשהיו לו בנים שכבר קיים מצות פריה ורביה אבל אם לא קיים חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים מפני שהיא מצות עשה של תורה שנאמר פרו ורבו.

2. פשט-ערקלערונג

א פרוי וואס גיט רשות פאר איר מאן נאך דער חתונה אז ער זאל מונע זיין איר עונה (אדער זיי האבן זיך ביידע אזוי אויסגעשמועסט), איז עס מותר און ער איז נישט עובר אויף "ועונתה לא יגרע". אבער דאס איז נאר אויב ער האט שוין קינדער און האט שוין מקיים געווען מצות פריה ורביה. אויב אבער ער האט נאכנישט מקיים געווען פריה ורביה, איז ער מחויב צו זיין מיט איר אין יעדער צייט פון זיין געהעריגער עונה ביז ער וועט האבן קינדער, ווייל פריה ורביה איז א מצות עשה מן התורה ("פרו ורבו").

3. חידושים און ערקלערונגען

* **דער דיוק פון "אחר הנישואין" (ר' יואל אשר):** דער רמב"ם שרייבט אז זי האט אים געגעבן רשות דווקא "אחר הנישואין" – ווייל אויב מען וואלט געמאכט אזא תנאי *פאר* דער חתונה, וואלט דער תנאי נישט געהאלפן ווייל ס'איז א "מתנה על מה שכתוב בתורה" (ווי מ'האט געלערנט אין די פריערדיגע פרקים). נאר נאך דער חתונה קען זי מוחל זיין אויף איר שעבוד.

* **דער גדר פון דער מחילה (ר' יצחק און ר' יואל אשר):** הגם דער לשון פונעם רמב"ם איז "שהרשת את בעלה" (וואס קוקט אויס ווי דער חיוב ליגט אויפ'ן מאן און ער בעט איר רשות), איז דער עיקר פשט אז מצות עונה איז געבויט צופרידנצושטעלן דעם פארטנער, און אויב ביידע זענען מסכים מוותר צו זיין דערויף, גייט אוועק דער איסור פון "ועונתה לא יגרע" – סיידן ס'איז נאך דא די מצות עשה פון פריה ורביה וואס צווינגט אים ווייטער צו האלטן יעדע עונה.

* **פארוואס ניצט מען די שיעורים פון "עונה" פאר דער מצוה פון "פריה ורביה"?**

* *קשיא (ר' יואל אשר):* דער רמב"ם זאגט א גרויסן חידוש אז ער איז "חייב לבעול בכל עונה". די שיעורים פון עונה (ווי א טיילער יעדן טאג, א תלמיד חכם פון שבת צו שבת וכו') זענען דאך געבויט אויף דער בין-אדם-לחבירו'דיגער מצוה פון עונה, לויט זיינע כוחות און איר צער. דא אבער האבן זיי זיך דאך ביידע מוחל געווען אויף עונה, און דער אינציגער חיוב וואס בלייבט איז די מצות עשה פון פריה ורביה (בין אדם למקום). פארוואס זאל דער חיוב פריה ורביה זיין געבונדן צו די שיעורים פון עונה?

* *תירוץ א' (ר' יואל אשר):* איינמאל חז"ל האבן געמאכט א שיעור פאר תשמיש, בלייבט דאס דער שיעור אויף פאר פריה ורביה.

* *תירוץ ב' – א חידוש לקולא (ר' יצחק):* מען וואלט געקענט מיינען אז מצד פריה ורביה דארף א מענטש טוהן יעדן טאג (אדער יעדע מינוט) ביז זי ווערט מעוברת, אפילו א תלמיד חכם וואס איז מצד עונה מחויב נאר פון שבת צו שבת. קומט דער רמב"ם אונז לערנען א חידוש לקולא: פונקט ווי דער שכל הישר פארשטייט אז מען קען נישט מחייב זיין א מענטש מער ווי זיין כח און זיין ארבעט ("לפי מלאכתו") ביי מצות עונה, אזוי אויך האט די מצוה פון פריה ורביה גדרים, און די תורה פאדערט נישט פון א מענטש זיך צו רייסן איבער זיינע כוחות. דעריבער איז דער חיוב פריה ורביה אויך נאר לויט זיין "עונה" וואס ער קען. (ר' משה פיינשטיין אין אגרות משה פרעגט טאקע פארוואס ער זאל נישט זיין מחויב יעדע סעקונדע, און דער תירוץ איז אז יעדע מצוה האט אירע גדרים).

* **דער לשון "בכל עונה" קעגן די טעג וואס זענען מסוגל צו עיבור:**

* *קשיא (ר' יצחק און ר' יואל אשר):* אויב דער חיוב איז נאר צוליב פריה ורביה, פארוואס זאגט דער רמב"ם סתם "בכל עונה"? אויב זי איז שוין מעוברת איז דאך פשוט אז ער איז נישט מחויב. און אפילו ווען זי איז נישט מעוברת, מיר ווייסן דאך – און די גמרא ווייסט עס אויך (סמוך לטבילתה) – אז עס זענען דא געוויסע טעג וואס זענען מסוגל צו ווערן מעוברת (גלייך נאך דער מקוה וכדומה), און אנדערע טעג וואס זי קען נישט נתעבר ווערן. פארוואס זאגט נישט דער רמב"ם אז ער איז מחויב נאר אין די צייטן וואס זענען מסוגל צו עיבור?

* *הסבר (ר' יצחק):* דער רמב"ם מיינט מיט "בכל עונה" נאר זיין עונה וואס ער קען (לאפוקי אז ער דארף מער ווי זיין עונה). אבער פראקטיש, אויב ביי א תלמיד חכם (וואס זיין עונה איז שבת) זאגט דער דאקטער לויט א "טשארט" אז די צייט וואס זי קען נתעבר ווערן איז אינמיטן דער וואך, איז פשוט אז דער חיוב פריה ורביה איז גובר און ער מוז זיין מיט איר אינמיטן דער וואך.

*** [Digression: וויפיל דארף א מענטש טוישן זיין לעבנס-שטייגער פאר פריה ורביה?]**

* *ר' יואל אשר:* מיר האבן פריער געלערנט אז א מענטש מעג ווערן א שיף-דרייוער (ספן) וואס איז נאר אינדערהיים איינמאל אין זעקס חדשים, ווייל פרנסה איז איינע פון די וויכטיגסטע זאכן ביים חתונה האבן. אבער מען דארף אריינטראכטן: אויב ער האט נאכנישט מקיים געווען פריה ורביה, צי מעג ער אויך גיין אויף אזא עקסטרעמער ארבעט, אדער דארף ער טוישן זיין "לייפסטייל" כדי מקיים צו זיין די מצות עשה?

* *ר' יצחק:* דער אגרות משה פרעגט טאקע די אלע שאלות, צי א ספן דארף מאכן זיכער אהיימצוקומען אין דער צייט וואס איז ראוי להזריע.

הלכה ב' און ג': וועה איז מחויב, פון וועלכע יארן, און דער היתר פאר א תלמיד חכם

1. דעם רמב"מ'ס וועה־טער

האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה. ומאמתי יתחייב האיש במצוה זו? מבן שש עשרה או מבן שבע עשרה, וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה. ואם היה עוסק בתורה וטרוד בה והיה מתיירא מלישא אשה כדי שלא יטרח במזונות ויבטל מן התורה הרי זה מותר להתאחר, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכל שכן בתלמוד תורה. מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושגה בה כבן עזאי ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון, והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו, אבל אם היה יצרו מתגבר עליו חייב לישא אשה ואפילו היו לו בנים שמא יבוא לידי הרהור.

2. פשט־ערקלערונג

די מצוה פון פריה ורביה ליגט נאר אויפ'ן מאן און נישט אויף דער פרוי. דער חיוב פאר'ן מאן הייבט זיך אן פון זעכצן אדער זיבעצן יאר, און אויב עס זענען אריבער צוואנציג יאר און ער האט נאכנישט חתונה געהאט, איז ער עובר און מבטל א מצות עשה.

איינער וואס איז פארנומען מיט לערנען תורה און האט מורא אז חתונה האבן וועט אים צווינגען צו ארבעטן פאר פרנסה און אים מבטל זיין פון תורה, מעג אפשטופן די חתונה, ווייל "עוסק במצוה פטור מן המצוה" און כל שכן ביי תלמוד תורה. א מענטש וואס זיין נפש גלוסט שטענדיג צו תורה און ער איז אריינגעטון אין איר א גאנץ לעבן ווי בן עזאי און האט קיינמאל נישט חתונה, האט נישט קיין עבירה – בתנאי אז זיין יצר הרע איז זיך נישט מתגבר אויף אים. אויב אבער זיין יצר איז זיך מתגבר אויף אים, איז ער מחויב חתונה צו האבן (אפילו ער האט שוין קינדער) כדי ער זאל נישט אנקומען צו הרהורי עבירה.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** פארוואס איז א פרוי פטור פון פריה ורביה, און צי האט זי א קיום המצוה?**

* *טעם הפטור (ר' יואל אשר און ר' יצחק):* עס איז א מחלוקת תנאים (רבי יוחנן בן ברוקה האלט אז א פרוי איז יא מחויב, אבער מיר פסק'ענען נישט אזוי). געווענליך איז א פרוי מחויב אין אלע מצוות עשה שאין הזמן גרמא, און דא איז עס נאך מער וואונדערליך ווייל די פרוי איז דאך די וואס טוט דעם עיקר פריה ורביה (זי טראגט דאס קינד די ניין ירחי לידה)! איינער פון די ראשונים/מפרשים זאגט אז ווייל עס איז אזוי שווער פאר דער פרוי, האט די תורה איר נישט געוואלט מחייב זיין מיט אזא שווערער זאך, און די תורה האט זיך פארלאזט אויף דעם וואס א פרוי האט א נאטירליכע טבע אז זי וויל האבן קינדער. דעם מאן אבער איז גרינגער מחייב צו זיין.

* *צי האט זי א מצוה ווען זי האט קינדער? (ר' יואל אשר און ר' יצחק):* ר' יואל אשר האט צוערשט געוואלט זאגן אז "לא האשה" מיינט נאר אז מען איז איר נישט מחייב, אבער אויב זי האט קינדער טוט זי אוודאי א מצות עשה. ר' יצחק האט אים אפגעפרעגט אז ס'איז נישט אמת, זי האט נישט קיין מצות עשה. ר' יואל אשר האט מסכים געווען אז זי האט נאר א קיום ווי אן "אינו מצווה ועושה".

* *קען א פרוי זאגן אז זי וויל נישט האבן קיין קינדער? (ר' יצחק):* אויב א פרוי וועט נישט וועלן האבן קינדער וועט זי האבן א דין פון א "מורדת"; זי האט נישט קיין רעכט זיך ארויסצודרייען פון דעם, אפילו אויב זי זאגט נישט "מאוס עלי" נאר בלויז אז זי וויל נישט קיין קינדער, ווייל דער מאן איז דאך מחויב.

*** גדר חיוב המצוה ביי זעכצן־זיבעצן יאר קעגן צוואנציג יאר:**

* *די שווערigקייט (ר' יצחק און ר' יואל אשר):* יעדע מצוה אין דער תורה ווערט מען מחויב ביי דרייצן יאר (בר מצוה). אויב א בחור פון דרייצן יאר האט חתונה און האט קינדער, איז ער דאך זיכער מקיים די מצוה! וואס מיינט דער רמב"ם אז דער חיוב הייבט זיך אן ביי 16–17 יאר, און ביי 20 יאר איז ער "עובר ומבטל מצות עשה"?

* *למדנ'ישער יסוד (ר' יצחק):* טעארעטיש און טעכניש ווערט מען טאקע מחויב אין אלע מצוות ביי דרייצן יאר. אבער יעדע מצוה האט אירע גדרים און שיעורים וויאזוי און ווען זי איז חל לויט דער רעאליטעט ("ריעליטי"). חז"ל האבן פארשטאנען אז פריה ורביה פאדערט געוויסע תנאים – ווי ישוב הדעת ("מעטשוריטי") און געלט אויסצוהאלטן א שטוב. דעריבער איז דאס א גדר אין דער מצוה אליין אז דער חיוב פאנגט זיך אן ערשט ביי 16–17 יאר.

* *פראקטישער טייטש פונעם חילוק צווישן 16–17 און 20 (ר' יצחק און ר' יואל אשר):* ביי 16 אדער 17 יאר (לפי הענין פון יעדן בחור, זיין כח און זיין געלט) הייבט זיך אן דער חיוב צו **זוכן** א שידוך. ווייל טרעפן א שידוך נעמט צייט, האבן חז"ל געגעבן א פאר יאר. אבער ווען עס וועלט 20 יאר, דארף עס שוין זיין פארענדיגט ("פיינעלייזד"); נאך 20 יאר זענען שוין נישטא קיין תירוצים, און ער הייסט "עובר ומבטל מצות עשה".

*** די שיטה פונעם רמב"ם וועגן דער משנה פון "בן שמונה עשרה לחופה" און ישוב הסתירה מיט הלכות דעות (ר' יואל**

אשר און ר' יצחק):

* *דער מקור פונעם רמב"ם:* אין פרקי אבות שטייט "בן שמונה עשרה לחופה". פארוואס פסק'נט דער רמב"ם 16–17 יאר? ווייל דער רמב"ם פסק'נט לויט דער גמרא אין קידושין. דער רמב"ם האט געהאלטן אז יענע משנה אין אבות איז באמת א ברייתא, און ער פסק'נט איר נישט להלכה (אויך נישט אין הלכות תלמוד תורה בנוגע די יארן פון לערנען מקרא, משנה און גמרא). למעשה איז עס אויך נישט קיין סתירה, ווייל אויב מען הייבט אן זוכן א שידוך ביי 16–17, קומט מען אן צו דער חופה ארום 18 יאר.

* *ישוב הסתירה מיט הלכות דעות (חשבון הפרנסה):* אין ספר המדע (הלכות דעות פרק ה') שטייט אז א מענטש דארף קודם זיך איינארדענען א פרנסה ("יטע כרם") און א דירה און ערשט דערנאך חתונה האבן. וועו א מאן נעמט א פרוי איז ער מחויב איר צו געבן א מדור, שאר, כסות ועונה. ביי 13–14 יאר ערווארט קיינער נישט אז אן אינגל זאל קענען פארדינען געלט אויסצוהאלטן א שטוב; דעמאלטס הייבט ער אן לערנען א פאך אדער ארבעטן. ביז ער ווערט 16–17 יאר אלט (די צייט וואס חכמים האבן באשטימט אויף חתונה צו האבן), האט ער שוין געארבעט און פארמאגט שוין א קאריערע און א "כרם" אויסצוהאלטן א הויזגעזינד, און דעמאלטס הייבט זיך אן זיין חיוב צו זוכן א ווייב. ממילא שטימען די צוויי הלכות אינעם רמב"ם אינגאנצן.

*** פארוואס פונקט מזונות שטערט דעם תלמיד חכם, און נישט עונה (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

א מאן איז מחויב אין שאר, כסות ועונה. לכאורה האבן שוין חז"ל געגעבן אן עצה פאר א תלמיד חכם בנוגע "עונה", וואס זיין חיוב איז נאר איינמאל א וואך (פון שבת צו שבת), ווייל תורה מתשת כחו (ר' יצחק לייגט צו אז פון דרויסן זעט מען נישט די תשישות הכח, אבער ר' יואל אשר האלט אז מ'זעט עס יא). אבער דער עיקר פראבלעם וואס דער רמב"ם ברענגט ארויס איז "שלא יטרח במזונות" – די שווערע ארבעט פאר פרנסה וואס וועט אים אוועקנעמען די צייט פון לערנען (וויבאלד אין יענע צייטן איז נישט געווען אזא מושג פון א כולל וואו מען האט חתונה און מען קימערט זיך נישט וועגן פרנסה).

*** דער כלל פון "עוסק במצוה פטור מן המצוה" ביי תלמוד תורה און אנדערע מצוות:**

* *די שאלה (ר' יואל אשר):* וויבאלד דער רמב"ם בויט דעם היתר אויפ'ן כלל פון "עוסק במצוה פטור מן המצוה" (און לייגט נאר צו "וכל שכן בתלמוד תורה"), קומט לכאורה אויס אז אויב איינער איז פארנומען מיט אן אנדערער מצוה – למשל, ער באדינט און היילט זיין קראנקן טאטן א גאנצן טאג – וועט ער אויך זיין פטור פון חתונה האבן! ער וויל צוערשט זאגן אז באמת איז תלמוד תורה אנדערש ווייל תורה קומט פאר אלעם (ווי מ'האט פריער געזען אז א פרוי קען נישט מעכב זיין א מאן פון גיין לערנען), נאר דער רמב"ם האט עס פארמולירט מיט'ן לאקאלן כלל פון "עוסק במצוה".

* *דער תירוץ (ר' יצחק):* דער רמב"ם לייגט עס בפירוש אריין אינעם כלל פון "עוסק במצוה", און ממילא איז טאקע אמת אז אויך אן אנדערע מצוה קען פטור'ן. דער חילוק איז נאר א פראקטישער: רוב מצוות שטערן נישט צו חתונה האבן. נאר ביי תלמוד תורה, וויבאלד חתונה האבן פאדערט צו גיין ארבעטן פאר פרנסה ("יטרח במזונות"), וואס נעמט אוועק דעם מענטש פונעם בית המדרש, ווערט די מצוה פון פריה ורביה א דירעקטע סתירה צו זיין "טרוד בתורה".

*** דער היתר פון בן עזאי אויף א גאנץ לעבן ("כל ימיו") קעגן אנדערע מצוות:**

* *דיוק אין "ושגה בה כבן עזאי" (ר' יואל אשר):* דאס איז א לשון וואס דער רמב"ם ניצט אויך אין הלכות תלמוד תורה און הלכות תשובה. "שגה בה" מיינט אז ער איז אינגאנצן באנומען ("אבסעסד") מיט תורה; נישט נאר וועו ער זעצט זיך לערנען, נאר זיין מח טראכט אטאמאטיש פון לערנען יעדע רגע וואס מ'שטערט אים נישט. ער האט זיך אנגעקלעבט אין דער תורה ("ונדבק בה") אזוי ווי ער וואלט שוין חתונה געהאט מיט איר.

* *צי גייט דער פטור אן א גאנץ לעבן ביי אנדערע מצוות?* ר' יואל אשר האלט אז דער פטור פון "עוסק במצוה" ביי אנדערע מצוות איז נאר גוט אויף א צייטווייליגער תקופה (מתאחר זיין), אבער אויב א מענטש דרייט זיך ארויס א גאנץ לעבן פון פריה ורביה האט ער אן עון – אויסער ביי תורה, וואו ס'איז שייך אז א מענטש זאל ווערן "משוגע פאר תורה" אויף א גאנץ לעבן. ר' יצחק האלט אבער אז טעארעטיש איז נישטא קיין חילוק ווי לאנג עס געדויערט; וויבאלד עס גייט מיט'ן כלל פון "עוסק במצוה פטור מן המצוה", קען עס טעארעטיש ארבעטן אויף א גאנץ לעבן ביי יעדער מצוה. דער חילוק איז נאר אז רוב מענטשן ענדיגן זייער מצוה אין א געוויסן פונקט, משא"כ בן עזאי האט קיינמאל נישט אויפגעהערט לערנען.

* *פרואוו צו געפינען א ציור פון אן אנדערער מצוה "כל ימיו":* ר' יואל אשר פרובירט צו געפינען א היפאטעטישן ציור פון אן אנדערער מצוה וואס נעמט איין א מענטש א גאנץ לעבן: למשל א דאקטער וואס היילט מענטשן זיבעצן שעה א טאג, אדער א מתפלל (ווי דער ריבניצער רבי) וואס וויל נאר דאוונענען א גאנצן טאג. ר' יצחק ווארפט אפ ביידע דוגמאות: א דאקטער האט צייט חתונה צו האבן און פארדינט אויך געלט דערפון **[Digression: ר' יצחק מערקט אן בדרך אגב אז לויט'ן רמב"ם טאר א דאקטער באמת נישט נעמען קיין געלט]**. און דאוונענען איז אויך נישט קיין סתירה צו חתונה האבן, ווייל דאוונענען קאסט נישט קיין געלט און מען קען דאוונענען א גאנצן טאג און נאכט אינאיינעם מיט'ן ארבעטן פאר פרנסה (און אפילו דאוונענען אויף פרנסה גופא). נאר ביי תורה איז דא א מציאות וואו דער "טורח במזונות" איז א דירעקטע סתירה צום "שגה בה".

*** ישוב הסתירה צווישן "חשקה נפשו בתורה" און "יצרו מתגבר עליו":**

וויאזוי קען א מענטש זיין אויף א מדריגה פון בן עזאי (חשקה נפשו בתורה) און גלייכצייטיג זיין איינער וואס יצרו מתגבר עליו?

* *ר' יואל אשר:* צוערשט האט ער געוואלט זאגן אז אויב דער יצר הרע באדערט אים, איז ער ממילא מבטל תורה און איז שוין נישט אין דער קאטעגאריע פון "שגה בה". דערנאך ערקלערט ער אז ער איז באמת "חשקה נפשו בתורה" אין דעם זין אז ער וויל בשום אופן נישט אויפגעבן זיין סטאטוס אלס בן תורה, אנטוהן ארבעטס-קליידער און גיין ארבעטן א גאנצן טאג פאר פרנסה צו ערנערן א ווייב. ער וויל בלייבן אין בית המדרש, אבער אינמיטן לערנען מאכן זיך טעג וואס דער יצר איז מתגבר אויף אים.

* *ר' יצחק:* דער רמב"ם רעדט פון איינעם וואס לערנט נאך אלץ און איז "חשקה נפשו בתורה", נאר אין דער זעלבער צייט האט ער הרהורי עבירה. פארוואס קען אזא מענטש נישט חתונה האבן אבער יא יעדע נאכט נכשל ווערן מיט עבירות ("הרהור")? ווייל א כשר'ע פרוי קאסט געלט און פאדערט מען זאל שוועך ארבעטן פאר מזונות (וואס נעמט אים אוועק פונעם לערנען), משא"כ עבירות קאסטן ביליגער אדער גארנישט, און ער דארף נישט גיין ארבעטן פאר דעם, און זיי נעמען נישט אזויפיל צייט! דעריבער קען ער טעכניש בלייבן זיצן און לערנען בייטאג און חטא'נען ביינאכט. דער אמת איז אז אויב איינער איז באמת "שוגה בתורה" (ווי דער רמב"ם שרייבט אין הלכות איסורי ביאה), וועט ער נישט האבן אזויפיל הרהורי עבירה; דער רמב"ם קומט אבער ווארענען פאר מענטשן וואס נארן זיך אליין און מיינען אז זיי זענען אויף דער מדריגה פון בן עזאי בשעת זיי זענען אין דער זעלבער צייט אן אויסוואורף ("א לאולייף") און פול מיט עבירות.

*** מחלוקת איבער דעם טייטש פון "הרהור" און "יצרו מתגבר עליו":**

ר' יואל אשר האט זיך געוואונדערט אויף די ווערטער "ואפילו היו לו בנים": דא גייט דאך נישט אן די מצוה פון פריה ורביה, און דעם איסור דרבנן צו זיין אן א פרוי גייט דער רמב"ם ערשט שפעטער זאגן; און וויאזוי העלפט א ווייב אינגאנצן אויסצוראטן הרהורים? איבער דעם אנטוויקלט זיך א מחלוקת אין פשט:

* *ר' יואל אשר'ס מהלך:* "הרהור" מיינט ממש א מחשבה. אפילו עס וועט זיך גארנישט אויסארבעטן דערפון למעשה, אבער א רגע איז ער פארנומען מיט עבירות. דערצו ווערט געברענגט א געדאנק (אפשר פונעם מהר"ל) אויף דער גמרא "הרהורי עבירה קשים מעבירה": ווי לאנג א מענטש האט נישט דעם כח צו לייגן שלאפן דעם יצר דורך תורה, הערט דער הרהור נישט אויף צו קאכן אין זיין סיסטעם און פייניגט אים, און צום סוף וועט עס אים באזיגן און ברענגען צו א מעשה עבירה (כגון וואוינען מיט א פרוי שלא בחופה וקידושין אדער נכשל ווערן מיט אן אשת איש אויס תאוה). אויב אבער ער האט געהאט א מחשבה פאר א קורצער צייט און זיך מתגבר געווען און געגאנגען ווייטער, הייסט עס נישט "יצרו מתגבר עליו", נאר פארקערט – ער איז מתגבר על יצרו.

* *ר' יצחק'ס מהלך **[Digression: די פלוגתא צווישן חסידים און ליטוואקעס וועגן חתונה האבן יונג]**:* ר' יצחק איז שטארק חולק. ער האלט אז דעם מהר"ל'ס תורה שטימט נישט מיט דער גמרא "משביעו רעב ומרעיבו שבע" (אז אויספירן די תאוה שטילט עס נישט איין, נאר מאכט עס הונגעריגער). לויט ר' יצחק מיינט "הרהור" און "יצרו מתגבר עליו" נישט קיין קראנקן מענטש ("חולים"), און אויך נישט קיין נארמאלע הרהורים וואס א בחור האט (אויף וואס חז"ל זאגן אין בבא בתרא "אין אנו ניצולין מהן בכל יום"). ער ווייזט אן אז די חסידישע טענה קעגן די אמאליגע ליטווישע ישיבות (ווו מען האט חתונה געהאט שפעט כדי צו קענען לערנען פאר'ן גיין ארבעטן) אז מען מוז חתונה האבן יונג צוליב הרהורי עבירה, איז א טעות אין פשט פונעם רמב"ם. ראיה לדבר: א בחור ביי פופצן יאר האט אויך הרהורים, און דאך האלטן אלע (אפילו דער חתם סופר, און רב חסדא אין דער גמרא וואס האט חתונה געהאט ביי פערצן אדער זעכצן) אז מען האט נישט חתונה פאר דעם, און דער רמב"ם אליין שרייבט דאך אז דער נארמאלער זמן איז ביז צוואנציג יאר! דערצו, פאר אזא פשוט'ן לעוועל פון הרהורים העלפט נישט קיין חתונה האבן אויך נישט.

* נאר וואס דען? דער רמב"ם רעדט פון א נארמאלן מענטש (למשל ביי 45 יאר) וואס ווערט משוגע פאר תאוה מחמת דעם וואס ער האט נישט קיין ווייב, און ווערט א "הרהורי עבירה מענטש" (א "lowlife") – ער דרייט זיך ארום א גאנצן טאג פלאנעווענדיג עבירות און טוט עבירות למעשה. (דאס איז נישט ווי א תלמיד חכם וואס שטרויכלט איינמאל ביינאכט, אויף וואס די גמרא זאגט "עבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום", נאר איינער וואס זיין גאנצער מהות וועלט פארנומען דערמיט). דער רמב"ם רופט עס אן "הרהור" נישט נאר אלס א לשון נקיה פאר מעשה עבירה, נאר ווייל דאס דריקט אויס דעם שורש פונעם פראבלעם: דעם מענטש'ס קאפ איז אינגאנצן דארין.

*** דריי באזונדערע סיבות און מצוות אויף חתונה צו האבן (ר' יואל אשר):**

מ'זעט דא אין רמב"ם דריי באזונדערע יסודות פארוואס מען דארף חתונה האבן: (א) די מצוה פון קידושין און קדושה (נישט זיין א פנוי, ווי אין אנהייב הלכות אישות), (ב) די מצוה פון פריה ורביה, און (ג) כדי זיך צו ראטעוון פון יצר הרע, הרהורי עבירה און תאוות וואס קומען ארויס פון נישט האבן א ווייב.

הלכה ד': דער שיעור פון פריה ורביה (זכר ונקבה, סריס ואילונית)

1. דעם רמב"מ'ס וועריאנט

כמה בנים יהיו לו לאיש ותתקיים מצוה זו בידו? זכר ונקבה, שנאמר: "זכר ונקבה בראם". היה הבן סריס או שהיתה הבת אילונית – לא קיים מצוה.

2. פשט-ערקלערונג

כדי יוצא צו זיין די מצוה פון פריה ורביה מוז א מענטש האבן לכל הפחות איין זון און איין טאכטער. אויב דער זון איז א סריס אדער

די טאכטער איז אן אילונית (וואס קענען נישט האבן קיין קינדער), האט דער טאטע נישט מקיים געווען די מצוה.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** דער טעם פארוואס מען דארף א זכר און א נקבה, און דער לימוד פונעם פסוק "זכר ונקבה בראם":**

* *ר' יואל אשר'ס סברא:* דער פשט איז פשוט: א זכר און א נקבה איז א "גאנצע סעט" וואס קען ווייטער האבן קינדער און ממשיך זיין די וועלט (כאטש דער ברודער און שוועסטער קענען נישט חתונה האבן איינער מיט'ן צווייטן, האט דער טאטע צוגעשטעלט א זכר און א נקבה פאר דער וועלט). און דער פסוק "זכר ונקבה בראם" ווייזט אז ווען דער אייבערשטער האט באשאפן די וועלט – כאילו מקיים געווען זיין פריה ורביה – האט ער עס געמאכט מיט א זכר און א נקבה כדי זיי זאלן זיך קענען ווייטער פארמערן.

* *ר' יצחק'ס חידוש אין דער דרשה פונעם פסוק:* אויב עס איז נאר א סברא פון המשכת העולם, פארוואס דארף מען א פסוק "זכר ונקבה בראם"? די סברא אליין איז דאך געווג! דעריבער זאגט ר' יצחק א שארפן פשט אין דער דרשה: די מצוה פון פריה ורביה איז צו באשאפן א "מענטש" (אדם). וואס איז די הגדרת התורה פון אן "אדם"? די תורה זאגט אין דעם פסוק: "זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם". חז"ל לערנען דערפון (ווי דער מושג פון "פלגא גופא") אז א יחיד אליין הייסט נאר א האלבער מענטש; דער נאמען "אדם" גייט נאר אויף א זכר און א נקבה צוזאמען. ממילא, כדי מקיים צו זיין פריה ורביה (צו מאכן א מענטש), מוז מען געבוירן א זכר און א נקבה, וואס צוזאמען שטעלן זיי צו איין "אדם".

* *די שקלא וטריא אויף דעם:* ר' יואל אשר וועגדט איין אז אין טויזנטער פלעצער אין תורה הייסט א יחיד יא אן "אדם" (ווי ער ווייזלט זיך: ווען עס שטייט "אדם כי יקריב מכם קרבן", ווען מען דען זאגן אז א יחיד קען נישט ברענגען קיין קרבן נאר א מאן און ווייב צוזאמען?!), און דערצו שטייט נישט אין דער מצוה פון "פרו ורבו" אז מען דארף מאכן אן "אדם", נאר אז מען זאל זיך פארמערן, ממילא איז ר' יצחק'ס מהלך א תורה מיט פיר שלבים. ר' יצחק האלט זיך אבער פעסט ביי זיין פשט, אז אין דעם פסוק פון בריאת האדם שטייט בפירוש אז "אדם" איז דווקא זכר ונקבה, און נאר אזוי פארשטייט מען פארוואס דער רמב"ם (און די גמרא) מוזן אנקומען צום פסוק "זכר ונקבה בראם".

*** די הלכה פון סריס ואילונית:**

* *ר' יואל אשר:* דאס באווייזט זיין סברא! א סריס און אן אילונית זענען דאך אוודאי בכלל "אדם", און פונדעסטוועגן איז דער טאטע נישט יוצא מיט זיי, ווייל דער תכלית פון פריה ורביה (און "לשבת יצרה") איז אז די וועלט זאל האבן א קיום אויף ווייטער ("לאנג טערם"), און זיי קענען נישט האבן קיין קינדער.

* *ר' יצחק:* מען וואלט טאקע געקענט זיך דינגען אויף דער הלכה (און פרעגן: פארוואס איז נישט גענוג "לשבת" פאר דעם יעצטיגן דור? פארוואס מוז מען זארגן פאר מארגן?), אבער חז"ל האבן טאקע געלערנט די סברא אז דאס קינד מוז זיין ראוי להוליד אויף ווייטער.

הלכה ה': קיום המצוה דורך בני בנים

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

נולדו לו ומתו, והניחו בנים – הרי זה קיים מצות פריה ורביה; בני בנים הרי הן כבנים. במה דברים אמורים? בשהיו בני הבנים זכר ונקבה, והיו באין מזכר ונקבה, אף על פי שהזכר בן בתו והנקבה בת בנו. אבל אם היה לו בן או בת ומתו, והניח אחד מהן זכר ונקבה – עדיין לא קיים מצוה.

2. פשט-ערקלערונג

אויב א מענטש האט געהאט קינדער און זיי זענען געשטארבן, אבער זיי האבן איבערגעלאזט אייניקלעך, האט דער זיידע מקיים געווען די מצוה, ווייל "בני בנים הרי הן כבנים". אבער דאס איז נאר מיט צוויי תנאים: (א) די אייניקלעך זענען א זכר און א נקבה, און (ב) זיי קומען פון ביידע זיינע קינדער – סיי פונעם זון און סיי פון דער טאכטער (אפילו אויב דאס אינגל-אייניקל איז פון זיין טאכטער און דאס מיידל-אייניקל איז פון זיין זון). אבער אויב נאר איינער פון זיינע קינדער האט איבערגעלאזט א זכר און א נקבה (און דאס צווייטע קינד איז געשטארבן אן קינדער, אדער ער האט בכלל נאר געהאט איין קינד), איז דער זיידע נישט יוצא.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** דער גדר פון "בני בנים הרי הן כבנים":**

כדי די אייניקלעך זאלן משלים זיין דעם זיידנ'ס מצוה, איז נישט גענוג אז עס זענען דא אויף דער וועלט א זכר און א נקבה וואס שטאמען פון אים (דורך איין קינד). עס מוז זיין אז זיין אריגינעלער שיעור פון "זכר ונקבה" (זיין זון און זיין טאכטער) האבן ביידע א המשך. יעדער איינער פון זיינע צוויי קינדער מוז איבערלאזן לפחות איין קינד (און צוזאמען מוזן די אייניקלעך זיין א זכר און א נקבה).

*** אייניקלעך אלס א טייל פונעם זיידנ'ס מצוה (ר' יצחק):**

מען זעט פון דא (כאטש מען קען צווייפלען ווי ווייט מען קען עס לערנען פון דער הלכה) אז אייניקלעך זענען א דירעקטער חלק פונעם קיום המצוה פונעם זיידן אליין. א זיידע קען נישט זאגן "וואס האב איך מיט מיינע אייניקלעך, דאס איז מיין זונ'ס זאך" – נאר זיי זענען ממש דער קיום פון זיין אייגענער מצות פריה ורביה.

הלכה ו': א גר און אן עבד משוחרר וואס האבן געהאט קינדער פריער

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

היו לו בנים בגיותו, ונתגייר הוא והן – הרי זה קיים מצוה זו. אבל אם היה עבד ולו בנים ונשתחרר הוא והם לא קיים מצות

פריה ורביה עד שיוליד אחר שנשתחרר שהעבד אין לו ייחוס.

2. פשט-ערקלערונג

אויב א גוי האט געהאט קינדער בשעת ער איז געווען א גוי, און דערנאך האט ער זיך מגייר געווען צוזאמען מיט זיינע קינדער, האט ער שוין דערמיט מקיים געווען די מצוה פון פריה ורביה. אבער אויב ער איז געווען אן עבד כנעני און האט געהאט קינדער, און דערנאך זענען ער און זיינע קינדער באפרייט געווארן (נשתחרר הוא והם) און געווארן פולקאמע אידן, האט ער דערמיט נישט מקיים געווען די מצוה, און ער מוז געבוירן נייע קינדער נאכדעם וואס ער איז געווארן א בן חורין, ווייל אן עבד האט נישט קיין שום ייחוס.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** וויאזוי קען א גר יוצא זיין מיט א מעשה וואס איז געטוהן געווארן פאר'ן חיוב? (גדר פריה ורביה און לשבת יצרה ביי גוים און אידן):**

* *די שאלה און דער יסוד פון "לשבת יצרה" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):* בשעת ער האט געבוירן די קינדער אלס גוי האט ער דאך נאכנישט געהאט קיין מצוה פון פריה ורביה (ווי עס שטייט אין גמרא סנהדרין אז א בן נח איז נישט מצווה אויף פריה ורביה), און פריה ורביה האט דאך צו טוהן מיט ברענגען אידן אויף דער וועלט – וויאזוי קען דאס האבן א שייכות צו זיין מצוה שפעטער וועז ער ווערט אן איד?

ר' יצחק און ר' יואל אשר קלערן אויף אז דער באשעפער האט באשאפן די וועלט "לשבת יצרה" (אז זי זאל זיין באזעצט מיט מענטשן), און עס שטייט טאקע אז דער ענין פון "לשבת יצרה" איז א מצוה אויך אויף בני נח, אפילו אויב זיי זענען נישט מחויב אין דער מצוה פון פריה ורביה.

* *מחלוקת אמוראים אין דעם דין (ר' יצחק):* אין דער גמרא (יבמות סב.) איז דאס א מחלוקת אמוראים צווישן ר' יוחנן און ריש לקיש (און להלכה פסק'נט מען ווי ר' יוחנן אז ער האט מקיים געווען די מצוה). דעריבער קען מען נישט זאגן אז די סברא דא איז אינגאנצן פשוט און קלאר, ווייל א גרויסער אמורא (ריש לקיש) האט טאקע געהאלטן פארקערט (אז "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" און ער איז נישט יוצא מיט די קינדער פון זיין גיות).

*** דער חילוק צווישן מעשה המצוה און דער תוצאה (רעזולטאט) ביי פריה ורביה:**

* *ר' יואל אשר:* דער עיקר ביאור ביים גר איז אז מען קוקט אויף דער צוזאמענשטעלונג פון דער "מעשה" און דער "תוצאה" (דער רעזולטאט): דער אקט פון האבן קינדער איז געטוהן געווארן דורך אים אין דער פארגאנגענהייט, און דער סוף איז אז יעצט האט ער איבערגעלאזט אידישע קינדער אויף דער וועלט. אין אסאך מצוות איז דער רעזולטאט זייער נאנט באהאפטן צו דער מעשה; ביי פריה ורביה אבער איז דער רעזולטאט אפגערוקט אויף יארן שפעטער – א מענטש ווייסט אפילו נישט צי ער האט באמת מקיים געווען די מצוה ביז ער זעט זיינע אייניקלעך (וויבאלד די קינדער אליין מוזן אויך קענען האבן קינדער). דאס איז אודאי איינע פון די סיבות פארוואס מען מאכט נישט קיין ברכה אויף דער מצוה פון פריה ורביה, ווייל מען גייט ערשט געווארטן ווערן דעם רעזולטאט אין זיבעציג יאר ארום. (ר' יצחק באמערקט אז מען מאכט יא א ברכה ביי דער חתונה, אבער עס איז א שאלה צי יענע ברכה גייט אויף דער מצוה פון פריה ורביה).

* *ר' יצחק:* כמעט אלע מענטשליכע מעשים און מצוות זענען געבויט אויף א רעזולטאט (אנדערש האט עס נישט קיין דין מעשה), ווי למשל מצות תלמוד תורה, וואו א חלק פון דער מצוה איז דער רעזולטאט פון ווערן א תלמיד חכם, וואס נעמט צענדליגער יארן. פונדעסטוועגן איז פריה ורביה א לענגערע מעשה וואס ציט זיך א גאנץ לעבן. א ראיה דערצו איז פון דער גמרא אין מסכת שבת, אז ווען א מענטש שטארבט פרעגט מען אים אויף יענער וועלט: "עסקת בפריה ורביה?" – מען פרעגט אויף דער התעסקות פון זיין גאנצן לעבן, ווייל מען קען נישט אנצייכענען איין ספעציפישע רגע ווען מען איז דאס מקיים.

*** דער חילוק צווישן א גוי און אן עבד לענין ייחוס (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

אן עבד כנעני – הגם ער איז חייב אין אסאך מצוות ווי אן איד – האט א פראבלעם פון "אין לו ייחוס". וויבאלד דער עבד און זיין זרע באלאנגען אלס ממון צום האר (דער אדון קען אפילו איינטיילן מיט וועמען ער זאל חתונה האבן), ווערט ער קיינמאל נישט פארראכטן ווי א טאטע צו זיינע קינדער, און אפילו ווען ביידע ווערן שפעטער באפרייט האבן זיי נישט קיין שום קורבה.

אנטקעגן דעם, ביי א גוי זאגט די גמרא (לויט רבי יוחנן) אז "בגיותן אית להו יחס" – צוויי גוים האבן יא א באגריף פון טאטע און קינד (הגם אין גמרא איז אויך דא א שיטה פון "זרמת סוסים זרמתם" אז א גוי'ס זרע איז הפקר, אבער להלכה האבן זיי יא ייחוס צווישן זיך). כאטש ווען א גוי ווערט נתגייר אליין איז די הלכה "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" און ער פארלירט זיין ייחוס צו זיין גוי'אישן טאטן (ווייל אן איד מיט א גוי האבן נישט קיין ייחוס), אבער דא וואו ביידע זענען מתגייר געווארן, בלייבט דער ייחוס אז ער איז זיין טאטע.

*** די משמעות פון "נתגייר הוא והן" – גירות פון א משפחה (ר' יצחק):**

וואס וואלט געווען דער דין אויב די קינדער זענען נתגייר געווארן שפעטער, נישט אין דער זעלבער צייט ווי דער טאטע? פון דעם לשון "נתגייר הוא והן" (אדער "נתגיירו עמו") איז משמע א סברא (ענליך צו א מאן און ווייב וואס ווערן נתגייר צוזאמען) אז עס איז דא א מושג אז "א משפחה ווערט נתגייר", נישט נאר אן איינצעלנער מע

נטש, און דערפאר בלייבט דער ייחוס לענין פריה ורביה, הגם להלכה הייסן זיי נישט קיין קרובים צו אנדערע ענינים.

*** [Digression: כיבוד אב און ירושה ביי א גר און אן עבד משוחרר (ר' יואל אשר און ר' יצחק)]:**

מיר זענען דא ווי מען צעטיילט די הלכה ("פלגינן"): לענין פריה ורביה וועלן מיר גר פאררעכנט ווי דער טאטע, אבער צו אנדערע הלכות הייסן זיי נישט קיין קרובים. ביי אן עבד וואס איז נתגייר געווארן אדער באפרייט געווארן צוזאמען מיט זיין טאטן, שטייט בפירוש אז עס איז נישטא קיין חיוב כיבוד אב מעיקר הדין, און אויך ביי ירושה זאגט דער רמב"ם אז אן עבד ירש'נט נישט זיין טאטן (צוליב א גזירה, מען זאל נישט מאכן קיין קל וחומר וכו'). ר' יואל אשר דערמאנט אבער אז עס קען נאך אלץ זיין אן ענין פון כיבוד אב מצד הכרת הטוב, ענליך צו דער הלכה ביי א שטיף-טאטע וואו מען לערנט ארויס אז עס איז דא א גדר פון כיבוד אב.

הלכה ז': חתונה האבן מיט א פרוי וואס קען נישט האבן קינדער, און כפיה נאך צען יאר

1. דעם רמב"מ'ס וועלטער

לא ישא אדם עקרה וזקנה ואילונית וקטנה שאינה ראויה לילד אלא אם כן קיים מצות פריה ורביה או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה. נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה הרי זה יוציא ויתן כתובה או ישא אשה הראויה לילד. ואם לא רצה להוציא כופין אותו ומכין אותו בשוט עד שיוציא. ואם אמר איני בועלה והריני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא אתייחד עמה בין שאמרה היא בין שאמר הוא אין שומעין להן אלא יוציא או ישא אשה הראויה לולד.

2. פשט-ערקלערונג

א מענטש טאר נישט חתונה האבן מיט אן עקרה (א פרוי וואס קען נישט האבן קינדער אן א באוואוסטער סיבה), א זקנה (אן עלטערע פרוי וואס קען שוין נישט האבן קינדער), אן אילונית (א פרוי וואס מען זעט אויף אירע אברים אז זי איז פון געבורט נישט ראוי צו האבן קינדער), אדער א קטנה וואס איז נאכנישט ראוי צו געבוירן – סיידן ער האט שוין מקיים געווען פריה ורביה, אדער ער האט נאך א ווייב פון וועמען ער קען האבן קינדער.

אויב ער האט חתונה געהאט מיט א סתם פרוי און זי האט נישט געבוירן במשך צען יאר, מוז ער איר גט'ן און אויסצאלן איר כתובה, אדער נעמען נאך א פרוי וואס קען האבן קינדער. אויב ער וויל נישט, צווינגט מען אים און מען שלאגט אים מיט א שמיץ (שוט) ביז ער גט איר. אויב ער אדער זי טענה'ן אז זיי וועלן ווייטער וואוינען צוזאמען אן קיין בעילה און פארנט פון עדות כדי עס זאל נישט זיין קיין יחוד (ביז ער וועט טרעפן א צווייטע ווייב), הערט מען זיי נישט אויס, נאר מען צווינגט אים ביז ער גט איר אדער נעמט א פרוי וואס קען האבן קינדער.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** דער גדר פון דעם איסור חתונה צו האבן מיט אן עקרה (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

דאס וואס מען טאר נישט חתונה האבן מיט אן עקרה איז נישט קיין זעלבסטשטענדיגער איסור אין דער חתונה אליין, נאר עס איז פשוט א ביטול פון דער מצות עשה פון פריה ורביה. דערפאר, אויב ער האט אן אנדערע פרוי אדער ער האט שוין מקיים געווען די מצוה, איז עס אינגאנצן מותר.

*** דער דין פון צען יאר און דער מקור פון אברהם אבינו (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

וועלן א מענטש האט חתונה מיט א סתם פרוי (בהיתר) און זי האט נישט קיין קינדער פאר צען יאר, באקומט זי יעצט דעם הלכה'דיגן סטאטוס פון אן "עקרה" וואס איז געשטאנען אין אנהייב הלכה, און ער מוז איר גט'ן אדער נעמען נאך א ווייב. ער מוז איר אבער באצאלן די כתובה, ווייל זי האט נישט געטוהן קיין שום עוולה – עס איז א מחלה און נישט איר שולד. דער שיעור פון צען יאר וועלן ארויסגעלערנט פון פרשת לך לך, וואו אברהם אבינו האט געווארט צען יאר מיט שרה אמנו, און נאך צען יאר האט ער חתונה געהאט מיט הגר.

*** דיוק אין לשון הרמב"ם: "עד שיוציא" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

פריער האט דער רמב"ם געגעבן צוויי ברירות – "יוציא... או ישא אשה הראויה לילד" (אדער גט'ן אדער נעמען א צווייטע פרוי). פארוואס שרייבט דער רמב"ם ביי די מכות נאר "ומכין אותו בשוט **עד שיוציא**" און דערמאנט נישט "עד שישא אשה הראויה"?

דער תירוץ איז אז בדרך כלל וואוינען מענטשן נישט מיט צוויי ווייבער, און עס איז זייער טייער אויסצוהאלטן צוויי פרויען. אויב ער וואלט געהאט געלט און געוואלט נעמען א צווייטע פרוי וואלט ער עס שוין אליין געטוהן; ווען עס קומט צו כפיה, איז דער איינציגער פראקטישער וועג אים צו צווינגען ארויסצוגעבן א גט.

*** כפיה אויף פריה ורביה אין הלכה למעשה, און דער באדייט פון "מכין אותו בשוט" (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

* *כפיה בזמן הזה:* דער כח פון בית דין צו שלאגן מיט א שוט איז דער אלגעמיינער דין פון "כופין על מצות עשה". אבער אין שולחן ערוך (און אין רמ"א) שטייט אז למעשה פירט מען זיך נישט היינטיגע צייטן צו טוהן די כפיה. מיר געפינען טאקע גדולי ישראל וואס האבן נישט גע'גט זייערע ווייבער אפילו נאכ'ן נישט האבן קיין קינדער פאר אסאך יארן (און אמאל קען מען אויך נישט וויסן ביי וועמען די שולד ליגט).

* *דער באדייט פון "שוט":* אין דער גמרא איז אמאל דא א באגריף פון "כפיה" וואס מיינט נאר מיט וועלטער, אבער דא זאגט דער רמב"ם בפירוש אז מען צווינגט ממש פיזיש מיט א "שוט" (א שמיץ) – מען באניצט זיך נישט מיט קיין איידעלע, דיפלאמאטישע רבנ'ישע וועלטער, נאר מיט דער פולער הארבער שטרענגקייט. ר' יואל אשר לייגט צו אן אייגענעם געדאנק: א שוט גיט מען געוועניליך פאר אן עבד; אפשר האבן די חכמים אנגעקוקט א מאן וואס לאזט זיך נישט גט'ן צוליב זיין ווייב ווי אן "עבד פאר זיין ווייב", און דעריבער באקומט ער א שוט.

*** פארוואס הערט מען אים נישט אויס ווען ער וויל וואוינען מיט איר בפני עדים אן אישות? (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

פארוואס מוז מען אים צווינגען צו גט'ן די ערשטע ווייב אויב ער האט איר ליב אדער שעמט זיך פאר איר, און פארוואס איז נישט געגוג אז ער זאל זיך אפשטעלן פון וואוינען מיט איר בשעת ער זוכט א צווייטע ווייב?

צוערשט וואלט מען געקענט מיינען פון דעם לשון אז עס איז דא אן איסור (ווי השחתת זרע) צו האבן אישות מיט א פרוי וועו מען ווייסט זיכער אז עס איז נישטא קיין שום שאנס פאר פריה ורביה, און דערפאר פרובירט דער מאן צו טענה'ן אז ער וועט זיך פארמיידן פון בעילה און יחוד. אבער ר' יואל אשר און ר' יצחק ווארפן דאס אפ: דאס וואוינען מיט איר אליין איז זיכער נישט קיין איסור בעצם, ווייל דער באווייז איז אז ער מעג נעמען א צווייטע ווייב און ווייטער בלייבן מיט דער ערשטער! נאר די סיבה פארוואס מען צווינגט אים צו גט'ן וועט ערקלערט אויף צוויי אופנים:

* *מהלך א' (מצד דעם מאן):* א צווייטע ווייב איז געווען א זייער זעלטענע און אומבאקוועמע זאך, און ער איז שוין פארנומען ("סטאק") מיט א ווייב אין שטוב. ממילא געטרויען אים בית דין נישט, און מען נעמט אן אז כל זמן ער איז מיט דער ערשטער ווייב וועט ער קיינמאל נישט נעמען א צווייטע. זיינע טענות אז "אט-אט נעם איך א צווייטע ווייב און דערווייל וואוין איך נישט מיט דער יעצטיגער" ווערן אנגענקוקט ווי בלויזע תירוצים זיך ארויסצודרייען פון א גט. דעריבער צווינגט מען אים קודם צו גט'ן, סיידן מען זעט בפועל אז ער נעמט טאקע אן אנדערע ווייב.

* *מהלך ב' (מצד דער פרוי, לויט מסכת כתובות):* מען געטרויעט נישט די סיטואציע צוליב דער פרוי: פונקט ווי זי ווייל נישט אז ער זאל איר גט'ן, וועט זי אים אויך מונע זיין און שטערן פון צו נעמען א צווייטע ווייב. דעריבער, כדי ער זאל קענען מקיים זיין פריה ורביה, מוז ער איר קודם גט'ן.

הלכה ח': וועו די מניעה איז פון איר אדער פון אים ("יורה כחץ") און די דינים פון כתובה

1. דעם רמב"מ'ס וועריטער

נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, והיה הוא יורה שכבת זרע כחץ, חזקת החולי ממנה ותצא שלא בכתובה, ויש לה תוספת, לא תהיה זאת פחותה מאילונית שלא הכיר בה. ואם אינו יורה כחץ, חזקת החולי ממנו בלבד, וכשיוציא יתן כתובה כולה. הוא אומר ממנה נמנע הולד והיא אומרת ממנו נמנע מפני שאינו יורה כחץ, היא נאמנת, ויש לו להחרים סתם על מי שטוענת דבר שאינה יודעת אותו בודאי ויתן כתובה. ואם אמרה איני יודעת אם ממנו אם ממני, אין לה עיקר כתובה כמו שאמרנו העמד ממון בחזקת בעליו עד שתטעון בודאי שאינו יורה כחץ. ולמה היא נאמנת בטענה זו, מפני שהיא מרגשת אם ירה כחץ או לא ירה והוא אינו מרגיש.

2. פשט-ערקלערונג

וועו א פארפאלק האט נישט קיין קינדער צעו יאר, הענגט דער דין פון דער כתובה אין דעם צי מען ווייסט וועו עס איז די סיבה:

* אויב דער מאן איז "יורה שכבת זרע כחץ" (זיין זרע שפריצט ארויס מיט כח ווי א פייל), איז די חזקה אז די קראנקהייט/מניעה איז ביי דער פרוי. דעמאלט גייט זי ארויס אן עיקר כתובה, אבער זי באקומט יא די תוספת כתובה (ווייל זי איז נישט ערגער ווי אן אילונית וואס דער מאן האט נישט געווואוסט דערפון).

* אויב ער איז נישט יורה כחץ, איז די חזקה אז דער פראבלעם איז נאר ביי אים, און וועו ער גט איר דארף ער באצאלן די גאנצע כתובה (עיקר און תוספת).

* אויב זיי האבן א וויכוח – ער זאגט אז עס איז פון איר, און זי טענה'ט בודאי אז עס איז פון אים ווייל ער איז נישט יורה כחץ – גלייבט מען איר. דער מאן קען בלויז ארויפלייגן א חרם סתם אויף וועו עס טענה'ט א זאך וואס מען ווייסט נישט אויף זיכער, און ער מוז באצאלן די כתובה.

* אויב זי זאגט "איך ווייס נישט צי עס איז פון אים אדער פון מיר" (טענת שמא), באקומט זי נישט קיין עיקר כתובה, ווייל מען לאזט דאס געלט בחזקת דעם מאן ביז זי טענה'ט מיט א ודאי.

* די סיבה פארוואס זי איז נאמנת איז ווייל זי שפירט אין איר גוף צי ער איז יורה כחץ, בשעת דער מאן שפירט עס נישט.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** די תועלת פון גט'ן און די חזקה פון "יורה כחץ" (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

די גאנצע הלכה פון צווינגען צו גט'ן נאך צען יאר האט נאר א זין אויב דער פראבלעם איז ביי איר; אויב דער פראבלעם איז ביי אים, וועט דאס גט'ן גארנישט העלפן. "יורה כחץ" שאפט נישט קיין הונדערט-פראצענטיגע ידיעה (עס קען נאך אלץ זיין אן אנדער פראבלעם ביי אים), אבער עס שאפט א הלכה'דיגע "חזקה" אז זיינס ארבעט און דער חולי איז פון איר.

*** די סתירה מיט הלכה ז' און די השגה פונעם ראב"ד:**

* *די קשיא (ר' יצחק):* אין דער פריערדיגער הלכה (הלכה ז') האט דער רמב"ם געשריבן סתם "יוציא ויתן כתובה", און דא שרייבט ער אז אויב ער איז יורה כחץ (וואס איז דער געווענליכער פאל) גייט זי ארויס *שלא בכתובה*! נאך מער, די פרוי האט דאך חתונה געהאט בחזקת א נארמאלע פרוי וואס קען האבן קינדער, פארוואס זאל זי פארלירן איר כתובה? דער ראב"ד קריגט טאקע אויפ'ן רמב"ם ("אין לי חלק בדבריו, שאין אומרים כן אלא בבעל שלישי") און האלט אז א פרוי פארלירט נאר איר כתובה נאכדעם וואס זי האט חתונה געהאט מיט דריי מענער און נישט געהאט קיין קינדער (חזקה פאר איר), אבער נישט ביים ערשטן מאן.

* *דער תירוץ אויף דער סתירה אין רמב"ם (ר' יואל אשר):* אין א סתם פאל פארשט מען נישט נאך און מען פיניגט איר נישט מיט אונטערזוכונגען, נאר דער דין איז פשוט "יוציא ויתן כתובה". הלכה ח' רעדט נאר וועו עס הייבט זיך אן א דין ודברים אוו מען קומט קלארשטעלן ביי וועמען דער פראבלעם ליגט; אויב עס

ווערט קלאר אז די חזקה איז אז עס איז פון איר, פארלירט זי די כתובה.

*** דער חילוק צווישן עיקר כתובה און תוספת כתובה (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

פארוואס פארלירט זי דעם עיקר כתובה וועז דער חולי איז פון איר, אבער תוספת באקומט זי יא? דער יסוד פונעם רמב"ם איז: עיקר כתובה איז א תקנת חכמים "כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה". אבער ביי א פרוי וואס איז נישט קיין בת בנים, וואו די חכמים אליין שטייען און צווינגען דעם מאן איר צו גט'ן (פונקט ווי ביי איסורי ביאה אדער אילונית), איז שייך צו זאגן אז די חכמים זאלן וועלן ער זאל איר נישט גט'ן?! דעריבער האבן חכמים מפקיע געווען דעם עיקר כתובה למפרע, אפילו מען האט עס נישט געוואוסט בשעת החתונה.

אנטקעגן דעם, "תוספת כתובה" איז נישט קיין תקנת חכמים נאר אן אייגענע התחייבות וואס דער מאן האט איר אליין צוגעשריבן מדעתו, און דאס קען מען נישט אוועקנעמען (פונקט ווי ביי אן אילונית שלא הכיר בה).

*** די פונקטליכקייט פון "וכשיוציא" וועז ער איז אינו יורה כחץ (ר' יואל אשר):**

דער רמב"ם שרייבט: "ואם אינו יורה כחץ, חזקת החולי ממנו בלבד, **וכשיוציא** יתן כתובה כולה". ער זאגט נישט אז ער *מוז* ארויסגעבן, נאר "וועז ער וועט ארויסגעבן" (אויב ער וויל גט'ן). פארוואס? ווייל אויב דער פראבלעם איז ביי אים ("אינו יורה כחץ"), צווינגט מען אים בכלל נישט צו גט'ן, ווייל ער קען דאך סיי ווי נישט האבן קיין קינדער און מעג בלייבן מיט איר! נאר אויב ער באשליסט פון זיך אליין איר צו גט'ן, מוז ער באצאלן די גאנצע כתובה, ווייל די מניעה איז זיינע און חכמים האבן נישט מבטל געווען די כתובה.

*** די נאמנות פון דער פרוי איבער "יורה כחץ" און די הלכות פון טענת ברי ושמא (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

* *סברת הנאמנות:* עס איז א חידוש אז די פרוי ווייסט בעסער ווי דער מאן וואס עס טוט זיך מיט זיין שכבת זרע. די ערקלערונג (אין דער גמרא און אין רמב"ם) איז אז דער מאן ווייסט נישט וואס עס טוט זיך אינעווייניג אין איר רחם און ער איז נישט מרגיש וויאזוי עס קומט ארויס בשעת תשמיש (ר' יצחק לייגט צו אז מעגליך גייט עס ספעציפיש וועז ער איז מיט איר), בשעת די פרוי פילט עס יא אין איר גוף. דעריבער, אפילו וועז דער מאן טענה'ט אנטקעגן איר אז ער איז יא יורה כחץ, האט זי מער נאמנות ווייל ביי איר איז עס א קלארער "ברי" און ער קען עס נישט באמת ווייסן.

* *חרם סתם:* וויבאלד דער מאן קען נישט אויפווייזן איר ליגן, איז די איינציגע זאך וואס ער קען טוהן ארויפצולייגן א "חרם סתם" (נישט אויף איר נאמען דירעקט, נאר כללית אויף ווער עס טענה'ט א זאך וואס מען ווייסט נישט אויף זיכער), און דערנאך מוז ער באצאלן די כתובה.

* *חזקת ממון ביי טענת שמא:* וויבאלד די פרוי קומט ארויסנעמען געלט פונעם מאן וואס איז דער מוחזק ("העמד ממון בחזקת בעליו"), קען זי נאר ארויסנעמען די כתובה וועז זי האט א שטארקע טענת ודאי ("ברי") אז ער איז נישט יורה כחץ (וואס דער מאן האט נישט קיין וועג אפצואוועזנדן). אבער אויב זי זאגט "איני יודעת", האט זי נישט קיין כח להוציא מיד המוחזק און זי פארלירט דעם עיקר כתובה.

*** [Digression: פירוש המשנה פונעם רמב"ם וועגן מעדיצינישע סיבות פון עקרות (ר' יואל אשר)]:**

דער רמב"ם שרייבט אין פירוש המשנה: "גורמי מניעת הלידה רבים ידועים אצל הרופאים" – די דאקטוירים ווייסן פון אסאך פארשידענע מעדיצינישע סיבות פארוואס א פארפאלק קען נישט האבן קיין קינדער. פארוואס דערמאנט די הלכה נאר "יורה כחץ"? ווייל אין הלכה גייט מען נאך די פשוט'ע חזקות וואס מענטשן קענען אליין פעסטשטעלן אינדערהיים אן דאקטוירים, און דאס איז תלוי צי ער איז יורה כחץ אדער נישט.

הלכה ט'—י' (אין די אפטיילונגען פונעם שיעור): א פרוי וואס פאדערט א גט נאך צען יאר

1. דעם רמב"מ'ס וועריאנט

האשה שבאה לתבוע בעלה לגרשה אחר עשר שנים מפני שלא ילדה, והיא אומרת שאינו יורה כחץ, שומעין לה, אף על פי שאינה מצווה על פריה ורביה צריכה היא לבנים לזקנותה, וכופין אותו להוציא ויתן עיקר כתובה בלבד, שלא כתב לה התוספת על מנת שתצא לרצונה ותיטול.

2. פשט-ערקלערונג

נארמאלערהייט קען א פרוי נישט פאדערן קיין גט, אבער אויב זי קומט פאדערן א גט נאך צען יאר וואס זי האט נישט געבוירן און טענה'ט אז עס איז זיין שולד ווייל ער איז נישט יורה כחץ, הערט מען איר אויס. הגם א פרוי האט נישט קיין מצוה פון פריה ורביה, דארף זי האבן קינדער וואס זאלן זיין איר געזעלשאפט און איר ארויסהעלפן אויף דער עלטער ("לזקנותה"). דעריבער צווינגט מען דעם מאן איר צו געבן א גט, אבער ער דארף איר נאר באצאלן דעם עיקר כתובה און נישט די תוספת כתובה.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** די רעכט פון א פרוי צו פאדערן א גט פאר איר אייגענער טובה (ר' יואל אשר):**

געווענליך קען א פרוי נישט פאדערן א גט סתם אזוי, סיידן זי האט ספעציפישע הלכה'דיגע טענות ווי "מאוס עלי" וכדומה. ביז יעצט האט מען געהערט וואו מען צווינגט צו גט'ן צוליב דער *מצוה* פון פריה ורביה (וועלכע איז פאר דער טובה פון ישוב העולם). דא איז אבער א נייער פאל: די פרוי איז פטור פון פריה ורביה, און דער מאן איז איר נישט מבטל פון קיין שום מצוה!

דער חידוש איז אז א מענטש האט א פולע הלכה'דיגע רעכט צו וועלן האבן קינדער פאר זיך אליין – נישט נאר אלס א מצוה, נאר פאר די אייגענע מענטשליכע באדערפענישן, ריווח און טוב פון דער וועלט: צו האבן געזעלשאפט ("קאמפאני") און הילף אויף דער עלטער ("צריכה היא לבנים לזקנותה"). די טענה איז אזוי געראכט אז בית דין צווינגט דעם מאן ("כופין אותו להוציא") איר צו געבן א גט מיט'ן עיקר כתובה.

*** דער חילוק צווישן עיקר און תוספת כתובה אין דעם פאל (ר' יואל אשר):**

פארוואס איז ער דא פטור פון דער תוספת (אנדערש ווי אין הלכה ח')? ווייל די תוספת האט ער צוגעלייגט פון זיין אייגענעם ווילן מיט'ן תנאי אז זי בלייבט מיט אים ווי לאנג ער וויל ("if you're gonna stick around"). ער האט עס נישט געשריבן אויף אן אופן אז זי זאל קענען אוועקגיין וען זי וויל ("שתצא לרצונה") און נאך דערצו נעמען זיין מתנה.

הלכה י"א: הפסקות אינעם חשבון פון די צען יאר

1. דעם רמב"מ'ס וועריאנט

הלך בסחורה בתוך עשר שנים או שהיה חולה או שהיתה היא חולה או שהיו חבושין בבית האסורין אין עולה להן אותו זמן מן המנין.

2. פשט-ערקלערונג

אויב אין לויף פון די צען יאר איז ער געפארן אויף האנדלס-רייזעס, אדער איינער פון זיי איז געווען קראנק, אדער זיי זענען געווען איינגעשפארט אין תפיסה, רעכנט מען נישט יענע צייט אינעם חשבון פון די צען יאר, ווייל "צען יאר" איז נישט סתם א נומער נאר צען יאר וואס מען האט פרובירט צו האבן קינדער.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** דיוק אין "חבושין בבית האסורין" (ר' יואל אשר):**

דער רמב"ם שרייבט בלשון רבים אז ביידע זענען געווען אין תפיסה (אדער ער אליין), ווייל אויב נאר זי איז געווען איינגעשפארט, האט ער דאך א חיוב לפדותה (איר אויסצולייזן)!

*** היינטיגע דאקטוירים אנטקעגן דער חזקה פון צען יאר (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

די גאנצע הלכה פון ווארטן צען יאר איז געבויט אויף א "חזקה" (אז נאך צען יאר פרובירן ווערט קלאר אז מען קען נישט האבן קיין קינדער). לויט דעם קומט אויס אז היינטיגע צייטן, אויב א דאקטער (א מבין) זאגט קלאר אז עס פעלט עפעס און עס איז נישטא קיין שום וועג צו האבן קינדער, דארף מען נישט ווארטן די צען יאר. א קלארער מעדיצינישער בירור איז לכל הפחות אזוי שטארק ווי א "טענת ברי" (כאטש ר' יצחק מערקט אן אז די טענת ברי פריער אינעם רמב"ם איז אויך געווען נאר נאך צען יאר). א דאקטער קען אויך קלארער וויסן צי זיי האבן טאקע פרובירט ווי עס דארף צו זיין ("באיזה אופן").

*** דער שיעור פון "הלך בסחורה" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

ווי לאנג דארף ער פעלן אז עס זאל נישט געראכנט ווערן? דער רמב"ם זאגט נישט קיין פונקטליכע צייט (ער פאדערט נישט צען יאר פון "אינטענס עונה"). עס איז קלאר אז מען גייט נישט נעמען א קאלקולעיטאר און מאכן פונקטליכע חשבונות וויפיל מאל ער איז געפארן קיין אומאן אויף א וואך אדער געפעלט אויף א חודש; עס מיינט אז ער איז געפארן אויף לענגערע רייזעס, ווי למשל זעקס חדשים.

הלכה י"ב: מפיל זיין און די חזקה פון נפלים

1. דעם רמב"מ'ס וועריאנט

הפילה מונה מיום שהפילה, הפילה וחזרה והפילה שלשה פעמים הוחזקה לנפלים ושמא לא זכה להבנות ממנה ויוציא ויתן כתובה.

2. פשט-ערקלערונג

אויב זי האט מפיל געווען, הייבט מען אן ציילן א נייע צען יאר פון יענעם טאג (ווייל דאס וואס זי איז געווארן מעוברת צעשטערט די פריערדיגע טענות און ווייזט אז זי קען יא האבן קינדער). אבער אויב זי האט מפיל געווען דריי מאל, האט זי שוין א חזקה אז זי האט נפלים, און מען זאגט אז אפשר האט ער נישט זוכה געווען אויפגעבויט צו ווערן דורך איר, ממילא דארף ער איר גט'ן און געבן די כתובה.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** דיוק אין "הוחזקה לנפלים" און "שמא לא זכה" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

א מענטש וואלט געקענט טראכטן פארקערט: דאס וואס זי ווערט מעוברת דריי מאל איז א ראיה אז איר סיסטעם ארבעט! זאגט דער רמב"ם ניין, עס ווערט א חזקה פאר נפלים. אבער דער רמב"ם ניצט א מדויק'דיגן לשון: ער שרייבט נישט "הוחזקה למפלת" (אז זי אליין איז א פרוי וואס מאכט נפלים, ווי א "קטלנית" וואס טאר מער נישט חתונה האבן), נאר "הוחזקה לנפלים" – און לייגט צו "שמא לא זכה להבנות ממנה". דאס מיינט אז די חזקה איז נאר צווישן איר און אים; זיי צוויי זענען נישט קיין גוטער שידוך פאר קינדער, אבער זי קען גיין חתונה האבן מיט א צווייטן (ווי עס שטייט אין הלכה י"ד).

*** דער מקור פונעם לשון (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

דער לשון "להבנות ממנה" קומט פונעם פסוק ביי שרה און רחל ("אולי אבנה ממנה" / "ואבנה גם אנכי ממנה"). דאס ווארט "זכה" ("שמא לא זכה") איז א לשון חז"ל.

הלכה י"ג: נאמנות פון דער פרוי ביי הפלות

1. דעם רמב"מ'ס וועריאנט

הוא אומר הפילה בתוך עשר כדי שישהה והיא אומרת לא הפילה נאמנת, שאינה מחזקת עצמה בעקרות, הוא אומר הפילה שנים והיא אומרת שלשה נאמנת, שאינה מחזקת עצמה במפילות, ובכל זה משביעה שבועת היסת שלא הפילה או שהפילה שלש שבטענה זו יתחייב ליתן כתובתה.

2. פשט-ערקלערונג

אויב די פרוי וויל ארויסגיין מיט א גט, און ער טענה'ט אז זי האט מפיל געווען אינמיטן די צען יאר (כדי ער זאל קענען בלייבן מיט איר נאך צייט), און זי זאגט אז זי האט קיינמאל נישט מפיל געווען – גלייבט מען איר, ווייל א פרוי זוכט נישט צו מאכן אויף זיך א שם פון אן עקרה. אזוי אויך אויב ער זאגט אז זי האט מפיל געווען נאר צוויי מאל, און זי זאגט דריי מאל (און וויל א גט), גלייבט מען איר, ווייל א פרוי וויל זיך נישט מחזיק זיין אלס א מפלת. אבער אין די אלע פעלער קען ער איר משביע זיין א "שבועת היסת" אידער ער צאלט די כתובה.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** חילוק צווישן חרם סתם און שבועת היסת (ר' יואל אשר):**

אין די פריערדיגע הלכות האבן מיר געהאט אז מען לייגט בלויז א "חרם", אבער דא קען ער איר ממש משביע זיין א "שבועת היסת" (א שבועה וואס איין צד ווארפט ארויף אויפ'ן צווייטן). די סיבה איז ווייל דא גייט זי ארויסנעמען געלט פון אים דורך איר טענה ("שבטענה זו יתחייב ליתן כתובתה"), האט ער דאס רעכט צו מאכן א תנאי אז זי באקומט די כתובה נאר מיט א שבועת היסת.

הלכה י"ד: א פרוי וואס האט נישט געהאט קיין קינדער מיט צוויי מענער

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

נישאת לאחד ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה והוציאה מותרת להנשא לשני, שהתה עם השני עשר שנים ולא ילדה לא תנשא לשלישי, ואם נישאת לשלישי תצא בלא כתובה אלא אם כן יש לו אשה אחרת או שקיים מצות פריה ורביה.

2. פשט-ערקלערונג

אויב א פרוי איז געווען מיט א מאן צען יאר אן קינדער און ער האט איר געגט, מעג זי חתונה האבן מיט א צווייטן (ווייל מען זאגט אז דער ערשטער האט נישט זוכה געווען). אבער אויב זי איז געווען מיט'ן צווייטן אויך צען יאר אן קינדער, ווערט שוין א חזקה אז דער פראבלעם איז ביי איר, און זי טאר נישט חתונה האבן מיט א דריטן מאן – סיידן דער דריטער האט שוין מקיים געווען פריה ורביה אדער ער האט אן אנדערע פרוי. אויב זי האט נישט געפאלגט און יא חתונה געהאט מיט א דריטן (וואס האט נישט קיין קינדער), גייט זי ארויס אן א כתובה.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** פארוואס פארלירט זי די כתובה ביים דריטן? (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

אויפ'ן יסוד פון דעם כלל וואס מען האט געלערנט פריער אינעם רמב"ם איז דער טעם קלאר: די חכמים האבן בכלל נישט מתקן געווען קיין עיקר כתובה פאר א פרוי וואס איז מוחזקת אלס נישט קיין "בת בנים" (וועו דער מאן איז נאך מחויב אין פריה ורביה און מען צווינגט אים איר צו גט'ן).

הלכה ט"ו: טענה פון "אינו יורה כחץ" פאר די צען יאר

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

האשה שבאה לבית דין ואמרה בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שימוש שמוליד או שאינו יורה כחץ, יעשו הדיינין פשרה ויאמרו לה ראוי לך שתתנהגי עם בעליך עד שתשהי עשר שנים ולא תולידי ואחר כך תתבעי, ומגלגלין עמה בדבר, אין כופין אותה לישב ולא דנין אותה דין מורדת אלא מאריכין בדבר עד שיעשו פשרה.

2. פשט-ערקלערונג

אויב א פרוי קומט אין בית דין *פאר* די צען יאר און טענה'ט אז איר מאן קען נישט משמש זיין אויף אן אופן וואס ברענגט קינדער אדער ער איז נישט יורה כחץ, צווינגט מען אים נאכנישט צו געבן א גט. די דיינים ריידן מיט איר און בעטן איר צו ווארטן צען יאר. מען צווינגט איר נישט צו בלייבן מיט אים, און מען גיט איר אויך נישט קיין דין פון א "מורדת" (ווייל זי האט א שטארקע טענה), נאר מען ציט די זאך און מען פארהאנדלט ביז זיי קומען צו א פשרה.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** דער חילוק פון פאר צען יאר צו נאך צען יאר (ר' יצחק):**

ביז יעצט האבן מיר געערעדט *נאך* צען יאר, וואו די פרוי האט א נאמנות. דא רעדט מען *פאר* די צען יאר (זי זאגט: פארוואס זאל איך ווארטן צען יאר אז איך ווייס שוין יעצט אז ער איז נישט יורה כחץ?), און דעמאלט האט קיינער נישט קיין דין נאמנות צו קענען צווינגען דעם צווייטן.

*** טייטש פון "ומגלגלין עמה בדבר" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

* *ר' יואל אשר (פסיכאלאגיש):* די דיינים גייען אריין מיט איר אין דער נושא, ווייל פרויען האבן ליב אויסצושמועסן וויאזוי זיי שפירן וועגן דעם.

* *ר' יצחק (בוכשטעבליך):* "מגלגלין" איז א לשון פון דרייען (ווי דרייען חובות); מען דרייט איר א קאפ און מען שלעפט די צייט.

*** וואס מיינט "פשרה" אין דעם פאל? (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

"פשרה" דא קען נישט מיינען אינמיטן – מען קען נישט זיין האלב חתונה געהאט! נאר דער פשט איז אז ווי באלד בית דין האט נישט קיין כח צו צווינגען קיין שום צד פאר די צען יאר, ארבעט מען מיט זיי ביז ביידע זענען מסכים אויף א פלאן: אדער ער גייט אין צו

געבן א גט פאר א האלבער כתובה, אדער זי גייט איין נישט צו ווארטן צען יאר נאר אים געבן נאך זעקס חדשים צו פרובירן, וכדומה.

הלכה ט"ז: די מצוות מדרבנן – מוסיף זיין קינדער און נישט וואוינען אן א שידוך

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח, שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם, וכן מצות חכמים היא שלא ישב איש בלא אשה שלא יבוא לידי הרהור, ולא תשב אשה בלא איש שלא תחשד.

2. פשט-ערקלערונג

אפילו נאכדעם וואס א מענטש האט שוין מקיים געווען די מצוה מן התורה פון פריה ורביה, איז ער מצווה מדרבנן צו האבן נאך קינדער כל זמן ער האט כח, ווייל יעדער וואס לייגט צו איין נפש אין כלל ישראל איז כאילו ער האט געבויט א וועלט. אויך איז דא א מצות חכמים אז א מאן זאל נישט זיין אן א פרוי (כדי ער זאל נישט קומען צו הרהורי עבירה), און א פרוי זאל נישט זיין אן א מאן (כדי מען זאל איר נישט חושד זיין).

3. חידושים און ערקלערונגען

*** די מדרגות אינעם רמב"ם (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

דער רמב"ם גייט לויט זיין סדר: צוערשט האט ער אויסגערעכנט די מצוה מדאורייתא פון פריה ורביה (און עונה), און יעצט ברענגט ער א צווייטן שטאפל – די מצוה מדרבנן ("מדברי סופרים") צו האבן נאך קינדער ("לערב אל תנח ידך") און נישט צו זיצן בלא אשה. (ר' יצחק מערקט אן אז דא שטייען קלאר ביידע זאכן וואס זיי האבן פריער געזוכט וואו עס שטייט).

*** דיוק אין "כאילו בנה עולם" (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

פארוואס שטייט "**כאילו** בנה עולם"? ווייל ער האט דאך נאר געבוירן איין מענטש, נישט א גאנצע וועלט! נאר וויבאלד פון דעם איינעם מענטש גייען שפעטער ארויסקומען אסאך קינדערלעך און דורות, ווערט עס געערעכנט "כאילו" ער האט געבויט א וועלט.

*** דער חילוק צווישן א מאן ("שלא יבוא לידי הרהור") און א פרוי ("שלא תחשד") (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

ביי א פרוי איז אויך דא א מצוה נישט צו זיין אן א מאן, אבער דער טעם איז נישט ווען "הרהור" נאר "שלא תחשד" (אז מענטשן זאלן נישט חושד זיין אז זי האט אומלעגאלע שייכות מיט מענער אן קידושין). איז דען נישטא קיין איסור הרהור ביי פרויען? די ערקלערונג איז אז "הרהור" דא מיינט אזוי ווי מען האט פריער געלערנט: דער מאן איז געווענליך דער וואס הייבט אן און איניציאירט די עבירה; די פרוי איז נישט אזוי עוסק אין הרהור אליין, אבער וועז זי איז אן א מאן איז זי א "גרינגער טארגעט" אז איינער זאל איר צורעדן, און דעריבער קומט מען איר צו חושד זיין אז זי לאזט זיך פון איינעם.

הלכה י"ז: קנאה און ריכטיגע הנהגה ביי עונה מצד דעם מאן

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

חובה על כל איש לקנאות לאשתו... אמרו חכמים אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן נכנסה בו רוח טהרה, ולא יקנא לה ביותר מדאי, ולא יאנוס אותה ויבעול בעל כרחה אלא לדעתה ומתוך שיחה ושמחה.

2. פשט-ערקלערונג

דא ענדיגן זיך הלכות פריה ורביה און עס הייבן זיך אן די הלכות פון שלום בית און די הנהגה צווישן מאן און ווייב. עס איז א חוב אויף יעדן מאן צו מקנא זיין זיין ווייב, און חז"ל האבן געזאגט אז א מאן איז נאר מקנא זיין ווייב וועז עס גייט אריין אין אים א רוח טהרה (א ריינער גייסט). פונדעסטוועגן טאר ער איר נישט מקנא זיין איבער דער מאס. אויך טאר ער איר נישט צווינגען צו תשמיש המיטה קעגן איר ווילן, נאר עס מוז זיין מיט איר הסכמה (לדעתה), און דורך א פרייליכן שמועס און שמחה.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** דער המשך פון הלכה ט"ז און דער גדר פון "מקנא זיין" דא אנטקעגן הלכות סוטה (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

* *דער המשך (ר' יואל אשר):* די הלכה קומט גלייך נאך די ווערטער "שלא תחשד" אין דער פריערדיגער הלכה: א מאן טאר נישט זיין "צו גוט" ("too nice") און זאגן "איך לאז איר טוהן וואס זי ווייל"; מיט אמת'ער אהבה קומט אויך א געוויסע מאס פון אייפערזוכט, און אויב ער האט א חשד אז זי האט שייכות מיט אנדערע מענער איז ער מחויב צו רעאגירן.

* *הלכות אישות אנטקעגן הלכות סוטה:* ר' יצחק ווייזט אן אז אין מסכת סוטה איז דא א מחלוקת תנאים צי מקנא זיין איז א "מצוה" אדער א "רשות", און דער מאמר חז"ל דא ("אין אדם מקנא לאשתו אלא א"כ נכנסה בו רוח טהרה") איז ממש די שיטה אז קנאה איז א מצוה. צי מיינט דער רמב"ם דא דעם פארמאלן הלכה'דיגן "גדר קינוי" פון הלכות סוטה (בפני עדים), אדער א כללות'דיגע הנהגה אין שטוב?

ר' יואל אשר זאגט אז עס מיינט נישט דעם קינוי פון סוטה, ווייל בזמן הזה אן א בית המקדש איז דאך נישטא קיין מנחת סוטה. ר' יצחק ווענדט איין: פארקערט! אן מי סוטה ארבעט דער הלכה'דיגער קינוי נאך שטארקער, ווייל אויב זי איז נסתרה האט זי נישט קיין ווענג צו ווערן טהור דורך טרינקען די וואסער און ער מוז איר געבן א גט! אבער ר' יצחק ברענגט א ראיה אז דא רעדט מען נישט פון א פארמאלן קינוי: אין הלכות סוטה פסק'נט דער רמב"ם קלאר אז מען זאל נישט אזוי שנעל מקנא זיין בפני עדים (נאר קודם רעדן בינו לבינה). מוז זיין אז דער קינוי דאורייתא מיט עדים

איז א צווייטער שטאפל, און דא אין הלכות אישות רעדט ער פון דער כללות'דיגער הנהגה אין שלום בית (וואס איז פארבונדן מיט'ן שורש פון דין קינוי): א מאן דארף נישט זיין סתם א "נייס גיי" וואו צוויי מענטשן וואוינען צוזאמען אן קיין אכטונג, נאר עס דארף זיין א רוח טהרה – א ריינקייט פון "איין מאן און איין ווייב".

*** [Digression: דער טייטש פון דעם ווארט "קנאה" אין לשון הקודש (ר' יצחק און ר' יואל אשר)]:**

אויף ענגליש טייטשט מען קנאה אלס "דזשעלעסי" (אייפערזוכט), אבער אין לשון הקודש מיינט עס "ברוגז" אדער "כעס". א ראיה דערצו איז פון רש"י אין חומש אויף "קל קנא", וואס טייטשט אז קנאה איז לשון כעס (כועס) און מקפיד זיין.

*** די מדה ממוצעת אין קנאה און אין שליטה ("ולא יקנא לה ביותר מדאי, ולא יאנוס אותה...") (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

הגם קנאה איז א מעלה און א מצוה ("א פעשאן" וואס די תורה הייסט האבן), מוז עס זיין אין א מדה ממוצעת ("ולא יקנא לה ביותר מדאי"). ער טאר נישט זיין אובסעסירט ("אבסעסד"), ווייל – ווי דער רמב"ם האט פריער געזאגט – זי איז נישט אין א בית הסוהר און זי מעג ארויסגיין צו איר משפחה איינמאל א חודש.

ר' יצחק באמערקט אויפ'ן המשך ("ולא יאנוס אותה... אלא לדעתה ומתוך שיחה ושמחה"), אז הגם מען וואלט כמעט געקענט מאכן א נייע הלכה ביי "ולא יאנוס", גייט עס אלעס אין איין המשך וועגן דעם סדר און באלאנס פון איש ואשה: דער מאן דארף טאקע זיין אביסל אין קאנטראל אינדערהיים, אבער עס איז דא א שיעור וויפיל אין קאנטראל ער מעג זיין – ער טאר נישט זיין קיין חיה.

נאך מער: די הלכה אז ער מוז בועל זיין "לדעתה ומתוך שיחה ושמחה" דינט ווי א סיום און א וואגשאל אויף אלע פריערדיגע הארבע הלכות פון א "מורדת". הגם מען זעט אין הלכה אז עס איז א שרעקליכע זאך וועט א פרוי איז נישט מסכים צו תשמיש (און זי פארלירט איר כתובה וכו'), ווארנט דער רמב"ם דעם מאן אז אין דער פראקטיק טאר ער זיך נישט פירן מיט כח אויפ'ן סמך פון יענע הלכות; ער טאר איר נישט צווינגען, נאר עס מוז קומען מרצונה און פון א פריליכן פלאץ ("שיחה ושמחה").

הלכה י"ח: די הנהגה פון דער פרוי אין שטוב (צניעות און פארהיטן קנאה)

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

וכן צוו חכמים על האשה שתהיה צנועה בתוך ביתה, ולא תרבה בשחוק וקלות ראש בפני בעלה, ולא תתבע תשמיש המטה בפיה, ולא תהיה מדברת בעסק זה, ולא תמנע מבעלה כדי לצערו עד שיוסיף באהבתה אלא נשמעת לו בכל עת שירצה, ותזהר מקרוביו ובני ביתו כדי שלא יעבור עליו רוח קנאה, ותתרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור.

2. פשט-ערקלערונג

אזוי אויך האבן חכמים באפוילן די פרוי אז זי זאל זיין צניעות'דיג אינעווייניג אין איר הויז: זי זאל נישט מערן מיט געלעכטער און לייכטזיניגקייט פאר איר מאן; זי זאל נישט בעטן תשמיש המיטה מיט איר מויל, און זאל נישט ארומרעדן וועגן דעם ענין. אויך זאל זי זיך נישט צוריקהאלטן פון איר מאן כדי אים מצער צו זיין ביז ער וועט איר מער ליב האבן, נאר זי זאל אים פאלגן יעדע צייט וואס ער וויל. זי דארף זיך אויך אפהיטן פון זיינע קרובים און הויז-לייט כדי עס זאל נישט אריבערגיין אויף אים א רוח קנאה, און זי זאל זיך דערווייטערן פון א מיאוס'ער זאך (כיעור) און פון אלעס וואס איז ענליך דערצו.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** מחלוקת אין פשט: וואס איז דער משך און דער שורש פון "צנועה בתוך ביתה"?**

* *דער מהלך פון ר' יואל אשר (המשך פון הלכות עונה און "שיחה ושמחה"):*

דאס ווארט "וכן" פארבינדט די הלכה גלייך צום סוף פון דער פריערדיגער הלכה ("ולא יאנוס אותה... אלא לדעתה ומתוך שיחה ושמחה"). וויבאלד דער רמב"ם האט געהייסן אז תשמיש מוז זיין "לדעתה" און "מתוך שיחה ושמחה", וואלט מען געקענט מיינען אז עס דארף זיין א פולשטענדיגע אפענקייט און הפקרות צווישן מאן און ווייב אין די ענינים. קומט דער רמב"ם און שטעלט א גרענץ (הגבלה) פאר דער פרוי: אפילו "בתוך ביתה" און "בפני בעלה" (נישט נאר אינדרויסן פאר פרעמדע מענער, נאר אפילו מיט'ן אייגענעם מאן בשעת דער "שיחה ושמחה"), מוז זיין א גדר פון צניעות.

לויט דעם גייט די גאנצע הלכה ארויס איינס פונעם אנדערן: (1) וויבאלד עס איז דא "שיחה ושמחה", ווארנט דער רמב"ם: "ולא תרבה בשחוק וקלות ראש בפני בעלה", און זי זאל נישט בעטן תשמיש מיט'ן מויל אויף א גראבן אופן (כאילו זי איז "דעספערעט") אדער ארומרעדן וועגן דעם ענין ("ולא תהיה מדברת בעסק זה"), נאר עס דארף זיין איידל, מיט א רמז. (2) וויבאלד ער טאר איר נישט צווינגען בעל כרחה נאר עס מוז זיין "לדעתה" (וואס מיינט אז זי האט די מאכט צו זאגן ניין), ווארנט דער רמב"ם די פרוי אז זי טאר נישט מיסברויכן דעם כח: "ולא תמנע מבעלה כדי לצערו עד שיוסיף באהבתה" – זיין חיוב איז צו קומען מתוך שיחה ושמחה, און איר חיוב איז "נשמעת לו בכל עת שירצה". (3) לגבי קנאה ("ותזהר מקרוביו..."): וויבאלד דער מאן האט א חיוב צו האבן א געוויסע קנאה, לייגט דער רמב"ם ארויף אן אחריות אויף דער פרוי אז זי זאל נישט מיינען אז זיין קנאה איז בלויז "זיין פראבלעם", נאר זי מוז זיך אפהיטן פון זיינע קרובים און חברים וואס דרייען זיך אין שטוב כדי נישט ארויסצורופן ביי אים א רוח קנאה.

* *דער מהלך פון ר' יצחק (אלעס דרייט זיך ארום דעם מאנ'ס רוח קנאה און חשד פון זנות):*

דאס ווארט "צנועה" אין חז"ל מיינט אלעמאל אן אפשוואכונג פון עניני פריצות און זנות (און נישט סתם א הלכה וויאזוי צו רעדן איידל בשעת שיחה ושמחה; וועו עס וואלט געווען א הלכה אין "שיחה קלה", וואלט עס דער רמב"ם געדארפט אנזאגן פאר'ן מאן אויך, נישט נאר פאר דער פרוי!). דערפאר איז דער מהלך אז דער רמב"ם האט דא צוזאמגענומען א גאנצע רייע מאמרי חז"ל און הוראות אונטער איין קעפל – **וואס די פרוי דארף טוהן כדי נישט צו דערווועקן דעם מאנ'ס קנאה און חשדות.** ("צנועה בתוך ביתה" מיינט נישט אנטוהן צניעות'דיגע קליידער, נאר נישט זיך פירן אויף א פריצות'דיגן אופן).

ראיה לדבר מסברא: וואס איז באמת שלעכט אויב א פרוי איז תובע תשמיש בפיה אדער רעדט דערווועגן? פארוואס מעג דער מאן יא תובע זיין מיט'ן מויל און די פרוי נישט? נאר עס קומט פון דער נאטור און הלכה פון קנאה! דער מאן דארף האבן אביסל חשדות און מקנא זיין, און ער וויל שפירן אז ער איז דער "דעסיידער" און איז אין קאנטראל פון דעם ענין. ממילא, וועו א פרוי פירט זיך אויף צו אומאפהענגיג ("אינדעפענדענט") אדער מיט צופיל פריצות אפילו אינדערהיים מיט אים – זי מאכט צופיל שחוק וקלות ראש, זי איז תובע בפה און רעדט אפן וועגן תשמיש ווי די פרויען וואס פירן זיך מיט זנות, אדער זי שפילט "שפילן" פון מונע זיין – הייבט דער מאן אן צו קוקן אויף איר מיט א חשד און פארלירט דעם געטרוי אין איר ("אה, דו פארשטייסט עפעס אביסל צו גוט צו די זאכן..."). דאס אליין צינדט אן ביי אים די קנאה! דערפאר איז די גאנצע הלכה איין לא

נגער המשך פון פארהיטן דעם מאנ'ס רוח קנאה, און אוועקשטעלן דעם באלאנס אין שטוב: דער מאן האט די גבורה און איז דער "בעל הבית" (אבער טאר איר נישט צווינגען בעל כרחה), און זי קען נישט ווערן דער "באס" אדער איניציאטאר (ווי תובע זיין בפה אדער מונע זיין), נאר זאל לאזן דעם מאן פירן די זאך.

*** די קשיא פון הגהות מיימוניות אויף "ולא תמנע מבעלה... עד שיוסיף באהבתה" (ר' יצחק):**

דער רמב"ם שרייבט אז א פרוי טאר נישט שפילן קיין "געימס" און זיך צוריקהאלטן פונעם מאן כדי ער זאל איר שטארקער ליב באקומען און מער וועלן. דער "הגהות מיימוניות" אויפ'ן פלאץ פרעגט א שטארקע קשיא אויפ'ן רמב"ם פון דער גמרא, וואו רב חסדא האט גראדע יא געהייסן פאר זיינע טעכטער זיך צו פירן אזוי מיט זייערע מענער (אויפצורייצן דעם מאנ'ס תאוה דורך אים נישט גלייך נאכגעבן)! (די קשיא בלייבט שטיין אן א תירוץ).

הלכה י"ט: די הנהגה פונעם מאן צו זיין ווייב (כבוד, אהבה און נחת)

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

וכן ציוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יתר מגופו ואוהבה כגופו, ואם יש לו ממון מרבה בטובתה כפי הממון, ולא יטיל עליה אימה יתירה, ויהיה דיבורו עמה בנחת, ולא יהיה עצב ולא רוגז.

2. פשט-ערקלערונג

די חכמים האבן געהייסן אז א מאן זאל מכבד זיין זיין ווייב מער ווי זיין אייגענעם גוף, און איר ליב האבן ווי זיין גוף. אויב ער האט געלט, דארף ער איר מהנה זיין לויט זיין פארמעגן. ער טאר נישט ארויפלייגן אויף איר א צו גרויסע פחד, ער זאל רעדן מיט איר רואיג און איידל, און נישט זיין אנגעצויגן אדער אין כעס.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** דער חילוק צווישן "אוהבה כגופו" און "מכבד יתר מגופו":**

* *מהלך א' – פארנאכלעסיגן דעם אייגענעם כבוד (ר' יואל אשר):* ליב האבן ("אוהבה כגופו") איז פונקט ווי דער פסוק "ואהבת לרעך כמוך" – יעדער מענטש האט זיך אליין ליב אין דעם שורש, ממילא זאל ער איר אויך אזוי ליב האבן. אבער ביי כבוד שטייט "יתר מגופו", ווייל עס זענען דא מענטשן וואס צוליב עפעס א סיבה אדער א משוגעת פארנאכלעסיגן זיי זייער אייגענעם אויסקוק און זענען זיך נישט מכבד (למשל, ער גייט מיט א צעריסן רעקל, הגם ער האט זיך יא ליב). אזא מאן קען נישט זאגן אז ער וועט נישט קויפן פאר זיין ווייב קיין שיינע מלבושים וויל ער טוט עס נישט פאר זיך אליין; איר מכבד זיין איז נישט קיין ברירה ("אפשענעל"), און ער מוז מכבד זיין איר גוף אפילו מער ווי ער טוט פאר זיין אייגענעם גוף.

* *מהלך ב' – אויסגעבן מער אויף איר (ר' יצחק):* א מענטש מוז דאך זיך אליין אויך רעספעקטירן! נאר "יתר מגופו" מיינט פשוט אז אין געווייסע וועגן דארף ער איר געבן מער רעספעקט און נאכגעבן מער ווי פאר זיך אליין, אדער פשוט אויסגעבן מער אויף אירע שיינע מלבושים ווי אויף זיינע אייגענע.

* *מהלך ג' – א פסיכאלאגישער יסוד: מוותר זיין אויף כבוד וועו מען איז אין קאנטראל (ר' יצחק און ר' יואל אשר):* מן התורה איז דער מאן דער הערשער איבער דער פרוי, ווי עס שטייט אין פסוק "ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך", און דער כבוד קומט זיך באמת אים. קומען די חכמים און זאגן דעם מאן: זיי מוותר אויף דיין כבוד און גיב עס אוועק פאר איר ("יותר מגופו" – איך גיב אוועק פאר יענעם דאס וואס קומט זיך מיר). פארוואס קען ער דאס טוהן? ווייל אין דער רעאליטעט בלייבט ער דאך אלץ דער בעל הבית! וועו א מענטש איז באמת אין קאנטראל, איז עס א מענטשליכע זאך אז ער זאל געבן פאר די וואס זענען אונטער אים ("נכנעים תחתיו") נאך מער כבוד ווי עס קומט זיך זיי, ווייל דאס נעמט גארנישט אוועק פון זיין הערשאפט – זי גייט נישט דערפון ווערן דער "שר ומלך".

ר' יואל אשר פארשארפט דעם געדאנק מיט א משל: דער וואס איז דער בעל הבית פונעם בית המדרש קען גרינג אוועקגעבן "שישי" פאר א צווייטן, ווייל דער בית המדרש בלייבט זיינער. אבער א סתם מתפלל וואס מען איז אים מכבד מיט שישי, אויב ער גיט עס אוועק האט ער גארנישט. אזוי אויך דא: וויבאלד די פרוי האט

במילא מורא פונעם מאן און ער איז אין קאנטראל, קען ער זיך ערלויבן צו זיין ברייטהארציג און איר מכבד זיין "יותר מגופו".

*** "מרבה בטובתה כפי הממון" אנטקעגן הלכות שאר כסות ועונה (ר' יואל אשר):**

הגם מען האט שוין פריער געלערנט דעם דין פון "עולה עמו" ביי שאר כסות ועונה, קומט דא דער רמב"ם צו זאגן מער ווי די בסיס'דיגע חיובים: וועו א מענטש הייבט זיין סטאנדארט און ווערט א בעל-הבית'ישער איד מיט מער בכבוד'יגע זאכן, דארף ער מרבה זיין בטובתה לויט זיין געלט.

*** "ולא יטיל עליה אימה יתירה" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

וויבאלד דער מאן האט א געוויסע בעלות (ווי מען זעט ביי קנאה, און אין הלכה כ' אז זי דארף האבן מורא פון אים), מוז דער רמב"ם ווארענען אז דער פחד טאר נישט זיין "יתירה" (צופיל). דער מקור דערצו איז אין דער גמרא אין מסכת גיטין, ווו רב חסדא לערנט עס ארויס פון דער מעשה פון פילגש בגבעה, אז צוליב דעם ווו דער מאן האט ארויפגעלייגט אימה יתירה איז ארויסגעקומען די גאנצע טראגעדיע (הגם ר' יצחק מערקט אן אז עס איז אים נישט אינגאנצן קלאר וויאזוי מען זעט דארט אין פסוק די אימה יתירה).

*** "ויהיה דיבורו עמה בנחת ולא יהיה עצב ולא רוגז":**

* "בנחת" איז ענליך צו "דברי חכמים בנחת נשמעים" (ר' יצחק).

* *וואס מיינט "ולא יהיה עצב ולא רוגז"?* ר' יואל אשר האלט אז דאס גייט ארויף אויפ'ן "דיבורו עמה" – אז זיין שמועסן און זיין באציאונג מיט איר זאל נישט זיין אין א צושטאנד פון עצבון און רוגז. עס קען דאך נישט זיין א חיוב אויפ'ן גברא אז אויב עס איז אים נעבעך עפעס געשען און ער איז טרויעריג, מוז ער ווערן פרייליך איידער ער גייט אהיים (דא רעדט מען נישט פון ר' נחמנ'ס "מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד").

ר' יצחק טייטשט אז "עצב" דא מיינט נישט טרויעריג, נאר "אנגעצויגן", און ער איז מסכים אז דער פשט איז אז ער זאל זיך נישט פירן מיט איר בכעס, וואס דאס איז דעם רמב"מ'ס איבערטייטש פון דער גמרא "צריך למימרינהו בניחותא". (ר' יואל אשר האט געוואלט זאגן אז דער איסור צו זיין עצב ורוגז בכלל שטייט אין הלכות דעות ווייל מען דארף שטענדיג טראכטן פונעם אייבערשטן, אבער ר' יצחק ווארפט דאס אפ: דאס שטייט נישט אין הלכות דעות, און א מענטש דארף נישט זיין עצב ורוגז אפילו אן דעם חשבון).

*** [Digression: דער מהות פון "ציוו חכמים" – אגדה, מדרבנן, אדער דרך השם קודם מתן תורה? (ר' יואל אשר און ר' יצחק)]:**

* *ר' יואל אשר:* די סארט הלכות (וואס אין משניות וואלטן זיי געהערט מער צו מסכת אבות ווי צו מסכת גיטין, און ווערן אנגערופן "אגדה" אדער "עצה טובה") זענען נישט וויניגער מחייב ווייל זיי זענען נישט אונטער א ספעציפישער מצוה. אדרבה, זיי זענען נאך מער יסודות'דיג! הלכות ווי כתובה זענען חידושים פון תורה שבעל פה, אבער וויאזוי מענטשן דארפן זיך אויפפירן איינער מיט'ן צווייטן איז "דרך השם" וואס אברהם אבינו וואלט שוין געזאגט נאך פאר מתן תורה, און עס איז מסתם נוגע אפילו פאר גוים.

* *ר' יצחק און ר' יואל אשר:* די סטרוקטור פונעם רמב"ם אין דעם פרק גייט אראפ שטאפל נאך שטאפל: ער הייבט אן מיט פריה ורביה מדאורייתא, דערנאך מדברי סופרים (מדרבנן), דערנאך דער חיוב/מצוה פון קנאה, און דערנאך קומען א רייע הלכות מיט'ן לשון "וכן ציוו חכמים". הגם איינער ווי דער חפץ חיים וואלט געזוכט צו מאכן די זאכן פאר א דאורייתא (למשל, ארויסלערנען "אוהבה כגופו" פון "ואהבת לרעך כמוך"), האט דער רמב"ם דאס נישט געזוכט צו טוהן, נאר ער שטעלט עס אלס ציוויים פון די חכמים.

הלכה כ': די הנהגה פון דער פרוי צו איר מאן, און דער סיום הפרק

1. דעם רמב"מ'ס ווערטער

וכן ציוו על האשה שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי, ויהיה לו עליה מורא, ותעשה כל מעשיה על פיו, ויהיה בעיניה כמו שר או מלך, מהלכת בתאות לבו, ומרחקת כל שישנא. וזה הוא דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים והטהורים בזיווגן, ובדרכים אלו יהיה יישובן נאה ומשובח.

2. פשט-ערקלערונג

די חכמים האבן אויך באפוילן די פרוי אז זי זאל גאר שטארק מכבד זיין איר מאן, האבן מורא פון אים, טוהן אלע אירע מעשים לויט זיין באפעל, און ער זאל זיין אין אירע אויגן ווי א האר אדער א קעניג – זי זאל גיין נאך די באגערן פון זיין הארץ און דערווייטערן פון שטוב אלעס וואס ער האט פיינט. דאס איז דער ווענ פון הייליגע און ריינע אידישע טעכטער און זיהן אין זייער זיווג, און דורך די ווענן ווען זייער צוזאמענלעבן זיין שיין און געלויבט.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** "מכבדת את בעלה ביותר מדאי" און דער קעגנזייטיגער בילד (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

ביים מאן שטייט "יתר מגופו", און ביי דער פרוי שטייט אן אויסערגעווענליכער לשון: "ביותר מדאי" (גאר שטארק). ר' יצחק באמערקט אז מען דארף נישט צופיל מדייק זיין אין יעדן ווארט באזונדער, ווייל דער רמב"ם מאלט דא אן אלגעמיינע שילדערונג ("דיסקריפשאן") פון א צוויי-זייטיגער באציאונג: ער איז איר מכבד יותר מגופו, און זי איז אים מכבד יותר מדאי.

*** די פראקטישע אויסדרוקן פון "מורא" און "שר או מלך" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

דער רמב"ם איז נישט מצווה אויף א הארץ-געפיל ("פילינג") פון מורא, נאר ער מפרש"ט עס תיכף אין מעשה אויף צוויי שטאפלען:

1. "ויהיה לו עליה מורא" מיינט "ותעשה כל מעשיה על פיו" – זי פאלגט וואס ער *הייסט*.

2. "ויהיה בעיניה כמו שר או מלך" גייט נאך א שטאפל העכער, וואס ווערט אויסגעדריקט אין "מהלכת בתאות לבו ומרחקת כל שישנא" – זי טוט נישט נאר וואס ער *הייסט* ("על פיו"), נאר אויך וואס ער *וויל* און גלוסט אים ("בתאות לבו", א לשון ענליך צום פסוק "והלך בדרכי לבך"), און זי נעמט ארויס פון שטוב זאכן וואס ער האט פיינט.

*** דער ציל פון די הנהגות – "ובדרכים אלו יהיה יישובן נאה ומשובח" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

* *נישט קיין ברכה, נאר דער ציל פונעם ציווי:* דער סיום איז נישט סתם א פיינע ברכה לכבוד סוף פרק (ספעציעל אז עס איז נאכנישט סוף הלכות אישות). דער רמב"ם גיט דא דעם טעם און דעם ציל פון די אלע הלכות: א פרוי (און א מאן) זאל נישט מיינען אז די הדרכות פון מכבד זיין דעם מאן און האבן מורא פון אים איז א ביטערע גזירה אז זי זאל זיך פלאגן א גאנץ לעבן נאר כדי צו קענען זאגן "איך האב געפאלגט די חכמים", און וואס האט זי דערפון? דעריבער פארזיכערט דער רמב"ם אז דער גאנצער ציל פון די חכמים איז כדי עס זאל נישט ווערן קיין "מעקעלע" (א צעבראכענע, אומגעלונגענע שטוב), נאר זיי זאלן האבן א גוטע, געשמאקע און שיינע הייראט ("יהיה יישובן נאה ומשובח").

* *צוויי טייטשן אין דעם ווארט "יישובן":* (א) לויט ר' יואל אשר מיינט "יישובן" דא זייער עצם וואוינען צוזאמען – דער שלום בית און דאס צוזאמענלעבן פונעם פארפאלק אליין. (ב) ר' יצחק לייגט צו א שיינעם רמז (בדרך דרש) אז "יישובן" איז מלשון ישוב העולם (האבן קינדער): עס שטימט מיט דעם וואס דער רמב"ם שרייבט אין הלכות דעות, אז אויב מען פירט זיך בשעת'ן זיווג בקדושה ובטהרה ווי דער דרך החכמים, איז מען זוכה צו האבן שיינע און געראטענע קינדער (בנים חכמים) – דאס איז דער "יישובן נאה ומשובח".

*** דער אידישער וועג קעגן דעם גוי'אישן וועג פון חתונה האבן (ר' יצחק):**

מיט די ווערטער "דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים והטהורים" ווייזט דער רמב"ם דעם קאנטראסט צו א גוי'אישן וועג פון הייראטן. ביי די אומות העולם איז א חתונה געבויט בלויז אויף געזעצן, "זכויות" (רעכטן), און א קאמף פון כוחות ("פאוער"). אוודאי האט אן איד אויך הלכה'דיגע חיובים (ווי שארה כסותה ועונתה, און אויב נישט איז ער א מורד), אבער דער אידישער וועג פון לעבן איז נישט זיך צו פירן מיט כח און רעכטן, נאר אז די פרוי וויל טוהן דעם מאנ'ס רצון, און דער מאן איז איר מכבד מער ווי זיך אליין.

*** דער באדייט פון "בזיווגן" און "קדושים וטהורים" (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

* פונעם איין זייט איז "בזיווגן" א כללות'דיג ווארט אויף זייער גאנצן צוזאמענלעבן (זייער שידוך און פארבינדונג). אבער פונעם אנדערן זייט ליגט דערין א רמז אויף עצם דעם ענין פון מצות עונה און חיבור – עס גייט ארויף אויף "ולא יאנוס אותה ויבעול בעל כרחה אלא לדעתה", אויף "אוהבה כגופו", און אויף די הלכות פון נישט מקנא זיין ביותר מדאי.

* *מהות הקדושה (ר' יואל אשר):* מענטשן מיינען אז "קדושה וטהרה" אין זיווג ביי צדיקים איז עפעס אן אויסערליכע פרישות'דיגע זאך; אבער דא אין רמב"ם זעט מען אז די עצם אהבה און כבוד צווישן מאן און ווייב, דאס גופא איז די קדושה וטהרה פון בני ובנות ישראל!

*** דער אויספיר פון גאנץ הלכות קידושין – נישט זיין קיין "נבל ברשות התורה" (ר' יצחק):**

דא ביים סוף פון פרק ט"ו ענדיגט זיך דער חלק פון קידושין און חיי אישות אינעם רמב"ם (איידער ער גייט אריבער צו תביעת כתובה אין פרק ט"ז), און דער סיום שליסט אריין דעם גאנצן מהלך פון אנהייב הלכות אישות. אין אנהייב הלכות אישות האט דער רמב"ם ערקלערט אז די גאנצע כוונה פון דער תורה מיט קידושין, כתובה און שבע ברכות איז, אז א מענטש זאל נישט זיין ווי א חיה וואס כאפט א פרוי אין גאס ("פוגש אשה בשוק"), נאר עס זאל זיין מיט א דיבור און א קנין.

אבער אפילו נאך די קידושין איז נאך אלץ שייך אז א מענטש זאל זיין א "נבל ברשות התורה" – ער האט שוין געמאכט א קנין קידושין, און יעצט מיינט ער אז ער קען טוהן וואס ער וויל, בעל כרחה, אן איר פרעגן צי זי וויל. דעריבער פירט דער רמב"ם אויס אז די הנהגה פון אהבה און כבוד ("קדושים וטהורים בזיווגן") איז דער אמת'ער קיום פון דער כוונת התורה ביי קידושין: אז דער מענטש זאל נישט זיין ווי אן "ארי דורס ואוכל" (א לייב וואס צערייסט און עסט אויפ'ן פלאץ) און נאכגעבן נאר זיין בהמה'שן "רצון גופני", נאר ער זאל זיין א מענטש מיט טהרה און מיט א סדר.

תמלול מלא

רמב"ם הלכות אישות – פרק ט"ו: מצות פריה ורביה והנהגת האיש עם אשתו

הקדמה צו פרק ט"ו: דער קשר צווישן מצות עונה, פריה ורביה און שלום בית

ר' יצחק: [[#1]] א גוטן. היינט איז א טאג ווען מ'לערנט פרק ט"ו.

ר' יואל אשר: אינעם רמב"ם, ספר נשים הלכות אישות, פרק ט"ו. און די סיבה פארוואס מיר לערנען עס, זאגט ר' יצחק, ווייל ס'איז היינט א טאג, יעדער טאג ברענגט מיט זיך א נייעם חוב אין תלמוד תורה. דאס וואס דו זאגסט?

ר' יצחק: יא, אזוי ווי זיי האבן געלערנט נעכטן אין הלכות עונה,

ר' יואל אשר: מ'האט שוין געזעדט,

ר' יצחק: א זאך וואס מ'לערנט כסדר דארף מען יעדן טאג,

ר' יואל אשר: דארפסטו יעדן טאג, עקזעקטלי. און מאך נאר זיכער **שבכל יום יהיו בעיניך כחדשים**, אלעס רעכנט מען אויפ'ן טאג, וואס דער... וועז דער אייבערשטער רעכנט יעדן טאג, ווייס איך,

ר' יצחק: איי דער אייבערשטער קוקט צווישן דווקא מיט דער שקיעה. יא,

ר' יואל אשר: עס קומט אינמיטן אינעם טאג, ס'פארברענגט זיך.

ר' יצחק: תלוי איזה שקיעה, אבער יא. זייער גוט.

וואס איך וויל זאגן איז אזוי, די קאנעקשאן, יא, פשוט, כ'בין מסכים. מיר האבן געלערנט אינעם פריערדיגן פרק אז ס'איז דא א מצוה, ס'הייסט ס'איז דא צוויי זאכן וואס מ'האט אין דעם פריערדיגן פרק געלערנט:

* ס'איז דא אזוי ווי א חוב, מ'איז מחויב **ועונתה לא יגרע**, ס'איז אזוי ווי א חיוב בין איש לאשה.

* חוץ פון דעם איז דא אין דעם א לאו. כ'מיין, דער לאו איז תלוי לויט דעם חוב, סאו ס'איז נישט קלאר למאי נפקא מינה. אבער אזוי האט דער רמב"ם געזאגט, אז אפילו למשל וועז מ'איז א קנסא דרבנן, וועז מ'איז מוסיף על כתובתה, גייט נישט אוועק די נושא פון... וואס הייסט עס? פון דעם לאו, ס'איז דאך אן איסור.

יעצט גייען מיר לערנען אז חוץ פון דעם, און מיט דעם איז דער המשך, איז דא אויך א מצות עשה. דאס הייסט, ס'איז נישט נאר דא מצות עונה וואס איז טאקע א חיוב בין איש לאשה און א לאו, אבער חוץ פון דעם איז דא אין דעם סתם אזוי א מצוה, וואס דאס איז די מצוה פון פריה ורביה. און ס'קען אמאל אריינקומען אפילו וועז די פרוי איז מסכים, אדער ביידע זענען מסכים נישט צו מאכן עונה, העלפט עס איר נישט ווייל ס'איז דא די מצוה פון פריה ורביה.

סאו ממילא איז זייער אינטערעסאנט אז דא לייגט דער רמב"ם אריין די גאנצע נושא פון פריה ורביה, און ס'ברייטערט זיך אזוי ווייט אויס ביז אז ער איז מסביר בכלל וויאזוי מ'דארף זיך פירן מיט דער ווייב, מ'דארף האבן שלום בית, מ'דארף זיין **אוהב את אשתו** וכו'. סאו ס'זעט אויס אז דאס איז אלץ אזוי ווי א קאנעקשאן פון דעם, אז נאכדעם וואס מ'האט געענדיגט די בעיסיק דאורייתא פון שאר כסות ועונה, מ'זאגט וויפיל מ'איז מחויב, דארף מען דאך פארשטיין אז נישט די גאנצע זאך פון חתונה האבן איז דאס. ס'איז דאך דא אויך די מצוה, ס'איז דאך אזוי ווי א רצון און כוונת התורה אויף פריה ורביה, דארף מען לערנען אלע פרטים: ווער איז מחויב, וויפיל וכו'. און פון דעם וואס מ'זעט אז ס'איז דא אמאל וואס מ'איז נישט מחויב, און נאכדעם איז דא מדרבנן פריה ורביה, און ס'איז דא דער חיוב אויף דער אשה אויף פריה ורביה, הגם זי איז נישט מחויב ממש, און ממילא איז אויך דא דער חיוב אז מ'זאל זען צו בלייבן חתונה געהאט. דאס שטימט וואס איך זאג?

דער אונטערשרייב צווישן שאר וכסות און מצות עונה (דער גדר פון "לצערה")

ר' יואל אשר: איך וואלט דאס שוין געזאגט אביסל אנדערש, ענליך. היות אז ס'איז די לעצטע הלכה פון... ניין,

ר' יצחק: ס'איז נישט די לעצטע פון אישות.

ר' יואל אשר: פון מדאורייתא'ס. פון דא גייט מען צו גביית הכתובה. אקעי, ער ענדיגט אבער מיט דעם וועז ער רעדט צו קאפלס. יעצט גייט ער צו דיונים, מער דיטעילס פון... סכסוכים אין דער כתובה.

סאו ער האט שוין געקאווערט די וויכטיגע זאכן פון שאר כסות ועונה. און שאר כסות ועונה, אזוי ווי ר' יצחק האט געזאגט, איז דא א חלק וואס איז בין אדם לחבירו, וואס איז ענליך צו חושן משפט, אז די צוויי מענטשן האבן חיובים און שיעבודים איינער פאר'ן צווייטן, און די חיובים און שיעבודים קענען זיי אויך טשעינדזשן לויט דעם מנהג, און לויט דעם... מ'קען מוחל זיין. וואס עונה האט יא מער ווי דעם איז אז כאילו די תורה מישט זיך אריין. איך וויל נישט זאגן דאס ווארט, באט כאילו די תורה זאגט א לאו, נישט אז ס'איז אפ טו יו. הגם בעצם גאנץ חושן משפט איז בעיסד אויף לאוים, אזוי ווי **לא תגנוב**, אדער מ'דארף זיין ארדענטליך מיט א שכן וואס איז **הישר והטוב**. אבער ס'איז מער פריי וואס איז צווישן ענק צוויי, מה שאין כן עונה איז אויך דא א לאו.

און אויף דעם האט דער רמב"ם געזאגט אז דער לאו קומט אויך ווייטער מיט א קאנדישאן לכבוד דעם אז אויב ער טוט עס צו מצער זיין, אויב טוט ער עס וועגן פאר עני סיבה זענען זיי יעצט צעקריגט, זיי גייען דורך א שווערע צייט, רייט. אבער ס'איז נאך אלץ אז ס'איז דא ווי אין בין אדם לחבירו איז אויך דא אזוי ווי צוויי דינים: ס'איז דא וויפיל ס'איז אינגאנצן איבערגעגעבן צו צוויי מענטשן, און וויפיל די תורה זאגט... ניין, וואס הייסט, למשל אויב איינער לאזט איינעם טוהן א משוגע'נע זאך. איינער לאזט אז מען זאל אים אנשלאגן אינמיטן בית המדרש, אים מבזה זיין אינמיטן בית המדרש.

ר' יצחק: אבער ער איז אן איד, ער האט נישט קיין רעכט.

ר' יואל אשר: אבער ס'קען זיין אזוי ווי די תורה מישט זיך אריין, נישט אלעס איז אפן צווישן צוויי מענטשן. אבער לאמיר שנעל צוריקקומען.

ר' יצחק: ניין, ניין, איך וויל דיר זאגן אן אנדערן וועג. איך טראכט, עס וועט געהאלפן ווערן... אז דאס וועט העלפן זאגן וואס דו זאגסט.

> **חידוש:** איך טראכט אן אינטערעסאנטע זאך, אז וועז דאס וואס מ'האט געלערנט – דאס איז לגבי דעם פריערדיגן פרק אביסל – דאס וואס מ'האט געלערנט אז **לצערה** איז ער עובר אויף **ועונתה לא יגרע**, ס'קען זיין אז דא ליגט א נייע זאך. געווענליך איז א מענטש צעקריגט, א מענטש... איך ווייס נישט אויב מ'טאר נישט זיין צעקריגט מיט א צווייטן איד, באט ס'איז לעדזשיטעמעט. סיידן איינער זאגט, איך בין נישט מכבד יענעם, ווייל ער איז מיר נישט מכבד. האסט א שאלה...

ר' יואל אשר: מיר האבן געהערט אמאל ביי ליסיקא.

ר' יצחק: שטייט א סימפל באט אין א געוויסן זין איז עס לעדזשיטעמעט. קענסט נישט האבן קיין טענה. דער רמ"א אפילו ביי ליסיקא איז מסביר אז ער האט א געוויסע לפנים משורת הדין, קען זיין ס'איז א מצוה, אבער מיר פארשטייען אים אז ער איז צעקריגט. דא זעט מען אז אויב מ'איז מצער א ווייב מיט עונה, אפילו ביסט צעקריגט, יא? שטייט נישט: ביסט צעקריגט, מאך שלום. דאס איז אין סוף פונעם פרק.

ר' יואל אשר: אבער... אבער פון דער אנדערער זייט זעט מען יא, אבער אזוי ווי מאיס עלי, איז ער עובר אויף **לא תונו**,

ר' יצחק: זי איז נישט עובר.

ר' יואל אשר: וועז ער זאגט, אה, וועז ער זאגט **לא תונו** דארף ער איר געבן א גט.

ר' יצחק: יא, גיב א גט, **צאינה וראינה**, דאס זאגט עס. האסט נישט קיין רעכט, מעגסט זיין צעקריגט. אויב מען איז צעקריגט מיט א ווייב, אדער גט זיך אדער מאך שלום. עס איז נישט דא קיין רעכט מונע צו זיין עונה.

ר' יואל אשר:

> **חידוש:** עס איז דא זאכן וואס די תורה לאזט נישט ניצן עז א וועפאן.

ר' יצחק: יא,

ר' יואל אשר: אזוי זעט עס אויס. טאמער אויב די ווייב... ביידע זענען דא, ביידע זענען דא. דער מאן ברענגט וויאזוי הייסט עס? נו, די ערשטע זאך שאר, ער ברענגט געלט. היינט וועט ער ברענגען שוואכערע ראלס ווייל האסט עס נישט דיזערווד, ביסט נישט געווען נייס צו מיר, קויף איך סימפל ראלס, יא? די תורה אסר'ט עס נישט. קען זיין מען דארף וויסן **לא תשנא**, אבער לכאורה איז נישט **לא תשנא**, א מענטש האט נישט קיין חיוב יעדן טאג צו קויפן די טייערערע ראלס, יא,

ר' יצחק: לאמיר זאגן א קליינע דוגמא.

ר' יואל אשר: אבער די תורה לאזט נישט ניצן עונה עז א וועפאן. ענקער עונה דארף זיין א מסודר'דיגע זאך, די חז"ל געבן דעם גדר **כפי כחו** און **כפי מלאכתו**, און אויב דו גיסט ווייניגער ווי דעם וועגן חשבונות איז עס אילעדזשיטעמעט.

ר' יצחק: זעלבע זאך מיט איר דא. אויב זי איז מורדת לצערו, איי, איך בין צעקריגט – צעקריגט איז מאך נישט קיין שיינעם סאפער אזוי ווי דו זאגסט, אבער דאס איז נישט קיין... עפעס אזוי.

דאס ארט פון מצות פריה ורביה און שלום בית אין הלכות אישות

ר' יואל אשר: אקעי. אבער יעצט לערן עס אנדערש, איך וויל צוקומען, אבער דער רמב"ם וויל דאך קאווערן אלעס וואס איז נוגע דא.

> **שאלה:** עס איז דא א חלק דא וואס איז נישט עקזעקטלי א בין אדם לחבירו. פריה ורביה איז נישט קיין בין אדם לחבירו, פריה ורביה איז אסאך א גרעסערע זאך, עס איז קיום העולם. וועגן דעם האבן אנדערע מוני המצוות עס אויסגערעכנט אלס די ערשטע מצוה. עס מאכט סענס, אין פרשת בראשית און נח שטייט מיין איך פיר מאל די מצוה פון פריה ורביה, אדער דריי מאל אדער פיר מאל. אפילו פאר אברהם אבינו בענטשט אים דער אייבערשטער אזויפיל מאל, מען זעט אין דער תורה אז פריה ורביה איז ממש פון די ערשטע יסודות. אבער עס איז דאך, עס באלאנגט נישט עכט דא, עס איז אויך נישט אין ספר נשים בכלל. אפשר וואלט דער רמב"ם געדארפט מאכן א ספר, עכט איז יא דא, אזוי ווי יסודי התורה. עס איז דא, דער רמב"ם לייגט עס דא, אבער איך זאג עס קען שוין זיין באלאנגט אין אנדערע, אין אנדערע חלקים.

ר' יצחק: אקעי, סאו מען דארף געדענקען,

ר' יואל אשר: אין הלכות מלכים, איך ווייס נישט וואס, כלל ישראל זאל האבן א קיום, יא? עס איז דא מענטשן וואס האבן אסאך קינדער ווייל די מדינה דארף האבן אה... נפקא מינה, איך מיין צו זאגן עס איז אן אנדערע זאך, עס איז נישט אן אישו אזוי שטארק וואס איז תלוי אין דעם איש ואשתו, מען מעג אפילו גט'ן א ווייב ווייל זי קען נישט האבן קינדער.

ר' יצחק: יא, לאמיר זאגן, אויב דו האסט שוין דערמאנט דאס, לאמיר זאגן וואס איך ווייס וועגן דעם. דאס הייסט, עס איז דא אזוי ווי דו זאגסט, דער חינוך רעכנט פריה ורביה סתם ווייל ער גייט אויף סדר הפרשיות, נישט ווייל ער האלט אז עס איז די וויכטיגסטע, ווייל פשוט ווייל ער גייט אויף סדר הפרשיות און פשוט נאך דא שטייט,

ר' יואל אשר: אבער דער חינוך גייט מיט'ן רמב"ם, סך הכל געטשעינדזשד די ארדער, רייט? אבער דער רמב"ם האט א... לכאורה אויך יא, פריה ורביה איז לכאורה אויך פון די שבע מצוות בני נח, עס שטייט נישט אויסגערעכנט... שבע מצוות בני נח, מ'זעט מ'איז זיי מפרש דא שבע ברכות. אה, א גוט וואורט,

ר' יצחק: יא. [[#2]]

> **תירוץ (מחלוקת ראשונים אינעם גדר פון מצות קידושין):** אבער די אינטערעסאנטע זאך וועגן פריה ורביה איז אז ס'איז דא א מחלוקת וואס איז די מצוה פון חתונה האבן. געדענקט לגבי **מצוה בו יותר מבשלוחו** און אנדערע, אז לגבי ברכת אירוסין, דער רמב"ם האלט אז קידושין איז א מצוה, און די מצוה איז, אזוי ווי מ'האט געלערנט א גאנצע צייט, אז וועז מ'מאכט א חתונה זאל זיין אויף דעם אופן פון דעם קנין.

ר' יואל אשר: די מצוה איז די קביעות, די חשיבות וואס מ'מאכט.

ר' יצחק: ס'איז דא אבער אנדערע ראשונים וואס האבן נישט געטראכט אזוי, זיי האבן געהאלטן דאס איז נאר א דין, ס'איז נאר א לאאס, אבער די מצוה פון חתונה האבן איז נאר די מצוה פון פריה ורביה. לויט זיי וואלט טאקע די גאנצע זאך פון הלכות אישות געדארפט זיין מער אונטער דער העדער פון פריה ורביה. דער רמב"ם מאכט עס פארקערט: ס'איז דא די חיובים, דער קנין, וואס דאס אליין איז א מצוה, און אין דעם איז דא א פרט וואס עס

קאנעקטט צו דער מצות פריה ורביה, דערפאר זאגט ער דא די הלכות פריה ורביה.

ר' יואל אשר: איך מיין אז פארדעם איז וויכטיג אפשר פאר'ן רמב"ם אנצוהייבן מיט דער סטארי. ער זאגט אזוי, אז מענטשן נעמען ווייבער פון נאך פון די בנות מלכים, יא? די בני האלקים האבן געזען **כי טובות הנה** און זיי האבן זיי געפונען, ס'איז א פארט פון לייף. סאו די תורה קומט מיט א מצוה זאגן וויאזוי מ'זאל דאס טוהן. יא, יא, דאס טאקע קומט... און יעצט זאגט ער, דאס נעמען ווייבער דארף אויך זיין באופן מ'זאל, ס'זאל זיין מיט פריה ורביה און פארוואס ס'זאל נישט זיין [[#3]]

ר' יצחק: דאס איז נאך א זאך. דאס זאג איך, מיט פריה ורביה ביסטו געזעצט אז ס'איז באמת אן עקסטערע מצוה. דער רמב"ם לייגט עס אריין ווייל עפעס פאר סאם ריזן איז אישות ביי אים געווען מער דער קנין וואס איז א מצוה. און דא קומט אריין אז הגם אז מ'איז פטור, קען נאך אלץ זיין די מצוה פון פריה ורביה.

ר' יואל אשר: און פארדעם קומט אויך אריין שלום בית, ווייל וויאזוי זיך אויפצופירן מיט אנדערע מענטשן, למשל אלס **ואהבת לרעך כמוך** וכדומה, האט דער רמב"ם שוין געזאגט אין הלכות דעות. אבער ס'איז דאך דא זאכן וואס זענען מיוחד פאר א מאן מיט א פרוי, וואס איז נישט אונטער דער קאטעגאריע פון דעות, ווייל מ'האט דאך געזאגט אז ס'איז דא עונה, ס'איז דא אזויפיל זאכן וואו ס'איז אנדערש, און וואו מ'דארף זיין מער סענסיטיוו אויך. דער רמב"ם איז אפשר מרמז אויף די חז"ל פון בני תשע מדות וכדומה, מ'דארף עס טוהן מתוך אהבה, לייגט ער עס אריין אזוי ווי זיין סדר, צו לייגן אלע עקסטערע דינים אריינלייגן אונטער דער זעלבער, אין דער זעלבער מצוה.

ר' יצחק: אקעי, לאמיר אנהייבן צו לערנען.

הלכה א': מחילה אויף מצות עונה און דער חיוב פון פריה ורביה

ר' יואל אשר: [[#4]] זאגט דער רמב"ם אזוי:

> **האשה שהרשת את בעלה**

ר' יצחק: זי האט געגעבן רשות פאר איר מאן,

ר' יואל אשר:

> **אחר הנישואין שימנע עונתה**

> **דיוק:** ס'טייטש נישט מ'האט עס געמאכט אלס א תנאי פאר דער חתונה. אזוי ווי מ'האט געלערנט וואלט עס נישט געארבעט, ווייל דעמאלטס וואלט עס געהייסן א **מתנה על מה שכתוב בתורה.**

אבער א מאן און א פרוי האבן נאך דער חתונה זיך אויסגעשמועסט, און די פרוי האט מסכים געווען. דער מאן האט געבעטן, זעט אויס דאס איז דער פאל?

ר' יצחק: אדער אפשר די אנדערע וועי עראונד? ס'קוקט אויס ווי די מצוה פון עונה איז אזוי סטרעקטשערד אזוי ווי מ'האט געלערנט, ס'איז א חיוב...

ר' יואל אשר: ניין, ס'איז ביידע, צווישן די צוויי מענטשן. די צוויי מענטשן האבן געמאכט רשות אז מ'גייט מונע זיין עונה,

> **הרי זה מותר**

זיי מעגן דאס טוהן. ס'טייטש דאס וועט נישט זיין דער פראבלעם פון **ועונתה לא יגרע. ועונתה לא יגרע** זאגט נישט. די אלע זאכן וואס מיר האבן געזעדט וועגן מצות עונה איז כדי צופרידנצושטעלן דעם פארטנער, אדער כדי אוועקצושטעלן א סטאנדארד דא, אבער אויב מענטשן האבן בפירוש זיך אויסגענומען אז זיי ווילן נישט עונה, איז **הרי זה מותר** מיט דעם דין.

זאגט דער רמב"ם, דאס איז זייער גוט אלץ מיט די דינים וואס מיר האבן געזעדט ביז יעצט, מיט די דינים פון שייכות לעונה, אבער ס'איז דאך דא נאך עפעס צו דער פיקטשער. זאגט דער רמב"ם, די הלכה וואס איך האב יעצט געזאגט אז ס'איז מותר איז נאר וועז ס'איז נישט דא דער אנדערער פראבלעם פון מצות פריה ורביה. סאו:

> **במה דברים אמורים בשהיו לו בנים**

ער האט שוין קינדער,

> **שכבר קיים מצות פריה ורביה**

אזוי ווי ער גייט באלד אויסרעכענען ביי וויפיל קינדער איז מען מקיים מצות פריה ורביה. אויב ער האט שוין דעם אמאנט, האט ער דאך שוין מקיים געווען מצות פריה ורביה. סאו יעצט בלייבט נאר די מצות עונה, און היות זיי האבן זיך געגעבן רשות איינער פאר דעם צווייטן, גייט אוועק די מצות עונה. אבער אויב ער האט נאכנישט מקיים געווען פריה ורביה, איז אפילו תאמר הכי אז די מצות עונה גייט אוועק, איז דאך דא די מצוה פון פריה ורביה. ממילא:

> **חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים. אבל אם לא קיים**

אויב ער האט נאכנישט,

> **חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים.**

ר' יצחק:

> **מפני שהיא מצות עשה**

ר' יואל אשר: אבער אויב מענטשן האבן בפירוש זיך אויסגענומען אז זיי ווילן נישט עונה, איז **הרי זה מותר** מיט דעם דין. זאגט דער רמב"ם, דאס איז זייער גוט אלץ מיט די דינים וואס מיר האבן געזעדט ביז יעצט, מיט די דינים פון שאר כסות ועונה, אבער ס'איז דאך דא נאך עפעס צו דע פיקטשער. זאגט דער רמב"ם, די הלכה וואס איך האב יעצט געזאגט אז ס'איז מותר, איז נאר וועז ס'איז נישט דא דער אנדערער פראבלעם פון מצות פריה ורביה.

סאו, **בשהיו לו בנים**, וועז ער האט שוין קינדער, **שכבר קיים מצות פריה ורביה**, אזוי ווי ער גייט באלד אויסרעכענען ביי וויפיל קינדער איז מען מקיים מצות פריה ורביה. אויב ער האט שוין דעם עמאונט, האט ער דאך שוין מקיים געווען מצות פריה ורביה. סאו יעצט בלייבט נאר די מצות עונה, און היות אז זיי האבן זיך געגעבן רשות איינער פאר'ן צווייטן, גייט אוועק די מצות עונה.

אבער אויב ער האט נאכנישט מקיים געווען פריה ורביה, איז אפילו תאמר הלך די מצות עונה, איז דאך דא די מצוה פון פריה ורביה. ממילא **חייב לבעול בכל עונה, עד שיהיו לו בנים**. דא שטייט א גרויסער חידוש: **בכל עונה**, מ'וועט שוין צוריקקומען צו דעם. **עד שיהיו לו בנים**. פארוואס? **מפני שהיא מצות עשה של תורה**. ס'איז דא אן אנדער מצות עשה, **שנאמר פרו ורבו**, ס'איז דא א מצות עשה אז מ'דארף האבן קינדער.

שקלא וטריא: דער גדר פון "בכל עונה" לגבי פריה ורביה

ממילא, אפילו אויב ענק ביידע האבן אפגעשמועסט אז ס'איז נישטא מער קיין מצות עונה, איז אבער דא די מצוה פון פריה ורביה. און איינמאל די חז"ל זענען מחייב מיט פריה ורביה, זענען זיי עס ווייטער מחייב מיט די רעגולערע שיעורים פון מצות עונה. ס'איז זייער אינטערעסאנט, ווייל מ'קען טראכטן אז די שיעורים פון מצות עונה זענען דאך יא תלוי אין דער בין אדם לחבירו'דיגער זאך, אין זייערע מדות וואו זיי שטייען. דער קאפעל האט דאך שוין נישט דעם אישו,

ר' יצחק: האבן זיי דאך נישט.

ר' יואל אשר: אבער איינמאל חז"ל האבן געמאכט א שיעור, בלייבט דאס דער שיעור.

ר' יצחק: ס'איז דא א חיוב פריה ורביה, טייטש, אן איד איז מחויב צו האבן קינדער, באלד וועלן מיר זען וויפיל. איז וויאזוי טוט מען דאס? דורך עונה, אזוי ווייסן די טאטעס, אזוי טוט מען עס. אקעי. יעצט, וואס דארף איך טוהן? דארף איך יעדע סעקאנד מאכן עונה, יעדע מינוט, יעדן טאג, וואס איז נוגע, ביז ער האט קינדער?

יעצט, לכאורה, איך מיין אזוי הייבט זיך עס אן: נו זאגסטו, כ'האב נישט קיין כח, כ'האב נישט קיין צייט, נאו פראבלעם. פאר דער זעלבער ריזן פארוואס דו ביסט פטור פון עונה פון בין אדם לחבירו לפי מלאכתו, ביסטו אויך פטור פון יעדן טאג מאכן עונה לענין פריה ורביה, וואס מ'קען נישט, ס'איז דא א שיעור וויפיל מ'איז מחויב. אקעי, אבער יעדע וואך, וואטעוועך ס'איז דער שיעור, איז דער חיוב פריה ורביה חל אויפ'ן זעלבן וועג.

וואס יא, דא קען איך טראכטן, דער רמב"ם האט אן אינטערעסאנטן לשון, **"בכל עונה"**. אויב איז זי שוין מעוברת, איז פשוט אז ס'איז נישט נוגע, אדער אויב ער ווייסט אז אין דער צייט קען זי נאכנישט נתעבר זיין לויט וואס מ'ווייסט. אויכעט ס'מיינט נאר זיין עונה.

ר' יואל אשר: דאס האב איך פריער אויך געזאגט, **בכל עונה**.

ר' יצחק: כל עונה וואס ער קען נאר זיין.

ר' יואל אשר: ס'איז אן אינטערעסאנטע זאך יא, ווייל מיר ווייסן אז ס'איז דא געוויסע טעג וואס דעמאלטס איז מען מסוגל, גלייך נאך דער מקוה וכדומה,

ר' יצחק: יא? די גמרא האט שוין געווואוסט דאס, רייט? סמוך לטבילתה... יא.

ר' יואל אשר: אקעי. סאו פארוואס דעמאלטס וואלט נישט דער רמב"ם געזאגט אז ס'איז דא געוועון כל עונה? ער וואלט געדארפט זאגן אין דער צייט וועו ס'איז דאס מערסטע מסוגל אז ס'זאל ווערן פריה ורביה.

ר' יצחק: איך מיין אז דאס מיינט, איך מיין אז ס'מיינט לאפוקי וואס איך האב געזאגט, אז ס'איז דא א פטור, ס'איז א חידוש. דער רמב"ם וואלט געקענט זאגן אנדערש: איינער וואלט געקענט זאגן אז אפילו דאס וואס א תלמיד חכם איז חייב נאר משבת לשבת, דאס איז מצד דער עונה. אבער מצד פריה ורביה איז ער מחויב יעדן טאג ביז ער האט א בעיבי, ביז זי ווערט מעוברת. זאגט דער רמב"ם ניין, פונקט אזוי ווי מ'פארשטייט מיט'ן שכל הישר אז מ'קען נישט מחייב זיין, קען מען נישט מחייב זיין לגבי פריה ורביה אויכעט.

וויפיל דארף א מענטש טוישן זיין לעבנס-שטייגער פאר פריה ורביה?

ר' יואל אשר: אקעי, מ'דארף טאקע אריינטראכטן בדרך אגב לויט וואס דו זאגסט. למשל דאס אז ער מעג זיין א דרייוער פון א שיף, האט מען אנגענומען אז היות אז פרנסה איז א וויכטיגע זאך, אזוי ווי מ'גייט זען שפעטער אז וועו ס'קומט צו חתונה האבן, איז פרנסה די וויכטיגסטע זאך, איינע פון די וויכטיגסטע זאכן. ממילא קען מען נישט אויפהאלטן א מענטש פון וועון אזא שיף-דרייוער. אבער אלס דער מצות פריה ורביה דארף מען וויסן וויפיל א מענטש דארף זיך טוישן זיין לייפסטייל פאר צו מקיים זיין א מצות עשה.

ר' יצחק: אביסל, יא. די הלכות לערנען מיר אין בית...

ר' יואל אשר: אבער דאס איז תלוי אין דער עונה, זייער אינטערעסאנט אז דאס גייט אויכעט אויף דער עקסטרים.

ר' יצחק: יא אקעי. ער ברענגט טאקע, דער אגרות משה פרעגט די אלע שאלות דא פון אונטן, אז אפשר טאקע אז איינער וואס איז א ספן דארף אבער מאכן זיכער אהיימצוקומען.

איך וויל זאגן למשל ס'איז פשוט אז למשל איינער וואס האלט זיך א תלמיד חכם יא, ער דארף נאר ביי א נאכט שבת, אדער משבת לשבת. אבער די וואך זאגט דער דאקטאר אז – איך ווייס וואס ער ווייסט, די טשארט זאגט אז מ'מוז היינט כדי... מוז ער טוהן אינמיטן דער וואך. ס'וועט נישט פארשטייסט? ס'איז זיכער דא עפעס אזא פריה ורביה וואס איז גובר.

איך מיין אז דא איז א חידוש לקולא, אז אפילו לא קיים פריה ורביה איז ער נאר מחויב בכל עונה. זייער גוט. ר' משה פיינשטיין פרעגט טאקע א קשיא פארוואס זאל ער נישט זיין מחויב יעדע סעקאנד. איך מיין אז דער תירוץ איז אזוי ווי מ'גייט זען ווייטער, פריה ורביה האט אויך גדרים, יעדע הלכה האט גדרים. מ'איז נישט מחויב עד אין סוף זיך צו רייסן אויף יעדער מצוה, מיר גייען דאך יעצט לערנען פארשידענע אופנים וועו מ'איז מחויב. סאו דאס איז איינער פון די גדרים.

הלכה ב': וועו איז מצווה אויף פריה ורביה?

ר' יואל אשר: זייער גוט. שוין, זאגט דער רמב"ם אזוי:

ר' יצחק: האיש מצווה על פריה ורביה.

ר' יואל אשר: וואר איז מצווה, יא. וואר איז מחויב על פריה ורביה, וואר האט די מצוה? די מצוה אויף פריה ורביה איז אויף דעם איש, **אבל לא על האשה.** ס'איז דא געוויסע מפרשים וואס זאגן דארטן, אז ווייל ס'איז אזוי שוואר פאר דער פרוי, קען נישט די תורה איר מחייב זיין מיט אזא שווערער זאך. אנשטאט דעם, די טבע איז אז פרויען ווילן האבן קינדער. אבער פאר דעם מאן קען מען מצוה זיין. איך געדענק נישט וואר,

ר' יצחק: איינער פון די ראשונים זאגט אזא תורה.

שקלא וטריא: דער פטור פון א פרוי און צי האט זי א קיום המצוה

ר' יואל אשר: דאס איז דאך שלעכט צו זאגן פשוט פשט. פארוואס איז א מצוה פאר דעם מאן?

ר' יצחק: ס'איז נישט קיין מצוה פאר די פרויען?

ר' יואל אשר: פארוואס? דאס איז נישט אלעס,

ר' יצחק: פארוואס? אבער וואס איז טעמי המצוות?

ר' יואל אשר: ס'איז נישט טעמי המצוות. ס'איז דאך, געוועלניך איז א מצוה אז אויב ס'איז נישט א מצות עשה שהזמן גרמא, איז דאך זייער מאדנע. זי פלאגט זיך, איז אוודאי האט זי די מצוה. וועט מען זאגט **"מצווה"**, מיינט אז מ'איז איר נישט מחייב. אבער אויב זי טוט די מצוה, אוודאי טוט זי א מצות עשה, ס'איז א חשוב'ע זאך.

ר' יצחק: ניין, זי טוט נישט קיין מצות עשה? ניין, ס'איז נישט אמת.

ר' יואל אשר: זי איז שייך אין דער מצוה? ניין. ס'איז פונקט אזוי ווי אינו מצווה ועושה. אבער דא איז דא א שווערע זאך, אז זי איז דער וואס טוט די פריה ורביה, יא? זי איז די ניין חדשים ירחי לידה. פארוואס זאל מען נישט זאגן אויף איר די מצוה? ס'איז דאך א זייער אינטערעסאנטע זאך. וועגן דעם וואס זאגן געוויסע ספרים, איך דארף זיך דערמאנען וואו איך האב עס געזען, אז ווייל ס'איז שווער פאר איר האט עס די תורה נישט מחייב געווען, פאר דעם מאן איז גרינגער אים מחייב צו זיין, און די פרוי וויל אייביג,

ר' יצחק: און גייט אלעמאל האבן א מצוה. און אויב זי גייט נישט וועלן, גייט זי זיין א מורדת, ס'איז נישט כאילו אז מ'קען זיך ארויסדרייען, פארשטייסטו? ס'איז נישט עפעס ממש אזוי יא.

ר' יואל אשר: אקעי. שוין, **האיש מצווה על פריה ורביה,**

ר' יצחק: אבל לא האשה.

ר' יואל אשר: אהה. ניין, לכאורה ביסטו נישט גערעכט. לכאורה אויב א פרוי אנשטאט זאגן מאוס עלי זאגט זי איך וויל נישט האבן קינדער.

ר' יצחק: זי איז אויך זיכער, זיכער איז עס די זעלבע זאך. די זעלבע זאך, זי האט נישט קיין רעכט צו זאגן אז זי וויל נישט. מ'גייט שוין באלד זען, מ'האט שוין געזען פריער,

ר' יואל אשר: אויב זי פארוואס קען דאך נישט יא,

ר' יצחק: אקעי, מצד הדין,

ר' יואל אשר: לכאורה. אקעי, **אבל לא,** שוין, **ומאמתי יתחייב האיש במצוה זו?**

ר' יצחק: יעצט, סאו קודם געהאלטן נאר א חיוב. אגב, ס'איז א מחלוקת תנאים, ס'איז געווען רבי יוחנן בן ברוקה וואס האט געהאלטן אז א פרוי איז יא מחויב. מיר פסק'ענען אבער נישט אזוי. יא, אקעי.

פון וועלכע יארן הייבט זיך אן דער חיוב פריה ורביה?

ר' יואל אשר: אקעי, זאגט דער רמב"ם: **ומאמתי יתחייב האיש במצוה זו?** פון וועו ווערט דער איש מחויב במצוה זו? ס'טייטש, אנדערש ווי אנדערע מצוות וואס הייבן זיך אן פון וועו מ'ווערט א בר חיובא, א גדול, פון דרייצן, אבער דאס איז דאך מ'דארף דאך יא זיין עפעס א שטיקל עדאלט פאר דעם, יא? וועגן דעם האבן חז"ל געגעבן דעם שיעור: **"מבן שש עשרה או מבן שבע עשרה"**, פון וועו מ'ווערט עלטער, זעכצן זיבעצן.

און אפילו דעמאלטס, לאמיר זען, אבער פון וועו הייסט מען ממש מבטל געווען א מצות עשה? איז אזוי: **"וכיון שעברו עשרים שנה"**, אבער נאכדעם וואס עס זענען אדורכגעגאנגען צוואנציג יאר **"ולא נשא אשה"**, ער האט נישט חתונה געהאט, דעמאלטס **"הרי זה עובר"**, דעמאלטס איז ער עובר אויף די מצוות, **"עובר ומבטל מצות עשה"**. ס'איז אינטערעסאנט דער לשון, ער איז מבטל א מצות עשה. ס'טייטש, מבן שבע עשרה איז שוין דא די מצוה, ס'טייטש,

ר' יצחק: אויב מ'טוט עס כאפט מען א מצוה,

ר' יואל אשר: אבער נישט, איך מיין אז מ'איז שוין מצווה מ'זאל עס טוהן, אבער מ'איז נאכנישט מבטל אז נישט, עפעס אזוי ארבעט עס.

שקלא וטריא: דער גדר החיוב ביי 16–17 יאר אקעגן בר מצוה און 20 יאר

ר' יצחק: ס'איז זייער נישט קלאר וואס דער רמב"ם זאגט דא, אמת. ס'הייסט, בפשטות יעדע מצוה איז מען מחויב וועו מ'ווערט בר מצוה,

ר' יואל אשר: סאו זיכער אויב איינער טוט

ר' יצחק: עס וועו ער איז בר מצוה איז ער מקיים א מצוה, רייט? וועסט נישט זאגן מ'איז נישט מקיים קיין מצוה בכלל ווייל ער איז נאכנישט זעכצן. סאו וואס איז בכלל דער פשט פון דעם שיעור? נישט קלאר. דער רמב"ם, איך מיין אז דער טייטש...

ר' יואל אשר: ס'איז דאך דא די משנה, יא? פון **בן חמש למקרא,** וואס שטייט דארטן?

ר' יצחק: דער רמב"ם פסק'נט נישט בעיסד אויף יענער משנה, דער רמב"ם פסק'נט בעיסד אויף דער גמרא אין קידושין וואס זאגט די נאמבערס. לכאורה דער רמב"ם, איך ווייס נישט, איך געדענק

דער רמב"ם פסק'נט קיינמאל נישט יענע משנה, אלזא ס'איז בכלל נישט קיין משנה, ס'איז נאר עפעס א ברייתא אדער עפעס א זאך...

ר' יואל אשר: איך מיין אז שפעטער וועט זיין אביסל קלאר, ווייל מ'זעט אז מזונות איז א וויכטיגע זאך, אז וועט מ'נעמט א פרוי דארף מען קעיר נעמען פון אירע נכסים. איז מסתמא וועגן דעם האבן חז"ל געגעבן א צייט אז וועט ער קען שוין אויסהאלטן א האוזהאולד, יא. לויט וואס מיר האבן געלערנט פון

ר' יצחק: ביי די זעקס קען מען זיך שוין אליינס מפרנס זיין...

ר' יואל אשר: אליין עסן עפעס, אבער צו האבן א שטוב, ער דארף דאך איר געבן א מדור, יא? ער דארף דאך איר געבן די אלע שאר כסות ועונה. סאו דארף מען געבן צייט פאר א מענטש צוזאמצוזאמלען א שטיקל פארמעגן.

ר' יצחק: אלזא איך מיין, איך וואלט נאר זאגן דעם טייטש פראקטיש וואס מיין איך ס'איז טייטש. איך מיין אז דער טייטש פון די זעכצן זיבעצן מיינט דעמאלטס דארף

ר' יואל אשר: מען אנהייבן זוכן א שידוך,

ר' יצחק: אבער האסט שוין געדארפט טרעפן ביי די צוואנציג זאלסטו שוין...

ר' יואל אשר: ביי די צוואנציג דארף מען שוין פיינעלייזן, ביי צוואנציג דארף מען שוין פיינעלייזן.

ר' יצחק: וואלטסט שוין געמעגט האבן. בעיסיקלי, מ'גיט דאך, ס'נעמט דאך צייט, מ'דארף זיך דרייען מיט טרעפן שידוכים, אכט מיידלעך...

ר' יואל אשר: ס'הייסט פון זעכצן דארף מען אנהייבן, קען מען שוין אנהייבן טראכטן פון א שידוך, און ביהעיוונען זיך צו דעם אז מ'קען... יא.

ר' יצחק: מ'דארף, נישט מ'קען, מ'דארף. זעכצן זיבעצן מיינט לפי ענין, לפי וויפיל געלט ער האט, וויפיל כח ער האט וכדומה, אבער נאך צוואנציג איז שוין נישטא קיין תירוצים, דאס איז די צייט. אזוי מיין איך איז דער טייטש.

למדנ'יש איז עפעס שוועער צו פארשטיין. דער תירוץ איז ווייל די מצוה איז געבויט לויט דער ריעליטי. איך מיין אז טעכניש ביסטו זיכער מחויב ביי די דרייצן אזוי ווי אנדערע מצוות, אבער ס'איז דא אזוי ווי א שיעור, אזוי ווי יעדער חסד. פארשטייסטו וואס איך זאג? איך וויל זאגן א ווארט: מחויב איז מען אין אלע מצוות ביי די דרייצן, ס'הייסט טעארעטיש. נאר יעדע מצוה האט דאך א שיעור: וועו איז זי חל, וויאזוי, וויפיל דארף מען? און די חכמים האבן פארשטאנען אז פריה ורביה פאדערט געוויסע, אזוי ווי דו זאגסט, געלט, מעטשוריטי, וואטעוועד דו ווילסט זאגן, איז דער שיעור בן זעכצן, זיבעצן. פארשטייסטו וואס איך זאג? ס'איז ווי א גדר אין דער מצוה.

די משנה פון "בן שמונה עשרה לחופה" און דער חשבון פון פרנסה

ר' יואל אשר: איך זע ער צייכנט צו זייער שיין אז אין דער משנה אין אבות דארטן שטייט **בן שמונה עשרה לחופה.** אבער דער רמב"ם האט נישט אנגענומען יענע משנה, אויך נישט אין הלכות תלמוד תורה, דער וועג וויאזוי ער איז מסביר דעם וועג וויאזוי מ'לערנט מיט די קינדער. ווייל דער רמב"ם האט געהאלטן אז יענע משנה איז א ברייתא,

ר' יצחק: און ס'איז נישט גע'פסק'נט אזוי ווי יענע משנה. רייט. אקעי, ס'איז נישט טאקע קיין סתירה, ווייל זעכצן, זיבעצן זאגט ער מ'דארף אנהייבן, איז ארום... פארשטייסט, שמונה עשרה קען זיין זיבעצן, ס'איז נישט ממש א סתירה אויף יענער משנה, אבער ס'איז נישט ממש א הלכה לויט דעם רמב"ם.

ר' יואל אשר: אבער דאכט זיך אז דער רמב"ם האט אויך געזאגט שוין אין ספר המדע איפאישו אין הלכות תלמוד תורה, אז מ'דארף קודם קענען האבן פרנסה פאר מ'לערנט, רייט? מ'זאל עס... אבער יטע כרם...

ר' יצחק: אין הלכות דעות,

ר' יואל אשר: יא, מ'זאל קודם האבן פרנסה. ביי די דרייצן, פערצן האט קיינער נישט קיין עקספעקטעישן אז איינער זאל שוין קענען מאכן געלט.

ר' יצחק: א יא, ער דארף אנהייבן דעמאלטס.

ר' יואל אשר: זעכצן, זיבעצן איז שוין אן עידזש וואו ער קען שוין...

ר' יצחק: האט שוין געהאט!

ר' יואל אשר: ביי די זעכצן האט ער שוין א קעריער,

ר' יצחק: ער האט שוין געארבעט, ער האט שוין. דעמאלטס גייט ער שוין זוכן א ווייב. אוודאי, ס'איז נישט קיין סתירה די צוויי הלכות. יא.

ר' יואל אשר: און זאגט דער רמב"ם א...

פארענטפערן די סתירה מיט הלכות דעות

ר' יצחק: אין הלכות דעות.

ר' יואל אשר: מ'דארף נאך זען אביסל, אבער **"יטע כרם"** אין הלכות דעות, יא, מ'זאל קודם האבן פרנסה.

ר' יצחק: ביי די דרייצן-פערצן האט קיינער נישט...

ר' יואל אשר: קיין עקספעקטעישן אז איינער זאל שוין קענען מאכן געלט.

ר' יצחק: אה יא, ער דארף אנהייבן דעמאלטס. זעכצן-זיבעצן איז שוין אן עידזש וואו ער קען שוין...

ר' יואל אשר: ער האט שוין געהאט.

ר' יצחק: ביי די זעכצן-זיבעצן האט ער שוין א כרם, ער האט שוין געארבעט, ער האט שוין; דעמאלטס גייט ער נאר זוכן א ווייב. אוודאי איז נישט קיין סתירה די צוויי הלכות. יא.

הלכה ג': דער היתר זיך צו פארשפעטיגן צוליב לימוד התורה

ר' יצחק: און זאגט דער רמב"ם: **"ואם היה עוסק בתורה"** – קומט אויס אז ער איז טרוד אין לערנען תורה, ער איז א לומד און ער לערנט...

ר' יואל אשר: ער לערנט תורה און ער איז טרוד מיט תורה, ער איז פארנומען מיט תורה. **"והיה מתיירא מלישא אשה"** – ער האט מורא פון חתונה האבן, **"כדי שלא יטרח במזונות ויבטל מן התורה"** – ער האט מורא אז אויב ער וועט חתונה האבן גייט עס אים אוועקנעמען אסאך צייט, ווייל ער גייט דארפן אנהייבן ארבעטן פאר מזונות. ער גייט דאך דארפן איר צושטעלן שאר, כסות ועונה.

ס'טייטש, ביי עונה אליין האבן מיר זיך שוין אן עצה געגעבן דערמיט וואס מ'האט געמאכט די עונת תלמיד חכם נאר איינמאל א וואך, הגם ער איז א רכה וענוגה, איך מיין א פלגנית. ער נישט.

ר' יצחק: לאמיר זאגן א תלמיד חכם...

ר' יואל אשר: איז תורה מתשת כחו.

ר' יצחק: יא, אבער פון דרויסן זעט מען עס נישט.

ר' יואל אשר: מ'זעט עס יא. ס'שטייט מיר, אבער על כל פנים, אקעי, שוין. אבער דא רעדט מען פון דעם אז ער גייט דאך אבער דארפן ארבעטן שווער, איז **"הרי זה מותר להתאחר"** – אים גיט מען יא א רעכט, ער מעג זיך פארשפעטיגן. פארוואס? **"שהעוסק במצוה פטור מן המצוה"** – איינער וואס איז עוסק במצוה איז דאך פטור מן המצוה, **"וכל שכן בתלמוד תורה"** – זיכער איינער וואס לערנט תורה איז פטור פון אנדערע מצוות וואס קומען אין זיין וועג.

שקלא וטריא: דער כלל פון "עוסק במצוה פטור מן המצוה" ביי תלמוד תורה און אנדערע מצוות

ר' יואל אשר: סאו מ'זעט זייער אינטערעסאנט: ס'איז פשט אז אויב דער טעם איז "עוסק במצוה פטור מן המצוה", האב איך געטראכט פשוט אז אויב איינער איז עוסק אין עני אנדערע...

ר' יצחק: מצוה, וועט ער אויך זיין פטור פון לישא אשה!

ר' יואל אשר: און דער רמב"ם לייגט נאר צו דא "כל שכן". וואס? ער האט א קראנקן טאטן און ער איז ביזי א גאנצן טאג מיט'ן טאטן אים אויסהיילן, וואטעוועך, איינער וואס האט עפעס אן אנדער אזא מין "עוסק במצוה פטור מן המצוה". דער רמב"ם זאגט נאר "כל שכן תלמוד תורה".

קען זיין אז נישט, ווייל כ'האב געטראכט אז דאס וואס מ'זעט דא אז תורה פטור'ט, ס'איז נישט פשט אזוי ווי... אקעי, דער רמב"ם זאגט אז פשוט ווייל "עוסק במצוה פטור מן המצוה", אבער מיר זעען אויכעט, אזוי ווי מיר האבן געזען פריער, אז א פרוי קען נישט מעכב זיין א מאן פון גיין לערנען, און אזעלכע זאכן. ס'קען זיין פשוט אז די חכמים זאגן אז תורה קומט פאר אלעם. מ'דארף נישט אריינגיין אין דעם לאקאלן טייטש אויפ'ן פלאץ וויאזוי עס ארבעט.

דער רמב"ם זאגט אז ס'איז יא דא מיט'ן כלל פון "עוסק במצוה פטור מן המצוה".

ר' יצחק: אקעי. דער רמב"ם לייגט עס אריין בפירוש אינעם כלל, אז ס'איז נישט אנדערש. ביסט געראטן, ער זאגט דיר "כל שכן", אבער ס'פעלט נישט אויס; לכאורה ביסטו געראטן אז אן אנדערע מצוה אויך, והכי נמי, געווענליך...

ר' יואל אשר: דער תירוץ איז אז געווענליך רוב מצוות ניין.

ר' יצחק: נאר ס'קען דאך אויך נישט, קען נאר פריה ורביה זיין אזא זאך וואס שטערט צו... ניין, אבער דער תירוץ איז פשוט: רוב מצוות איז דאך נישט נוגע, אזוי ווי דו זאגסט אפשר א ציור פון אן אלטן טאטן, קען טאקע זיין. אבער געווענליך, אז א מענטש טוט מצוות, שטערט חתונה נישט פאר מצוות. צו זיין א "טרוד בתורה" שטערט עס, ווייל חתונה מיינט אז מ'דארף מפרנס זיין.

ס'איז נאכנישט איינגעפאלן סתם א כולל וואו מ'קען חתונה האבן און נישט קיירן וועגן פרנסה, סאו ממילא אויב מוז מען חתונה האבן איז עס א סתירה, קענסט דאך נישט סיי לערנען און סיי... ס'הייסט מ'קען, אבער נישט אזויפיל, יא. דאס איז דאך טייטש "טרוד", ער וועט מוזן גיין ארבעטן און נישט קענען זיצן אין בית המדרש. אקעי.

דער דין פון "חשקה נפשו בתורה" כבן עזאי

ר' יצחק: זאגט דער רמב"ם: אויב אזוי, ממילא קומט אויס – וועסט ממשיך זיין דעם רמב"ם, אזוי וועסטו זען אז עס שטימט, יא: **"מי שחשקה נפשו בתורה תמיד"**...

ר' יואל אשר: "ושגה בה כבן עזאי" – אינטערעסאנט דער לשון "שגה בה", אזוי ווי דער רמב"ם האט...

ר' יצחק: עס געזאגט אין הלכות תלמוד תורה אויך. אין הלכות תשובה און אין הלכות...

ר' יואל אשר: "שגה בה" מיינט אז ער קען נישט אויפהערן טראכטן, אבסעסד מיט דעם, אזוי ווי בן עזאי. יא, אבסעסד איז א גוט ווארט פאר "שגה בה". ס'טייטש אז נישט נאר ווען ער מאכט א "לשם יחוד" אז איך גיי יעצט לערנען טראכט ער פון לערנען, נאר א גאנצע צייט, ווילאנג מ'שטערט אים נישט מיט עפעס אנדערש, טראכט ער פון לערנען, אטאמאטיש טראכט ער פון לערנען. דאס מיינט "חשקה נפשו בתורה".

"ונדבק בה כל ימיו" – אלע זיינע יארן איז ער דבוק אין תורה, ער האט זיך אנגעקלעבט מיט תורה; איז בעיסיקלי ער האט שוין חתונה געהאט, ער האט שוין חתונה געהאט צו דער תורה. **"ולא נשא אשה"** – ער האט נישט חתונה געהאט מיט קיין פרוי...

ר' יצחק: קיינמאל נישט.

ר' יואל אשר: ער איז א מאנק, ער האט קיינמאל נישט, יא – **"אין בידו עון"**.

שקלא וטריא: צי דער פטור אויף א גאנץ לעבן גייט אן אויך ביי אנדערע מצוות

ר' יואל אשר: ס'טייטש, אן אנדער מענטש, אפילו אויב ער וועט האבן עפעס א תירוץ – לכאורה רעדט דאך דער רמב"ם דא אפילו לאמיר זאגן ווען ס'וועט זיין א תירוץ פון "עוסק במצוה פטור מן המצוה", אבער ס'איז גוט פאר א שטיקל צייט; באט אויב א מענטש וועט זיין גאנץ לעבן נישט האבן א מצוה פון פריה ורביה, האט ער אלץ אן עון פון מבטל זיין א מצוה.

ר' יצחק: באט דאס איז וואס מיר איז נישט קלאר, ווייל לויט דער טעאריע פון "עוסק במצוה", וואס איז א חילוק ווילאנג? עני טאג וואס איך בין עוסק אין דעם...

ר' יואל אשר: איי, פשט איז אז מן הסתם דאס איז דאס ווארט, ווייל דער רמב"ם וואלט געזאגט אז ס'איז נישטא קיין שום מצוה וואס כל ימיו גייט ער קיינמאל נישט קענען חתונה האבן, נאר איינער – וועגן דעם זאגט ער טאקע זייער א הויכן באר: נאר ביי תורה איז דא אזא זאך ווי איינער וואס איז א משוגענער געווארן, ער איז געווארן משוגע פאר תורה, איז נישטא צו וועמען צו רעדן.

ר' יצחק: איך מיין אז לכאורה טעארעטיש, דאס איז וואס דער רמב"ם זאגט: וויבאלד דאס איז געבויט אויף דער מצוה פון "עוסק במצוה", סאו קען עס ארבעטן אויף א גאנץ לעבן אויכעט. ביסט געריכט אז געווענליך נישט, ווייל רוב מענטשן זענען נישט קיין "שגה בה כבן עזאי", סאו קענען זיי טאקע מקיים זיין שניהם אדער נישט, באט וואטעווער, זיי האבן געענדיגט לערנען עט סאם פוינט. בן עזאי האט קיינמאל נישט געסטאפט לערנען, איז מעג ער. זאגט דער רמב"ם אבער א תנאי, אן אינטערעסאנטן תנאי.

ר' יואל אשר: אבער יא, ס'קען טאקע זיין, מ'דארף טראכטן אויב עס איז דא אן אנדער מציאות, נישט פון תורה, אבער עפעס אזא מין דביקות. לאמיר זאגן א דאקטער וואס היילט ממש אויס יעדן טאג זיבעצן שעה, היילט ער אויס מענטשן.

ר' יצחק: מ'קען זאגן אז ס'איז נישט קיין סתירה, ער האט צייט חתונה צו האבן אויכעט. דער פראבלעם איז נאר אז תורה איז א זאך פאר א מענטש וואס ארבעט. א דאקטער מאכט געלט פאר זיין... ביי די וועי, דער רמב"ם זאגט אז א דאקטער טאר נישט נעמען קיין געלט, דארף מען וויסן.

ר' יואל אשר: אבער איך רעד דאך הייפאטעטיקעל. אויב איז דא א מין זאך ווי "חשקה נפשו" אייביג אין יענער מצוה, לאמיר זאגן א דאוועגער, מאכט זיך עפעס א ריבניצער, ממש ער וויל א גאנצן טאג נאר איין זאך: דאוועגן פאר'ן אייבערשטן, און "נדבק בה כל ימיו", קען אויך זיין אז "אין בידו עון". נאר דער רמב"ם רעדט אבער בדרך כלל, ווייל דאוועגן קען ער בשעת וואס ער ארבעט אויך. ביי תורה קענסטו אויכעט טרעפן עפעס א מין דינג וואס ער וועט... ניין, מ'קען נישט.

ר' יצחק: מ'קען נישט, מ'קען נישט. דאוועגן קען מען. ביידע, דאוועגן קאסט נישט גארנישט, ער קען דאוועגן א גאנצן טאג און...

ר' יואל אשר: א גאנצע נאכט אינאיינצייטיג. דאס ווארט איז דאך ווייטער דא:

ר' יצחק: "כדי שלא יטרח במזונות", יא?

ר' יואל אשר: יא, עקזעקטלי. "שגה בה כבן עזאי", ממילא קען ער נישט ארבעטן און נעמען א ווייב.

ר' יצחק: ווייל וואס האט "יטרח במזונות" א סתירה מיט דאוועגען? פארקערט, ער דאוועגט אויף פרנסה א גאנצן טאג, און בשעת'ן ארבעטן אויך. דאס הייסט, תורה איז אויסגעשטעלט אז ס'קען זיין אזא סיטואציע וואו ס'איז א סתירה. ביסט געריכט אז טעארעטיש – איך מיין אז ביסט געריכט טעארעטיש, איך מיין אז פראקטיש איז עס נישט נוגע; אויך ביי תורה איז עס קוים נוגע, מ'דארף זיין א בן עזאי. אקעי, זאגט דער רמב"ם אבער א תנאי...

ר' יואל אשר: זייער אינטערעסאנט. "אין בידו עון" איז אן אינטערעסאנט ווארט, טייטש קוק ווייטער.

ר' יצחק: פשוט...

ר' יואל אשר: ווייל א גאנצע צייט האט ער אן "עוסק במצוה פטור מן המצוה".

ר' יצחק: "והוא" – אבער דער רמב"ם מאכט א תנאי, מ'דארף פארשטיין דעם תנאי. לאמיר ענדיגן דעם תנאי.

ר' יואל אשר: ניין, וועגן דעם טראכט איך אז דאס ווארט איז עפעס אנדערש: אז אפילו ווען ס'איז דא א פטור פון עפעס אן "עוסק במצוה פטור מן המצוה", אבער אויב א גאנץ לעבן וועט מען זיך ארויסדרייען פון דעם, האט מען אן עון; און נאר תורה איז עפעס א זאך וואס איז שייך א גאנץ לעבן.

ר' יצחק: איך בין נישט מסכים. טעארעטיש זע איך נישט פארוואס. טעארעטיש ארבעט עס אלעמאל, דער "עוסק במצוה". אפשר מיינט... דו פארגעסט דאך די גאנצע צייט פונעם נעקסטן שטיקל! קוק דאס נעקסטע שטיקל, דאס איז דער "נישט-אופן" וואס ער האט.

דער תנאי: "והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו"

ר' יואל אשר: "והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו" – אז דער מענטש וואס איז א "חשקה נפשו בתורה" האט אויך א זאך אז ער האט נישט קיין שטארקן יצר הרע, דער יצר הרע איז זיך נישט מתגבר אויף אים, ער קאנטראלירט זיך. **"אבל אם היה יצרו מתגבר עליו"** – ער האט זייער א שטארקן יצר הרע, און ער איז עניוועי מבטל תורה ווייל דער יצר הרע באדערט אים אסאך...

ר' יצחק: ניין, נישט ווייל ער איז עניוועי מבטל תורה, נאר ווייל...

ר' יואל אשר: "חייב לישא אשה ואפילו היו לו בנים" – לאמיר זען: דעמאלטס דארף ער יא חתונה האבן, אפילו אויב ער איז שוין מקיים געווען מצות פריה ורביה, דארף ער חתונה האבן. פארוואס? **"שמא יבוא לידי הרהור"** – ווייל ער וועט אנקומען צו אן עבירה, ער וועט אנקומען צו הרהור עבירה.

ר' יצחק: זיין ביזי מיט עבירות. אבער ס'שטייט נישט אז ער גייט סטאפן צו לערנען, ער לערנט נאך אלץ, נאר סאמהאו אין דער זעלבער צייט האט ער הרהורי עבירות.

שקלא וטריא: דער טייטש פון "יצרו מתגבר עליו" און "שמא יבוא לידי הרהור"

ר' יואל אשר: לאמיר טראכטן אפאר זאכן. קודם כל רעדט מען דא **"אפילו היו לו בנים"**, סאו ס'איז נישט אלס דער מצוה פון פריה ורביה. נו ודאי, סאו זענען מיר אינגאנצן צעמישט. סאו נאכאמאל, דער רמב"ם האט אונז נאכנישט געזאגט דעם סיקרעט אז אפילו נאכדעם וואס מ'האט געהאט קינדער דארף מען זיין חתונה געהאט. דאס גייט ער אונז זאגן שפעטער, די דרבנן. דאס איז ער מרמז?

ר' יצחק: דא גייט ער... ניין, ניין, ניין.

ר' יואל אשר: נאר ער רעדט יעצט פון... אז אפילו היו לו בנים מוז ער חתונה האבן, וועגן דעם וואס דאס גייט אים מאכן אויס הרהור? עקזעקטלי, און א ווייב וועט...

ר' יצחק: עס מאכן אויס הרהור? ס'גייט אים...

ר' יואל אשר: ודאי וועט עס מאכן, ס'וועט עס שוואכער מאכן. ס'טוישט עס נישט. נו, לאמיר זאגן אז עס גייט יא...

ר' יצחק: ודאי מאכן אויס הרהור! נישטא אזא זאך, נישטא אזא זאך. מ'רעדט דאך יעצט פון בני אדם, מ'רעדט דאך נישט יעצט פון, איך ווייס וואס, חולים. א נארמאלער מענטש, ודאי. ביי די ווען, דערצו דארף דאס זיין קלאר, לאמיר קודם פארשטיין: "יצרו מתגבר עליו" מיינט די התגברות וואס עס מאכט זיך נאר אויף א מענטש וואס האט נישט קיין ווייב. ס'מיינט נישט אז ער גייט האבן הרהורים אזוי ווי א חסיד'ישער ישיבה בחור.

ר' יואל אשר: אה, סאו לאמיר...

ר' יצחק: ס'מיינט דאך עפעס אן אנדער זאך. קענסט נישט זאגן אז ער האט א שטארקן יצר הרע, ס'איז נישט אמת. ס'מיינט אז ער ווערט משוגע אלס א מענטש וואס האט נישט קיין ווייב, ער גייט משוגע א גאנצן טאג טראכטן פון ווייבער. און ביי די ווען, "הרהור" איז א שיין ווארט; נישט נאר ער טראכט, ודאי אז נישט נאר הרהור.

ר' יואל אשר: אבער דער מענטש איז דאך נישט דעמאלטס "נדבק בה כל ימיו" און נישט "שגה בה כבן עזאי"! סאו ס'איז נישט קיין תנאי, ס'איז נישט קיין קאנדישן אין וואס ער האט יעצט געזאגט.

ר' יצחק: ניין.

ר' יואל אשר: איך וואלט יא געזאגט: **"והוא שלא יהיה יצרו מתגבר עליו"** – לאמיר זאגן אז רוב צייט איז "חשקה נפשו בתורה", נאר ס'מאכט זיך טעג וואס ער הייבט אן פלאנירן עבירות, און ער קען זיך נישט קאנטראלירן, ער ווערט משוגע אזוי ווי דו זאגסט. ער איז **"חייב לישא אשה"**, ווייל ער קען ווערן אין דעינדזשער, ער קען נכשל ווערן מיט גרויסע עבירות.

"שמא יבוא לידי הרהור" מיינט אזוי ווי דו זאגסט: ער גייט יעצט פלאנירן וויאזוי צו כאפן די עבירות, פון וואוינען מיט א פרוי שלא בחופה וקידושין. יא, דאס איז וואס מ'מיינט דא. אזא איינער וועט, אדער כ'ווייס נישט וואס, נכשל ווערן מיט אן אשת איש. ער וועט טוהן ווילדקייט, ער גייט טוהן אוט אוו תאוה, נישט אוט אוו שכל, סאו קען ער אנקומען צו ערגערע עבירות.

ס'איז אינטערעסאנט, מ'גיט דא א לויף פון פריה ורביה צו אן אנדערער מצוה. וועלכער מצוה? א מצוה פון נישט האבן הרהורים, וואס איז אינקלודעד אין חתונה האבן?

ר' יצחק: נישט צו הרהורים. איך זאג אז הרהורים...

ר' יואל אשר: איז נישט דער פראבלעם. ס'איז דא א מצוה. סאו מיר ווייסן פארוואס עס שטייט דא הרהור עבירה...

ר' יצחק: איז נישט ווייל הרהור עבירה איז עפעס א נייער איסור. די ריזן איז, עס איז נאר מסביר דעם מענטש. ס'איז דא אזא סארט מענטש וואס, לאמיר זאגן ער איז יא – ביי די ווען, איך בין נישט מסכים מיט דעם: אויב זיי האלטן אז ס'איז א סתירה פאר "חשקה נפשו בתורה", דארף שטיין וויאזוי ער איז נישט קיין ליידיגגייער וואס איז עוסק אין הרהור עבירה און זאגט נאר אז ער איז א כנהוג יונגערמאן. ניין, מ'רעדט פון איינעם וואס איז "חשקה נפשו בתורה".

אבער אפילו א "חשקה נפשו בתורה", סאמהאו האט דער רמב"ם פארשטאנען אז ס'איז דא אזא זאך אז ער האט אויך א הרהור און מ'טוט ביידע אויף איינמאל. ער האט נישט קיין כח חתונה צו האבן, אבער ער האט יא כח צו טראכטן פון דעם א גאנצן טאג, און עס קאסט דאך נישט, יא? דער חילוק פון א לעגיטימער פרוי און א הרהור עבירה איז אז יענץ קאסט ביליגער, אמת? אדער עס קאסט גארנישט, ער דארף דאך נישט ארבעטן פאר דעם, ער וועט נישט דארפן ארבעטן, ער וועט גיין יעדע נאכט מאכן מיט דער הרהור עבירה. דאס איז דאך נישט א פראבלעם, דאס איז דער חילוק!

סאו זאגט דער רמב"ם: דא אויף דעם האט מען נישט געזאגט דעם פטור. פארוואס? דו האסט אן אנדערן איסור, דו ביסט עובר אויף עבירות! אוודאי ווען די חכמים האבן געזאגט אז ס'איז דא א היתר נישט חתונה צו האבן אויב "חשקה נפשו בתורה", איז עס נישט קיין היתר צו זיין א לאולייף אין דער זעלבער צייט, א הרהור-עבירה מענטש. דעטס אל.

סך הכל: דריי סיבות אויף חתונה צו האבן

ר' יואל אשר: סאו מ'דארף טראכטן אזוי: בעצם האבן מיר דא אזוי בדרך אגב געלערנט א דריטע מצוה פארוואס חתונה צו האבן:

1. איינס, יא, די מצוה פון קדושה, אזוי ווי דער רמב"ם האט געזאגט אריבערגעזעלי.

2. די צווייטע מצוה פון פריה ורביה.

3. און יעצט ווייסן מיר אז נישט חתונה האבן קען ברענגען די רעזולטאטן, אדער וועט עס אסאך אפט ברענגען, אדער אייביג.

א דריטע סיבה אויף חתונה צו האבן: זיך ראטעוון פון הרהורים און עבירות

ר' יצחק: אוודאי ווען די חכמים האבן געזאגט, אז ס'איז דא א היתר נישט חתונה צו האבן וויל **חשקה נפשו בתורה**, איז עס

נישט קיין היתר צו זיין א לאולייף אין דער זעלבער צייט, א הרהורי עבירה מענטש, דעטס אל.

ר' יואל אשר: סאו מ'דארף טראכטן אזוי, סאו בעצם האבן מיר דא אזוי בדרך אגב געלערנט א דריטע מצוה פארוואס חתונה צו האבן:

1. איינס, יא, די מצוה פון קדושה אזוי ווי דער רמב"ם האט געזאגט אריבערזשענעלי.

2. די צווייטע מצוה פון פריה ורביה.

3. און יעצט ווייסן מיר אז נישט חתונה האבן קען ברענגען די רעזאלטס, אדער קען, אדער וועט עס אסאך אפט ברענגען, אדער אייביג וועט עס ברענגען יצר הרע מיט הרהורים.

ר' יצחק: נישט הרהורים, עבירות. מ'זאגט דא אז ס'מיינט נישט סתם הרהורים. יא, אקעי. עס מיינט עבירה.

ר' יואל אשר: הרהור מיינט אפילו א הרהור, אפילו עס גייט זיך גארנישט אויסארבעטן דערפון, אבער א רגע איז ער ביזי מיט עבירות.

שקלא וטריא: וואס מיינט דער רמב"ם מיט "יצרו מתגבר עליו" און "הרהור"?

ר' יצחק: אני לא מסכים. אני לא מסכים. ס'קען נישט זיין, ווייל דאס איז די חסידישע טענה, איך מיין אז ס'איז א טעות. די חסידישע אידן זאגן למשל – ס'איז נישט בכלל אינגאנצן וואס דער רמב"ם זאגט – אבער די חסידישע אידן למשל זאגן אז אינעם עולם הליטא אין די ישיבות איז געווען דער מנהג אז אמאל האט מען חתונה געהאט גאנץ שפעט. פארוואס? האבן זיי געזאגט אז מצות תלמוד תורה איז דוחה, מ'דארף קענען לערנען א פאר יאר. און זיי האבן אויך פארשטאנען אז נאך דער חתונה קען מען נישט לערנען. יא, היינט וואס זיי פירן זיך עניוועיס צו לערנען האבן זיי נישט דעם תירוץ, סאו איך ווייס נישט וואס דער תירוץ איז היינט. אבער לפחות אין דעם אמאליגן מנהג אז נאכדעם גייט מען ארבעטן – אפילו אז ער האט א תורה פאסטן, נאך אלץ ארבעט ער, ער קען נישט געהעריג לערנען – סאו האבן זיי געשפעטיגט.

האבן די חסידים געזאגט: יא, אבער וואס איז מיט הרהורי עבירה?

ס'איז נישט ריכטיג. דער רמב"ם זאגט איינער, קודם כל **יצרו מתגבר עליו** מיינט נישט אז א חסידישער בחור וואס **אין אנו ניצולין מהן בכל יום**. די קשיא קען מען אויפ'ן חתם סופר פרעגן: וועלן ער איז פופצן האט ער נישט קיין הרהורי עבירה? וויאזוי איז דא א תירוץ צו חתונה האבן ביי די זעכצן? די גמרא זאגט רב חסדא האט חתונה געהאט ביי די פערצן. זייער גוט, דער רמב"ם זאגט אז דער נארמאל איז פאר א מענטש וועלן אין דעם גיל. איי הרהורי עבירה? מ'רעדט נישט פון דעם.

ער רעדט פון איינעם וואס איז פינף און פערציג, און ער איז שוין אינגאנצן משוגע, א גאנצן טאג פלאנט ער עבירות, ער טוט עבירות, נישט נאר ער האט הרהורי עבירה, ס'מיינט נישט דאס. סאו צוויי זאכן: סיי עס מיינט נישט דעם נארמאלן סדר – ס'הייסט נישט **יצרו מתגבר עליו**, עס שטייט נישט דא אז תלמוד תורה איז נדחה ווייל איינער האט אמאל א הרהור עבירה – און בדרך כלל פאר יענץ, פאר יענעם לעוועל הרהור עבירה העלפט נישט חתונה האבן אויך נישט.

ר' יואל אשר: און יענץ הייסט נישט **יצרו מתגבר עליו**, פארקערט ער איז מתגבר על יצרו. ער האט געהאט א מחשבה, ער האט אוועקגעגעבן אביסל צייט פאר דער מחשבה, און ער האט זיך מתגבר געווען, ער איז געגאנגען ווייטער. **יצרו מתגבר עליו** מיינט אז עוועטשועלי גייט די מחשבה אים באזיגן, ער גייט גיין צו א פלאץ אדער טוהן עפעס וואס איז אן ענין פון עבירה. מ'דארף טראכטן פארוואס דער רמב"ם זאגט **שמא יבוא לידי הרהור**.

ר' יצחק: איך מיין אז דאס מיינט עס.

ר' יואל אשר: ס'איז אפילו א שיינער וועג. דער רמב"ם זאגט ערגעץ וואו אז **הרהורי עבירה קשים מעבירה**, ווייל ווי לאנג ער האט עס נישט ארויסגעלייגט פון זיין סיסטעם...

ר' יצחק: ניין, ניין.

ר' יואל אשר: ...גייט'ס אים נישט אויפהערן פייניגן. אזוי איז דא, איך מיין דער מהר"ל זאגט אזוי. ס'טייטש אזוי: אויב איז ער א מענטש וואס איז **יצרו מתגבר עליו**, אפילו ער וועט זיך דינגען א יאר צייט מיט'ן הרהור, אבער צום סוף, ווייל ער איז נישט מתגבר, ווייל ער האט נישט דעם כח צו לייגן שלאפן דעם יצר און דעם הרהור דורך תורה וואטעוועור ס'איז, איז פשט אז ס'הערט נישט אויף קאכן, סאו עוועטשועלי גייט עס נעמען ריוועגדזש אויף אים.

ר' יצחק: איך ווייס נישט אויב די תורה איז אמת. ס'איז דאך דא, שטייט דאך אין דער גמרא **משביעו רעב ומרעיבו שבע**.

ר' יואל אשר: סאו דאס איז נישט קיין גוטע תורה.

ר' יצחק: און צווייטנס איך מיין אז הרהור מיינט מעשה. ס'איז נאר א שיינער וועג פון זאגן – ס'איז נישט נאר א שיינער וועג, ס'גיט ארויס פארוואס דער מענטש איז א פראבלעם. הרהור מיינט דאך דער מענטש, נישט ער האט געטוהן. בדרך כלל פארקערט: ער האט געטוהן אמאל אן עבירה וועלט ער נישט אויס תלמיד חכם, ווי די גמרא זאגט **עבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום**. מ'רעדט דאך נישט יעצט פון דעם, מ'רעדט דאך פון דעם אז ער וועלט א הרהור עבירה מענטש, ער דרייט זיך א גאנצן טאג, סאו נישט א גאנצן טאג...

ישוב הסתירה צווישן "חשקה נפשו בתורה" און "יצרו מתגבר עליו"

ר' יואל אשר: ער איז נאך אלץ **חשקה נפשו בתורה!** פון דעם מוז איך מיישב זיין די סתירה. לאמיר זאגן אזוי: ער איז נאך אלץ **נפשו חשקה בתורה** אז ער וויל נישט ארבעטן א גאנצן טאג פאר פרנסה פאר א ווייב, ער וויל לערנען. אבער וואס דען? אינעם לערנען מאכן זיך טעג וואס...

ר' יצחק: ממש דער יצר איז מתגבר עליו.

ר' יואל אשר: ער איז נישט דא... ניין, ער איז יא דא, אבער ער איז נאך אלץ **נפשו חשקה בתורה** אז ער וויל נישט טוישן און

ווערן אויס בן תורה און אנטוהן ארבעטס-קליידער און ארבעטן א גאנצן טאג.

ר' יצחק: די עבירות נעמען נישט אזוי פיל צייט, ס'איז נישט אומבאדינגט א פראבלעם פון צייט, מ'קען גאנץ גוט טוהן ביידע.

אקעי, שוין, דאס איז לגבי דעם היתר פון תורה. דער רמב"ם מאכט קלאר אז מ'מעג א גאנץ לעבן, בתנאי פון די הרהורי עבירה. און דער אמת איז, דער רמב"ם מסתמא טראכט אז אויב איינער איז שוגה בתורה – אזוי ווי דער רמב"ם זאגט אין הלכות איסורי ביאה, מ'וועט אנקומען דערצו – אז ער גייט נישט האבן אזוי פיל הרהורי עבירה. אבער אסאך מאל מענטשן נארן זיך, דאס איז בעיסיקלי דאס ווארט.

ר' יואל אשר: מ'מיינט נישט אים. אקעי, זאגט דער רמב"ם ווייטער:

הלכה ד': דער שיעור פון פריה ורביה – זכר ונקבה, סריס ואילונית

דער חיוב צו האבן א זכר און א נקבה

ר' יצחק: "כמה בנים יהיו לו לאיש"

ר' יואל אשר: אה, נאך וויפיל קינדער האט מען מקיים געווען מצות פריה ורביה?

ר' יצחק: דער רמב"ם האט דאך געזאגט אז אויב מ'האט נישט...

ר' יואל אשר: ...מקיים געווען, דעמאלטס איז מען מחויב. וויפיל בנים דארף א מענטש האבן **"ותתקיים מצוה זו בידו?"** זאגט דער רמב"ם, דער שיעור איז: **"זכר ונקבה שנאמר זכר ונקבה בראם"**. ס'טייטש, וועז דער אייבערשטער האט געמאכט די בריאה, כאילו וועז דער אייבערשטער האט מקיים געווען מצות פריה ורביה, האט ער עס געטוהן מיט זכר ונקבה. אינטערעסאנט. מ'קען אויך פארשטיין פשוט: א זכר און א נקבה קענען ווייטער האבן קינדער. מיט א זכר און א נקבה האט מען צוגעשטעלט פאר דער וועלט א גאנצע סעט.

חידוש אין דער דרשה פונעם פסוק "זכר ונקבה בראם"

ר' יצחק: איך האב געמיינט אז ס'שטייט אין דעם זעלבן פסוק. וויאזוי לערנט מען עס פון דעם פסוק? כ'ווייס נישט קלאר. אקעי. א מענטש, **זכר ונקבה בראם**, כ'ווייל זאגן א טייטש: פריה ורביה מיינט ער דארף מאכן מענטשן, רייט? אבער וואס איז טייטש מענטש? ס'שטייט **זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם**. זאגט ער, אן "אדם" איז דער טייטש זכר ונקבה. אז מען וויל מאכן מענטשן, קען מען נישט יוצא זיין מיט מאכן נאר א זכר, ווייל א זכר איז נאר א האלבער מענטש. זכר ונקבה איז דער טייטש מענטש. אזוי שטייט אין דעם פסוק, דאס איז דער טייטש פון דעם דרש.

ר' יואל אשר: דאס וואס די גמרא זאגט **פלגא גופא**. יא. אבער כ'מיין אז אפשר מער פשוט, ניין ס'איז דער טייטש...

ר' יצחק: זכר ונקבה בראם.

ר' יואל אשר: דאס איז פשוט. כ'מיין מער פשוט אז נאר ווייל דער אייבערשטער האט געמאכט אן אדם, זכר ונקבה, האבן זיי געקענט האבן ווייטער קינדער און מאכן פריה ורביה.

ר' יצחק: ווייל דאס איז דאך דער טייטש, דיין תורה. ניין, ניין, דאס איז דער פסוק, ס'איז נישטא קיין בעסערער פשט.

ר' יואל אשר: טויזנטער מאל הייסט יא א מענטש, א סינגל מענטש, אן אדם.

ר' יצחק: ניין, נישט קיין טויזנטער, ביי דע וועי, ניין, נישט אמת. דאס איז דער פסוק וואס שטייט פארקערט. עס שטייט אלעמאל אז אדם הייסט נאר א דאבל מענטש.

ר' יואל אשר: איין מענטש קען נישט ברענגען א קרבן, ווייל ס'שטייט **אדם כי יקריב מכם**, דארף זיין א זכר...

ר' יצחק: ...און נקבה צוזאמען צו ברענגען א קרבן.

ר' יואל אשר: יעצט רעדט מען לגבי פריה ורביה. כ'מיין אז די סיבה איז ווייל א זכר און א נקבה קענען ווייטער ברענגען א וועלט. כאטש די צוויי קענען נישט, זיי זענען שוועסטער און ברודער, וועט ער טרעפן אן אנדער מיידל, און זי וועט טרעפן אן אנדערן בחור, אבער א זכר און א נקבה איז א וועג פון מאכן פריה ורביה אז די וועלט זאל ווייטער אנגיין. רבי יצחק זאגט אז דער...

ר' יצחק: ...דרש פון דעם פסוק מיינט וואס ער זאגט.

ר' יואל אשר: אבער ס'שטייט דאך נישט ביי פריה ורביה אז מען דארף האבן אן אדם. פריה ורביה מיינט מען דארף זיך פארמערן.

ר' יצחק: אוודאי מיינט עס דאס, מאכן מער מענטשן. אבער א מענטש...

ר' יואל אשר: מינימום מענטשן, איז געווארן א תורה מיט פיר שלבים: אז אן אדם מיינט א זכר און א נקבה, און וועז די תורה זאגט פריה ורביה, מיינט ער צו זאגן ענק זאלן געבוירן אדם'ס. נאר וואס דען? פריה ורביה, ענק זאלן זיך פארמערן, ס'מיינט ענק זאלן האבן קינדער.

ר' יצחק: ער ברענגט דעם פסוק **זכר ונקבה בראם**. צדיק, אויב ער וואלט געווואלט זאגן די סברא וואס דו זאגסט וואלט ער נישט געדארפט קיין פסוק, ער וואלט עס סתם געזאגט, מ'דארף נישט קיין פסוק. דער פסוק **זכר ונקבה בראם** זאגט נאר וואס איך זאג, ווייל דיין סברא איז סתם א גוטע סברא. כ'בין מסכים ס'איז א גוטע סברא, אבער ס'פעלט נישט אויס דער פסוק, ס'האט גארנישט צו טוהן מיט דעם פסוק. אקעי.

די הלכה פון א סריס אדער אן אילונית

ר' יואל אשר: מ'גייט ווייטער. **"היה הבן סריס"**, אויב דער זון איז א סריס, ער גייט נישט קענען האבן קינדער, **"או שהיתה הבת אילונית"**, זי וועט נישט קענען האבן קיין קינדער, **"לא קיים מצוה"**, האט ער נישט מקיים געווען די מצוה.

פארוואס? ווייל פריה ורביה איז אז די וועלט זאל ווייטער האבן א קיום, אזוי ווי מ'האט געלערנט אז דאס איז די סיבה פארוואס ס'דארף זיין א זכר ונקבה, מ'זאל קענען ווייטער ממשיך זיין און

האבן קינדער. איז אויב ער איז א סריס אדער אילונית – ער הייסט ווייטער אן אדם, דער סריס אדער אילונית – אבער ער קען נישט האבן קיין קינדער.

ר' יצחק: מ'וואלט געקענט זיך דינגען אויף דער הלכה, אויב ס'וואלט געשטאנען אנדערש, וואלט ער אויך פארשטאנען. אבער די סברא איז אז ער דארף זיין אזא איינער וואס קען גיין ווייטער. איי, וואס איז שלעכט? יעצט איז דא א מענטש? ער ווייסט נישט.

ר' יואל אשר: און די גמרא ניצט דאך דעם פסוק **לשבת יצרה.** דער תכלית פון פריה ורביה איז אז די וועלט זאל זיין באזעצט מיט מענטשן.

ר' יצחק: אבער **לשבת** פאר דעם דור איז גארנישט? מ'דארף אלעמאל זארגן פאר מארגן?

ר' יואל אשר: מ'איז נאכנישט יוצא געווען. ער האט געטוהן זייער א שיינע זאך, עס קומט אים א קניפ אין בעקל, אבער יעצט זיי מוחל... א מצוה! זיי מוחל און געבוירן נאך צוויי קינדער, ווייל מיר ווילן יא דעם לאנג טערם.

הלכה ה': נולדו לו ומתו – קיום המצוה דורך אייניקלעך

בני בנים הרי הן ככבנים

ר' יואל אשר: "נולדו לו ומתו", וואס טוט זיך אזוי? **"נולדו לו"**, א מענטש האט געבוירן קינדער און זיי זענען געשטארבן. אבער **"והניחו בנים"**, זיי האבן איבערגעלאזט קינדער, **"הרי זה קיים מצות פריה ורביה"**, ווייל זיי האבן געהאט קינדער, און זיי האבן געמאכט ווייטער א המשכת הדורות, זיי האבן געמאכט ווייטער...

ר' יצחק: "...בני בנים הרי הן ככבנים". אויף דעם שטייט דער פסוק, **בני בנים הרי הן ככבנים**, לגבי דעם, אז פריה ורביה – דאס הייסט, געלאזט אייניקלעך – דאס הייסט ס'שטייט נישט בנים, מ'דארף האבן קינדער; ער האט קינדער, ער האט אייניקלעך. יא, די סברות...

"במה דברים אמורים בשהיו בני הבנים..." ווען מיר זאגן אז מיט בני בנים איז מען יוצא, איז דוקא:

ר' יואל אשר: "בשהיו בני הבנים זכר ונקבה והיו באין מזכר ונקבה".

ר' יצחק: ער דארף האבן א זכר ונקבה, ממילא דארף ער האבן אייניקלעך זכר ונקבה. אבער צו דעם קומט ארויס א דריטער תנאי, אז די זכר ונקבה מוזן קומען סאמהאו פון זיינע זכר ונקבה, אבער נישט דירעקט. יא? **"אף על פי..."**

ר' יואל אשר: "אף על פי שהזכר בן בתו, והנקבה בת בנו". טייטש, א מענטש האט געהאט א זכר און א נקבה, און זיין טאכטער האט א זון, און זיין זון האט א טאכטער. איז למעשה האט ער יעצט צוויי אייניקלעך, פון א זכר ונקבה, א מיידל און א יונגל.

ר' יצחק: ער האט א מיידל און א יונגל פון א מיידל און א יונגל. גראדע פארקערט, דאס שטערט נישט. **"אבל..."**

ר' יואל אשר: "אבל אם היה לו בן או בת ומתו"

ר' יצחק: "והניח אחד מהן זכר ונקבה, עדיין לא קיים מצוה."

ר' יואל אשר: האט ער טאקע צוויי אייניקלעך, אבער ער האט דאך נישט צוויי קינדער, ווייל איין קינד רעכנט מען נישט. ווייל מיט איין קינד האט ער נאכנישט מקיים געווען פריה ורביה. מיט איינעם אליין האט ער דאך נאכנישט מקיים געווען די מצוה פון פריה ורביה.

דער גדר פון אייניקלעך אינעם קיום המצוה פונעם זיידן

ר' יצחק: דארף ער האבן נאך א קינד וואס זאל האבן אן אנדערס. ס'איז אן אינטערעסאנטע הלכה. דאס הייסט, ער דארף האבן פון זיינע צוויי קינדער צוויי קינדער, און ס'דארף זיין זכר ונקבה. דאס הייסט, די זעלבע זאך איז למשל, אויב ער האט געהאט א זכר און א נקבה קינדער, און איינער פון זיי האט געהאט א זכר און א נקבה – דאס איז בעיסיקלי די נקודה – ניין, דאס איז נישט גענוג. אקעי. מ'דארף האבן צוויי קינדער, אז זיי אליין האבן צוויי קינדער.

ס'איז זייער וויכטיג. דא זעט מען אויך – איך ווייס נישט אויב מ'זעט עס פון דא, אבער איך זאג אז ס'קען זיין אז דא זעט מען אז די אייניקלעך זענען אזוי ווי פארט פון דעם קיום מצוה פונעם זיידן, יא? אמאל זאגט א זיידע: "וואס האב איך מיט מיינע אייניקלעך? ס'איז מיין זונ'ס זאך." ניין, דיינע קינדער... פארשטייסט וואס איך זאג? יא. אבער איך ווייס נישט וויפיל מ'קען לערנען פון דעם. אקעי, דאס איז א הלכה אין די ענד.

הלכה ו': היו לו בנים בגיותו – א גר וואס האט געהאט קינדער אין זיין גיות

ר' יואל אשר: יא. שוין, גייט שטיין אזא הלכה. וואס טוט זיך, ער גייט ארײנגיין יעצט אין קליינע דיטעילס. **"היו לו בנים בגיותו"**, ער איז געווען א גוי. א מענטש האט די מצוה ווען ער איז אן איד. וואס טוט זיך ווען ער איז נאך געווען א גוי האט ער געהאט קינדער, **"ונתגייר הוא והן"**, זיי האבן זיך אלע מגייר געווען, ער מיט די קינדער. **"הרי זה קיים מצוה זו"**, ווייל ער האט געטוהן דעם אקט פון האבן קינדער, און די קינדער זענען אידן, סאו ער האט איבערגעלאזט אידישע קינדער. האט ער מקיים געווען א מצוה.

ס'איז אינטערעסאנט, ווייל ס'איז נישט געשען... טייטש, ווען ער האט זיי געבוירן, האט ער נאכנישט געהאט קיין מצוה. אדער אפשר יא? אפשר האבן די בני נח אויך עפעס א געוויסע שייכות אין פריה ורביה? מ'דארף טראכטן. און סאו דער אנפאנג איז געווען אז ער האט געהאט א קינד, און דער סוף איז אז ער האט אן אידיש קינד, סאו ער האט די מעשה און די תוצאה.

ר' יצחק: ס'איז געווען א מחלוקת ר' יוחנן און ריש לקיש וועגן דעם. נישט קלאר. מ'פסק'נט אזוי. ווען איך ברענג א מחלוקת, מיין איך צו זאגן, אז אויב מען זאגט אז די סברא איז קלאר – ס'איז נישט קלאר, ווייל ס'איז געווען א גרויסער...

ר' יואל אשר: ...אמורא וואס האט געהאלטן אנדערש.

דער גדר פון פריה ורביה און לשבת יצרה ביי גוים און אידן

ר' יואל אשר: אסאך מצוות איז דא א מעשה מיט א תוצאה.

ר' יצחק: איך זאג, פריה ורביה האט צו טוהן מיט אידן. אקעי, פארמיר זיך א קשיא.

ר' יואל אשר: מ'דארף טראכטן צי ביי גוים איז דא עפעס א שייכות מיט מצות פריה ורביה. אויב נישט, איז דאך די מצוה א מצוה אויף אידן. וועז דו ביסט נישט געווען אן איד, ביסטו נישט געווען מצווה, דאך...

ר' יצחק: סאו גוים האבן נישט קיין פריה ורביה? אזוי שטייט אין דער גמרא סנהדרין, זאגט ער, אז א גוי איז נישט מצווה. סאו וואס? ס'איז נישט דא קיין... די פריה ורביה מיינט ס'זאל האבן אידן, נישט ס'זאל האבן מענטשן? בכלל א נייע זאך. ס'איז נישטא קיין שום ענין ס'זאל זיין גוים? פארוואס איז דא אזויפיל גוים? דארף האבן "לשבת יצרה". ס'קען נישט זיין.

ר' יואל אשר: מ'דארף דאך האבן "לשבת יצרה" אז ס'זאל זיין באזעצט מיט מענטשן. דארף מען דאך יא לכאורה אויך האבן גוים. ערגעץ שטייט אז "לשבת" איז א מצוה אויך אויף בני נח. כ'געדענק עפעס.

ר' יצחק: עפעס רינגס א בעל. מ'קען די גמרא אין סנהדרין, די גמרא וואס ער קוואוט... ער ברענגט עס נישט. גוים זענען נישט מחויב.

דער חילוק צווישן מעשה המצוה און דער תוצאה ביי פריה ורביה

ר' יואל אשר: אבער כ'זאג ס'איז אביסל אינטערעסאנט, ווייל ביי דער מצוה פון פריה ורביה, ס'איז דא אסאך מצוות וואס איז דא א מעשה און א רעזאלט.

ר' יצחק: אקעי.

ר' יואל אשר: מצות פריה ורביה, אבער איז עס אויף א גרויסער, אזוי ווי ס'קען זיין יארן געדוקט. וואס דער מענטש ווייסט נישט צי ער האט מקיים געווען פריה ורביה ביז זיינע אייניקלעך.

ר' יצחק: סאו... אלע מצוות כמעט דארף מען, ס'איז נישטא קיין איין מצוה וואס מ'דארף נאר טוהן די מעשה.

ר' יואל אשר: ס'איז נישטא אזא זאך... יא, אבער געווענליך איז דער רעזאלט זייער נאנט קאנעקטעד צו דער מעשה.

ר' יצחק: ס'איז נישט יארן לאנג. אויסער אויב מ'זאגט אז א חלק פון מצות תלמוד תורה איז צו זיין א תלמיד חכם, מ'הייבט אן טוהן וועז מ'הייבט אן לערנען, אוז דער רעזאלט איז וועז מ'איז פערציג אדער וואטעווער עידזש מ'איז א... איך מיין אז אלע מעשים... בכלל, מענטשליכע מעשים זענען אזעלכע מעשים וואס מאכן א רעזאלט. אנדערש הייסט עס נישט קיין דין מעשה אויכעט נישט. דו ביסט געראכט אז ס'איז א לענגערע מעשה, סאו, אין הכי נמי. וועז איז מען מקיים? אויספרעגן וועלכע רגעס מ'דארף מאכן דעם, מכוון זיין די כוונה, א גאנץ לעבן איז עוסק אין פריה... ס'דאך שטייט **"עסקת בפריה ורביה"**, יא, מען פרעגט אים א קוועסטשן אבאוט זיין לייף, רייט? וועז א מענטש שטארבט, שטייט אין מסכת שבת, פרעגט מען **"עסקת בפריה ורביה"**. וואס מיינט עס? אלעס, בעיסיקלי. רייט.

ר' יואל אשר: אבער ס'איז, ס'קען אודאי דאס איז א סיבה פארוואס מ'מאכט נישט קיין ברכה, יא, וואס מיר האבן עפעס שוין געראדט.

ר' יצחק: דערמאנט.

ר' יואל אשר: אויף דעם רעזאלט גייסטו געוואויר ווערן אין א זיבעציג יאר ארום.

ר' יצחק: מ'מאכט א ברכה אויף דער חתונה, באט שאלה איז אויב ס'איז אויף דער מצוה פון פריה ורביה, נא.

דער חילוק צווישן א גוי און עבד לענין ייחוס

ר' יואל אשר: ס'שטייט נישט ממש דארט. אינטערעסאנט. אקעי, זייער גוט. דאס איז וועז ער האט געהאט ביי אים קינדער וועז ער איז געווען א גוי.

ר' יצחק: ביידע זענען נתגייר געווארן, אבער איינער איז געווען אן עבד.

ר' יואל אשר: ער האט געהאט קינדער אלס עבד, און ער איז געווארן אויס עבד, ער איז געווארן אן עבד משוחרר וואס ער באקומט יעצט א דין ווי אן איד.

ר' יצחק: נשתחרר הוא והם, ביידע.

ר' יואל אשר: העלפט עס נישט. איז וואס געוואלט טראכטן אז עס זאל האבן דעם זעלבן דין ווי א גוי? איך האב געהאט קינדער, און יעצט זענען זיי אידן, אבער **לא קיים מצות פריה ורביה עד שיוליד אחר שנשתחרר**, ביז ער געבוירט קינדער נאכ'ן ווערן באפרייט. פארוואס? **שהעבד אין לו ייחוס**.

א גוי האט נישט קיין מצוות, אבער אן עבד איז אסאך מער אן אנדער מין, זיין אנדערשקייט איז אן אנדער מין זאך. ס'טייטש, ער איז טאקע געווען, אפילו אלס עבד כנעני האט ער געהאט אסאך דינים ווי אן איד, אבער ער האט אן אנדער פראבלעם, אז אן עבד האט נישט קיין ייחוס. אן עבד באלאנגט פאר דעם באס, אויך זיין זרע באלאנגט פאר דעם באס. אזוי ווי מ'זעט אז די ווייב קען איינטיילן, דער בעל הבית, דער אדון קען איינטיילן מיט וועמען ער זאל חתונה האבן וכדומה, ער באלאנגט פאר דעם בעל הבית, ממילא האט ער נישט קיין ייחוס. אפילו יעצט זענען זיי עבד משוחרר, אבער זיי זענען קיינמאל נישט געווארן א דין פון א טאטן מיט א קינד לענין ייחוס.

ר' יצחק: רייט, ער האט נישט קיין קינדער. מה שאין כן א גוי, דאס איז די גמרא בפירוש דארט, רייט, מה שאין כן א גוי, ער ברענגט א ראיה, א גוי הייסט עס אין דער גמרא, א גוי האט ייחוס. ס'איז אמת אז א גוי מיט אן איד האבן נישט קיין ייחוס. **"גר שנתגייר כקטן שנולד"**, זאגט אז וועז א מענטש ווערט נתגייר, פארלירט ער זיין ייחוס בעיקר הדין מיט זיין טאטן דעם גוי. אבער

ביידע זענען מתגייר געווארן, איז כאילו בלייבט דער ייחוס, ער בלייבט זיין טאטע. דאס איז די הגדרה פון דעם. אזוי זעט אויס, אזוי שטייט אין דער גמרא דא.

ר' יואל אשר: איך מיין אין דער גמרא אליינס איז דא א שיטה **"זרמת סוסים זרמתם"**, אז אויך א גוי'ס זרע איז...

ר' יצחק: הפקר אדער איז נישט קיין... אויב אן איד, אן איד מיט א גוי, זאגט די גמרא, אזוי זאגט רבי יוחנן: **"בגיותן אית להו יחס"**, דאס הייסט, צוויי גוים האבן, זענען טאטעס מיט קינדער. אן איד מיט א גוי נישט, אבער דא זענען ביידע גוים געווארן צוזאמען. און די זעלבע... ס'איז אינטערעסאנט, פארוואס דא שטייט דער לשון **"נתגיירו עמו"**, וואס אויב נתגייר געווארן שפעטער? אזוי שטייט דאך.

די משמעות פון "נתגייר הוא והן" — גירות פון א משפחה

ר' יואל אשר: ס'איז דא פסול זרע... וואס שטייט דא? **נתגייר הוא והן.** אהה. אקעי. ניין. **נשתחרר הוא...**

ר' יצחק: וואס שטייט דא? **נשתחרר הוא והם.** אקעי. איך מיין וואס האב איך געמיינט צו זאגן? אבער ס'איז געווארן צוזאמען ביידע אין דער זעלבער צייט? איך מיין אז, אבער איך פיל אז ס'איז דא אזא מושג מ'האט געלערנט אויך ביי דער חתונה, יא? אויב ער מיט זיין ווייב זענען נתגייר געווארן, ס'איז דא אזא זאך אז א משפחה ווערט נתגייר, נישט נאר א מענטש. אזוי מיין איך. וואלט איך געטראכט אז ער וואלט געווען בעסער. אונזער סוגיא איז אז פריה ורביה...

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם אז זיי הייסן נישט קיין קרובים.

ר' יצחק: דער טאטע מיט די קינדער יא, יא, אודאי. אבער צו נאך אן ענין פריה ורביה, יא. אינטערעסאנט.

כיבוד אב און ירושה ביי א גר און עבד משוחרר

ר' יואל אשר: אינטערעסאנט, ביי ביידע פעלער איז אזוי ווי אזא פלגינן און אזא, מ'צעטיילט די הלכה. טייטש למשל אן עבד וואס איז יעצט אן איד האט נישט א מצות כיבוד אב אויך נישט אויף זיין טאטן? דארף טראכטן. אפשר נאר לענין ייחוס. צי האט ער א מצוה פון כיבוד אב?

ר' יצחק: למשל אויף דעם טאטן אן איד? ניין, ער האט נישט. נישט.

ר' יואל אשר: ס'שטייט בפירוש. ס'שטייט בפירוש אז נישט. איז נישט קיין מצות כיבוד אב? יעצט ווען זיי זענען ביידע משוחררים?

ר' יצחק: ממ. רייט. דו געדענקסט עפעס?

ר' יואל אשר: יא. ווען זיי זענען ביידע משוחררים איז אויך קיין מצות כיבוד אב? אינטערעסאנט. שוין.

ר' יצחק: ווייטער זאגט דער רמב"ם: **"עבד לא יירש את אביו"** ווייל ס'איז א גזירה, געמאכט קל וחומר וכדומה. אקעי. דאס איז...

ר' יואל אשר: יא, ס'איז דא אלס הכרת הטוב וואטעווער איך געדענק עפעס.

ר' יצחק: עפעס אז...

ר' יואל אשר: אזוי ווי א טאטע וואס איז א שטיף-טאטע איז דא א, מ'לערנט אפשר, וואו? איך געדענק נישט. וואו איז דא די הלכה? אז א שטיף-טאטע איז אויך דא עפעס א מצוה כיבוד אב, איך ווייס נישט, מגדר כיבוד אב.

ר' יצחק: אקעי, ווייטער. נאכאמאל דארף מען, א מינוט, שכל, מענטשליכקייט דארף מען זיין, יעצט רעדט מען די הלכה צי...

ר' יואל אשר: ער איז יוצא פריה ורביה.

ר' יצחק: אקעי. פריה ורביה איז ער יוצא, נישט אן עבד. אזוי פסק'נט רבי יוחנן אין מחלוקת ריש לקיש און אזוי פסק'נט דער רמב"ם. אקעי, שוין.

הלכה ז': חתונה האבן מיט א פרוי וואס קען נישט האבן קינדער, און אפווארטן צען יאר

איסור חתונה צו האבן מיט אן עקרה, זקנה, אילונית אדער קטנה

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם ווייטער: מדין פריה ורביה דארף מען חתונה האבן מיט א פרוי וואס קען האבן קינדער. **לא ישא אדם עקרה,** א פרוי וואס קען נישט האבן קינדער, אדער א **זקנה** וואס קען שוין נישט האבן קינדער, אדער אן **אילונית** וואס האט נישט געוויסע... וואס, אן אילונית מיינט אז זי איז ממש...

ר' יצחק: זי קען נישט האבן קינדער. מ'זעט די אברים פון דעם. און עקרה איז סתם, עקרה איז א, מ'ווייסט נישט די סיבה.

ר' יואל אשר: יא. אדער א **קטנה שאינה ראויה לילד. אלא אם כן קיים מצות פריה ורביה,** נאר אויב מ'האט שוין מקיים געווען מצות פריה ורביה, **או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה,** אויב ער האט אן אנדער פרוי מיט וועמען ער גייט האבן פריה ורביה, דאן מעג ער אויך טוהן מיט אן עקרה, ס'איז נישט קיין איסור, ס'איז נישט מבטל זיין א מצות עשה.

ר' יצחק: ניין, ס'איז א מצות עשה. יא.

דער דין פון אפווארטן צען יאר און דער מקור פון אברהם אבינו

ר' יואל אשר: דער רמב"ם אזוי: **נשא אשה,** וואס טוט זיך דא א פאל א מענטש טרייט, ער האט חתונה געהאט, אבער צען יאר האט ער געווארט מיט איר, **ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה,** זי האט נאכנישט געבוירן. **הרי זה...** הא? **הרי זה יוציא...** מעג ער איר גט'ן. **ויתן כתובה,** ער דארף געבן כתובה. ער דארף גט'ן, יא. ער מוז מדין פריה ורביה, דאס הייסט, ער קען נעמען נאך איינס. או. יא. בקיצור, מדין פריה ורביה איז אז נאך צען יאר דארף ער שוין טראכטן אז אפשר קען זי נישט האבן קינדער.

ר' יצחק: אפשר דאס איז דאס ווארט. ער איז דאך מחויב. אפשר דעמאלטס.

ר' יואל אשר: אה, ווייל יעצט באקומט זי דאס ווארט "עקרה" וואס איז פריער געשטאנען. וואס הייסט, מ'איז געווען מיט איר בהיתר, אקעי, מ'וועט זען, **או ישא אשה הראויה...** אהה, קען

דאך דארט זאגן או ישא אשה אחרת. **הרי זה יוציא ויתן כתובה,** ער דארף איר גט'ן, ער דארף געבן כתובה, ווייל זי האט נישט געטוהן קיין עוולה, ס'איז א מחלה, ס'איז נישט איר שולד. **או,** אדער קען ער איר האלטן און נעמען נאך א ווייב וואס איז יא **ראויה לילד.** און דאס לערנען זיי ארויס פון וואס מיר האבן געלערנט אין פרשת לך לך, אז נאך צען יאר וואס אברהם אבינו האט נישט קיין קינד פון שרה, ברענגט ער ארויף די פראבלעם. יא, ס'שטייט אין פסוק צען יאר. דעמאלטס האט ער חתונה געהאט מיט הגר, יא?

ר' יצחק: יא. סיי דאס האט געקרעשט און סיי דאס. קענסט מיר מסביר זיין דרשות? האב אביסל רחמנות, איך גיי ברענגען אן אנדער בעטערי.

ר' יואל אשר: אקעי, עפעס מורא'דיגע... אבער זיך מיט איינס...

ר' יצחק: אקעי. יא, ס'ארבעט נאך, ס'פארט נאך. יא. אקעי, גיי ווייטער. דער רמב"ם האלט אז ס'איז ממש א חיוב אזוי ווי מדין פריה ורביה, ממילא, עד כדי כך, וואו בין איך דא?

כפיה אויף פריה ורביה און דער דיוק "עד שיוציא"

ר' יואל אשר: עד כדי כך אז **ואם לא רצה להוציא,** וואס גייט, אויב וויל ער נישט געבן א גט פאר דער ווייב אדער נעמען א בת בנים, איינע וואס קען האבן קינדער, **כופין אותו,** צווינגט מען אים, **ומכין אותו בשוט,** מ'שלאגט אים מיט א פאסיק. א קאנטשיק, יא, א קאנטשיק, דאס רעכטע ווארט.

ר' יצחק: עד שיוציא, ביז ער גט איר.

ר' יואל אשר: אינטערעסאנט מ'זאגט **עד שיוציא,** פארוואס זאגט מען נישט "עד שישא אשה הראויה"? בדרך כלל מענטשן וואוינען...

ר' יצחק: נישט מיט צוויי ווייבער.

ר' יואל אשר: אזוי ווייס איך. ס'איז טייער, אפשר האט ער נישט...

ר' יצחק: קיין געלט פאר ביידע. זיי האבן געלערנט.

ר' יואל אשר: אבער בעיסיקלי וואס דא שטייט איז אז אויף מצות פריה ורביה, אויף דארף דער בית דין, אדער ס'שטייט נישט פונקטליך ווער, די פריה ורביה פאליס, קען צווינגען אויף דעם. אהה. ס'איז אנדערע צווינגען ווי אנדערע מצות עשה, וואס מ'קען אייביג כופה זיין אויף א מצות עשה? ניין, ס'איז לכאורה דאס זעלבע.

ר' יצחק: אהה. און איבעראל איז **מכין אותו בשוט?**

ר' יואל אשר: ווייס נישט וויאזוי גייט דאס? יא.

ר' יצחק: לכאורה דאס זעלבע. אין שולחן ערוך שטייט אז ס'איז דא עצות, מ'פירט זיך נישט די כפיה למעשה. הגם אזוי שטייט אין רמב"ם, דער רמ"א ברענגט אז, בקיצור. ס'איז דאך געווען גדולי...

ר' יואל אשר: ישראל וואס האבן נישט געגט א ווייב נאכ'ן נישט האבן קינדער אסאך יארן, יא? יא, נישט קיין סאך.

ר' יצחק: אסאך מאל טוט מען עס יא. מ'דארף וויסן, אבער כפיה איז א צווייטע זאך. דו זאגסט א מענטש ער האט שוין געהאט א ריזען, ער האט אליינס נישט געקענט, איך ווייס נישט, קענסט נישט וויסן. אין דער הלכה שטייט דא כופה להוציא. איך געדענק אז אין שולחן ערוך שטייט אז מ'פירט זיך נישט דאס צו כופה זיין. ווייל ער ברענגט דאס נאר אין געוויסע אופנים, סאו ווייס איך נישט. רייט.

די טענה פון וואוינען צוזאמען אן אישות

ר' יואל אשר: איז וואס ניצט ער אזא זאך? **ואם אמר,** אויב זאגט ער אז ס'איז נישט פשט אז איך בלייב מיט א ווייב וואס האט נישט קינדער, נאר **איני בועלה,** איך האב נישט מיט איר קיין בעילות. און נאך מער. אקעי, ס'איז אויך א גרויסע פעולה, אבער לאמיר קודם זען וואס ער זאגט: **והריני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא אתייחד עמה.** זעט דא אויס אז ס'איז דא עפעס אן איסור פון וועג מ'ווייסט אז ס'איז נישט דא קיין טשענס פאר פריה ורביה, איז עפעס נישט לעדזשיטימעט, אזוי זעט עס דא אויס.

ר' יצחק: בין שאמרה היא בין...

ר' יואל אשר: שאמר הוא אין שומעין להן אלא יוציא או ישא אשה הראויה לולד. באט קען זיין אז דער פשט איז אביסל פשוט'ער, אז אונז טראסטן אים נישט, אז אונז האלטן אז די סיבה פארוואס ער נעמט נישט נאך איינס איז ווייל ער איז סטאק מיט א ווייב. כאטש ער האט באמת...

שמועס: פארוואס מען צווינגט צו גט'ן כאטש ער מעג נעמען א צווייטע ווייב

ר' יואל אשר: זעט אויס אז א צווייטע ווייב איז געווען א זייער זעלטענע זאך, סאו קודם צווינגט מען אים זיך צו גט'ן. און אפילו אויב ער זאגט: "ניטאמאל בין איך מיט איר, איך זוך א צווייטע ווייב". ניין? נישט דאס איז דער פשט? **"הריני שוכן עמה בפני עדים שלא אתייחד עמה,**

ר' יצחק: איך ווייל איר נאר בסך הכל נאכנישט גט'ן". נו, פארוואס נישט? וואס גייט ער טוהן? סתם, ער האט איר ליב. דאס איז דאך די בייסיק איידיע, רייט?

ר' יואל אשר: ער וויל זיך נישט גט'ן. ער שעמט זיך פאר איר.

ר' יצחק: פארוואס זאל מען זיך וועלן גט'ן? באט ס'איז עפעס נישט געגוג,

ר' יואל אשר: ס'העלפט נישט. אבער איך זאג, מ'מוז נישט זאגן אז דאס וואוינען מיט איר איז דער איסור, זיי האבן נאכנישט געהאט ס'זאל הייסן א השחתת זרע אדער סיי וואס ס'זאל הייסן נישט קיין כשר'ע.

ר' יצחק: אבער ס'זעט עפעס אזוי אויס. ניין, ס'איז זיכער נישט קיין איסור, באווייזט זיך,

ר' יואל אשר: ער קען נעמען נאך איינס. רייט, וועגן דעם טראכט איך אז ער זאגט עס נאר ווייל אונז נעמען אן אז די ערשטע זאך דארף מען גט'ן, ווייל דו גייסט קיינמאל נישט האבן אן אנדערע

כשר'ע. ס'איז נישט געווען קיין אזא באקוועמע זאך, אזא אפטע זאך מ'זאל נעמען א צווייטע ווייב. יא, איז נישט ווילינג. מ'צווינגט צו גט'ן.

און אויב ער קומט מיט אזעלכע תירוצים עפעס מ'זאל אים נישט צווינגען צו גט'ן, אז "אט אט נעם איך נאך א ווייב, ניטאמאל וואוין איך מיט דער יעצטיגער ווייב", **"אין שומעין להן"**, נאר אויב מ'זעט אז ער נעמט טאקע אן אנדער ווייב. ס'איז נישט אן אנדער פשט,

ר' יצחק: ס'איז נישט דער פשט. ס'איז אינטערעסאנט, וואס וועל איך זאגן. דאס שטייט אין דער גמרא די הלכה?

ר' יואל אשר: אונז טראסטן נישט, אונז האלטן אז זי גייט... ער זאגט אז זי איז אים מונע, פרויען ווילן נישט נעמען, זי ווייל נישט, געוועכט איז זי, איך פארשטיי. זי גייט אבער אויך מונע זיין פון נאך א ווייב,

ר' יצחק: ממילא דארף ער איר גט'ן.

ר' יואל אשר: מ'זאגט אז אלץ שטייט אין מסכת כתובות. אקעי, פשט איז אזוי. אקעי.

דער באדייט פון "כופין אותו ומכין אותו בשוט"

ר' יצחק: "כופין", איך ווייס נישט. מיט א שוט. אה, דער שוט, ווייל אין דער גמרא שטייט אז ס'איז דא אמאל וואס כפיה איז נאר מיט ווערטער, אבער דאס איז איינע פון די וואס מיט א שוט.

ר' יואל אשר: אינטערעסאנט, ווייל פאר אן עבד דארף מען געבן א שוט, יא? כ'מיין אז די חכמים האבן עפעס אנגעקוקט אז אזא איינער איז אן עבד פאר זיין ווייב. מ'דארף אים געבן א שוט.

ר' יצחק: איך ווייס נישט. שוט מיינט א קיצור, טו עס.

ר' יואל אשר: ממש צווינגען, יא.

ר' יצחק: יא. אקעי, דאס איז.

ר' יואל אשר: פשט, זאלסט נישט מיינען א שטרענגע פאון קאל. נישט אזא איידעלע דיפלאמאטישע רבנ'ישע פאון קאל.

ר' יצחק: ממש א שטרענגע.

הלכה ח': וועז די מניעה איז פון איר אדער פון אים ("יורה כחץ") און די דינים פון כתובה

וועז ער איז "יורה כחץ" — חזקה אז די מניעה איז פון איר

ר' יצחק: "נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה."

ר' יואל אשר: וואס טוט זיך, א פרוי האט געווארט צען יאר און זי האט נישט געבוירן, און אזוי ווי אונז האבן געלערנט וועדט דעמאלטס דער דין אז דו דארפסט נעמען א

ר' יצחק: צווייטע אדער איר גט'ן.

ר' יואל אשר: אבער וואס טוט זיך וועז ס'איז דא אין דעם שאלות פון...

ר' יצחק: מ'דארף וויסן וועמען איז דער פראבלעם. דאס גאנצע גט'ן גייט נאר העלפן אויב זי איז דער פראבלעם.

ר' יואל אשר: אויב ער איז דער פראבלעם, העלפט דאך עס גארנישט. איז אזוי, אויב **"והיה הוא יורה שכבת זרע כחץ"**, וועז ס'קומט ארויס ביי אים שכבת זרע קומט עס ארויס מיט א וועג אז ס'שפריצט, אדער אז ס'גייט שטארק אזוי ווי א חץ, איז פשט אז זיינס ארבעט.

ר' יצחק: חזקה.

ר' יואל אשר: ס'קען נאך אלץ זיין עפעס ראנג, באט חזקה. אבער מער ווייניגער ווייסטו אז די חזקה איז **"החולי ממנה"**, אז ס'איז איר פראבלעם, איז דעמאלטס **"ותצא שלא בכתובה"**.

שמועס: די סתירה מיט הלכה ז' און די השגה פונעם ראב"ד

ר' יצחק: פארוואס פריער איז געשטאנען **"יוציא ויתן כתובה"**?

ר' יואל אשר: "יוציא ויתן כתובה" וועז מ'ווייסט נישט זיכער.

ר' יצחק: אהא, אבער דא וואס קען ער זאגן אז פארוואס ס'איז א... זייער נישט קלאר. דער ראב"ד טאקע איז מחולק אויף דער הלכה. זאגט דער היליגער ראב"ד: **"אין לי חלק בדבריו, שאין אומרים כן אלא בבעל שלישי"**. זעט ער...

ר' יואל אשר: דער ראב"ד זאגט דאס נאר ביי... שפעטער,

ר' יצחק: וועז די זעלבע פרוי האט חתונה מער, שטייט אז זי באקומט נישט קיין כתובה, אבער סתם, זי האט חתונה געהאט בחזקת זי איז א נארמאלע פרוי, בחזקת זי קען האבן קינדער, פארוואס זאל זי נישט האבן קיין כתובה? דער רמב"ם האט עפעס געהאלטן אז אויב מ'ווייסט קלאר אז זי איז דער פראבלעם,

ר' יואל אשר: אה, באקומט זי נישט קיין כתובה. ס'איז אינטערעסאנט ווייל עפעס אלץ איז דא א שווערקייט אין דער סוגיא, ווייל פריער האט ער עס יא געזאגט זייער פשוט. דער רמב"ם וואלט דאך עס געקענט אנדערש מסדר זיין און זאגן: **"נשא אשה ושהה עמה עשר שנים"**, הייבט זיך אן א שאלה, דארף מען טוהן אדער אזוי אדער אזוי. ס'איז נישט קיין סתירה. געווענליך טשעקט מען נישט. **"יוציא ויתן כתובה"**, פייניג איר נישט.

דער חילוק צווישן עיקר כתובה און תוספת כתובה

ר' יצחק: "ויש לה תוספת."

ר' יואל אשר: "ויש לה תוספת"?

ר' יצחק: טייטש די תוספת כתובה וואס ער האט אליינס צוגעלייגט. וואס דער רמב"ם האט פארשטאנען אז די חכמים האבן מתקן געווען א כתובה פאר אזא פרוי וואס מ'וויל נישט ער זאל מוציא זיין. אויב די חכמים שטייען און הייסן דאך מוציא זיין, וויאזוי קען זיין אז מ'זאל מאכן א כתובה **"שלא תהא קלה בעיניו להוציאה"**?

ר' יואל אשר: רייט, אזוי ווי אונז האבן געלערנט אז איינער וואס איז אסור חתונה צו האבן האט נישט קיין כתובה.

ר' יצחק: רייט, סאו וואס זאגסטו? איי, פריער האט מען נישט געווואוסט? נאו פראבלעם,

ר' יואל אשר: יעצט ווייסט מען. און די חכמים קענען מפקיע זיין די כתובה. ס'הייסט בשעת... איי, דער עיקר כתובה איז פון

ר' יצחק: די חכמים, פארדעם זאגט דער רמב"ם **"ויש לה תוספת"**, ווייל דאס האט ער אליינס געמאכט.

ר' יואל אשר: תוספת גייט דאס וואס דער מאן האט איר צוגעשריבן אליין, נישט דער עיקר כתובה וואס איז תקנת חכמים נאר ער האט אליין צוגעלייגט, האט ער זיך אונטערגענומען, דארף ער יא צאלן. **"לא תהיה זאת פחותה מאילונית שלא הכיר בה"**, ס'וועט נישט זיין אנדערש ווי דער דין אז א פרוי איז אן אילונית, וואס ער האט נישט געווואוסט אז זי איז אן אילונית,

ר' יצחק: וואס האט א דין תוספת כתובה. נו וואס דען? זאג, ס'וועט זיין אן דער ווידיא פאר א סעקונד.

ר' יואל אשר: סאו דער עיקר כתובה וואס איז תקנת חכמים האבן די חכמים מתקן געווען אז אויב איז עס א פרוי, אזא פרוי וואס איז נישט קיין בת בנים, און וועז ס'איז אן איסור צו זיין מיט איר, איז נישטא קיין כתובה,

ר' יצחק: אבער תוספת דארף יא זיין. ווייל דאס האט ער אליינס, תוספת האט ער אליינס געגעבן, דאס איז ווייל איך מיין נאך דא... יא, ס'איז מסביר.

וועז ער איז "אינו יורה כחץ" – די פונקטליכקייט פון "וכשיוציא"

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם, אבער **"ואם אינו יורה כחץ"**, אויב זיין שכבת זרע קומט נישט ארויס באופן יורה כחץ, דעמאלטס איז **"חזקת החולי ממנו בלבד"**, טראכטן אונז אז דער פראבלעם קומט פון אים אליין. **"בלבד"** שטייט דא. **"וכשיוציא"**, איז עס זיין פראבלעם, ממילא **"וכשיוציא יתן כתובה כולה"**, זאל ער געבן די גאנצע כתובה עיקר ותוספת.

אבער דא שטייט, דער רמב"ם זאגט אונז נישט אין אזא פאל, **"וכשיוציא"** מיינט נאר אויב ער וויל גט'ן, קען זי פארלאנגען א גט אין אזא פאל? פארוואס? ווייל דעמאלטס זאגט מען אים נישט אז ער דארף גט'ן, יא? **"אם אינו יורה כחץ"**, קען ער בלייבן מיט איר, יא? ס'איז זיין פראבלעם, ער קען נישט האבן קיין קינדער.

ר' יצחק: מ'זאגט אינגאנצן נישט?

ר' יואל אשר: ביסט זיכער? פארוואס זאלן זיי, פארוואס זאל זי דארפן גט'ן? וואס זאל ער דארפן גט'ן אויב ער איז אינו יורה כחץ?

ר' יצחק: יא, סאו בקיצור ווי האלטן

ר' יואל אשר: מיר טאמער זי זאגט,

ר' יצחק: מ'ווייסט אז ס'איז א פראבלעם פון אים, איז דארף ער געבן די גאנצע כתובה, דאס איז די נקודה. ס'איז א חזקה ס'איז אלעס כתובה.

ר' יואל אשר: לכאורה... יא, לכאורה וואלט ער נישט געדארפט גט'ן, אבער לאמיר זען ווייטער. אויב ער וויל געבן א גט, דארף ער געבן די כתובה,

ר' יצחק: ווייל ס'איז דאך זיין פראבלעם.

ר' יואל אשר: ס'איז נישט דא די הלכה אז א פרוי וואס קען נישט מקיים זיין פריה ורביה זענען די חכמים

ר' יצחק: מבטל געווען די כתובה.

ר' יואל אשר: ס'איז זיין פראבלעם.

נאמנות פון דער פרוי ביי א וויכוח איבער "יורה כחץ"

ר' יואל אשר: וואס טוט זיך מיט א וויכוח? **"הוא אומר ממנה נמנע הולד, והיא אומרת ממנו נמנע, מפני שאינו יורה כחץ, היא נאמנת."**

ר' יצחק: מ'קען דאך נישט וויסן צי ס'איז יורה כחץ, ס'איז א זאך וואס זיי ווייסן.

ר' יואל אשר: איז **"היא נאמנת"**, די פרוי ווייסט. אינטערעסאנט, די פרוי ווייסט בעסער ווי דער מאן?

ר' יצחק: איך ווייס נישט... ניין, אפשר האט זי אן אמונה פון עפעס אן ארויסנעמען, ווייל ער איז דאך מוציא כלי...

ר' יואל אשר: ניין, ס'איז אויך אזוי ווי אן ענין, ס'איז נישט אן ענין פון "ברי ושמא", זי זאגט איך ווייס קלאר, ער איז נישט יורה כחץ.

ר' יצחק: איי איי, אויב איך פארשטיי ריכטיג, רייט, ער ווייסט נישט...

ר' יואל אשר: ער ווייסט נישט וואס טוט זיך אין איר רחם, זי קען יא וויסן וואס טוט זיך מיט זיין שכבת זרע.

ר' יצחק: אזוי מיינט... מיין איך אז ס'שטייט יא עפעס אזא זאך.

ר' יואל אשר: אז... אקעי, וואלט דער...

ר' יצחק: אז ער איז נישט מרגיש, ס'קען זיין אז ער איז נישט מרגיש, אזוי שטייט אין דער גמרא. אפילו ער טענה'ט אז יא, זי האט מער נאמנות פאר דעם.

ר' יואל אשר: אויך נישט קלאר. **"ויש לו להחרים"**,

ר' יצחק: וואס ער קען יא טוהן,

ר' יואל אשר: ער קען מאכן א חרם **"סתם על מי שטועונת דבר שאינה יודעת אותו בודאי"**. נישט אויף איר נאמען, אבער אויף איינער וואס איז טוען עפעס וואס זי ווייסט נישט פאר זיכער. ס'טייטש אז אין פאל אז זי ווייסט נישט פאר עכט אז

ר' יצחק: ער איז נישט יורה כחץ,

ר' יואל אשר: זאל עס זיין אויף איר חרם. דאס קען ער מחרים זיין. אבער נאכדעם **"ויתן כתובה"**. ער דארף געבן די כתובה. די איינציגע זאך וואס ער קען טוהן איז מאכן א חרם. קען מען זיך אויסבלאזן. **"ואם אמרה..."** א חרם איז אוועקגעשטעלט... רש"י...

טענת שמא ("איני יודעת") און דער טעם פון איר נאמנות

ר' יצחק: אויב זאגט זי, איך ווייס נישט. **"איני יודעת אם ממנו אם ממני"**, יא?

ר' יואל אשר: "ואם אמרה איני יודעת

ר' יצחק: אם ממנו אם ממני", זי ווייסט נישט.

ר' יואל אשר: איז **"אין לה עיקר כתובה"**, פארוואס? זאגט דער רמב"ם, **"כמו שאמרנו העמד ממון בחזקת בעליו"**, ווייל בעצם איז די כתובה אז די ווייב וויל ארויסנעמען פונעם מאן. סאו ווען ס'איז נישט דא קיין שום ראיה, קען נישט די ווייב ארויסנעמען פונעם מאן. אבער ווען זי זאגט מיט א ודאי, **"עד שתטעון בודאי שאינו יורה כחץ"**, ווען זי טענה'ט מיט א ודאי אז ער איז נישט יורה כחץ, און ער האט דאך נישט קיין וועג עס אפצואוועגדן, דעמאלטס באקומט די ווייב די זכות אויך ארויסצונעמען פון חזקת בעליו, אבער ווען ס'איז נישט דא די שטארקע טענת ברי, קען מען עס נישט ארויסנעמען פון דער רשות הבעל וואס איז מוחזק.

זאגט דער רמב"ם, פארוואס טאקע? **"ולמה היא נאמנת בטענה זו, מפני שהיא מרגשת אם ירה כחץ או לא ירה"**, זי איז די וואס פילט עס, ס'געשעט אין איר, ממילא זי קען עס פילן, **"והוא אינו מרגיש"**, ער פילט עס נישט אזוי.

ר' יצחק: ס'קען זיין דער יורה כחץ איז ספעציפיקלי וועג ס'איז מיט איר. איך ווייס נישט... אקעי. און דער יורה כחץ רעדט זיך וועגן וואטעוועג,

ר' יואל אשר: אויב ס'איז א מחלה אז ס'ארבעט נישט געהעריג,

ר' יצחק: באט עס איז נישט קיין שווערי גע,

ר' יואל אשר: מענטש קלאר.

פירוש המשנה פונעם רמב"ם וועגן מעדיצינישע סיבות פון עקרות

ר' יואל אשר: ס'איז אינטערעסאנט דעם לשון הרמב"ם וואס ער ברענגט צו ביי דער זייט אין פירוש המשנה. דער רמב"ם זאגט: **"גורמי מניעת הלידה רבים ידועים אצל הרופאים"**. ס'איז דא פארשידענע... די רופאים ווייסן אסאך סיבות פארוואס זיי זאלן

ר' יצחק: נישט קענען האבן קיין קינדער.

ר' יואל אשר: רייט. דאס איז אלעס חזקות וואס די מענטשן אליינס קענען ווערן... אבער וואס דען? די פשוט'ע וועלט, די וועלט וואס די מענטשן רעדן, און וואס מענטשן מאכן אליין זאכן אינדערהיים, איז אדער יורה כחץ אדער זי. און זי קען וויסן יורה כחץ. זייער גוט. גיימיר ווייטער.

הלכה ט'—י': א פרוי וואס פאדערט א גט נאך צען יאר

די טענה פון "צריכה היא לבנים לזקנותה"

ר' יואל אשר: "האשה שבאה לתבוע בעלה לגרשה", פארקערטער פאל. זי האט נישט געהאט קיין קינדער מיט אים צען יאר, און זי וויל ארויס. ס'טייטש, זי האט נישט די מצוה פון פריה ורביה, אבער זי וויל האבן קינדער. זי וויל ארויסגיין. און זי טענה'ט: **"האשה שבאה לתבוע בעלה לגרשה אחר עשר שנים מפני שלא ילדה"**, און זי זאגט אז ס'איז זיין פראבלעם, **"והיא אומרת שאינו יורה כחץ"**, די סיבה פארוואס זיי האבן נישט קיין קינדער איז וועגן אים, ער איז נישט יורה כחץ. דעמאלטס **"שומעין לה"**, מ'הערט איר אויס אז זי האט א טענה, און דער מאן וועט איר דארפן געבן א גט.

דער רמב"ם... אנטקעגן דער מצוה'ס פריה ורביה... ביז יעצט האט מען גערעדט

ר' יצחק: ווען ער וויל ארויסגיין,

ר' יואל אשר: אדער ער דארף ארויסגיין אלס מצות פריה ורביה. דא רעדט מען זי פאדערט א גט. געווענליך א פרוי קען נישט פאדערן א גט, נאר אויב זי האט עפעס געוויסע טענות, געוויסע מאוס עלי וכדומה. נארמאלערהייט קען נישט א פרוי פאדערן א גט. אבער אין אזא פאל **"שומעין לה"**.

איי, פארוואס? ווען ער איז איר מבטל פון א מצוה, מילא. אבער זי איז דאך נישט מצווה? זאגט דער רמב"ם: **"אף על פי שאינה מצווה על פריה ורביה"**, האט זי אבער א געוועלטע טענה פארוואס זי וויל האבן קינדער, ווייל א מענטש מעג אויך וועלן קינדער פאר זיך, פאר די אייגענע... פריה ורביה איז כאילו פארן טוב פון דער וועלט. **"צריכה היא לבנים לזקנותה"**, זי דארף האבן קינדער זאלן זיין איר קאמפאני, און איר העלפן ווען זי איז אלט. און א פרוי האט א רעכט דאס צו פאדערן. מילא דארף ער איר געבן א גט, **"וכופין אותו להוציא,**

די טענה פון א פרוי צו האבן קינדער אויף דער עלטער

ר' יואל אשר: נארמאלערהייט קען נישט א פרוי פאדערן א גט, אבער אין אזא פאל **שומעין לה.** איי, פארוואס? ווען ער איז איר מבטל פון א מצוה מילא, אבער זי איז דאך נישט מצווה? זאגט דער רמב"ם: **אף על פי שאינה מצווה על פריה ורביה,** האט זי אבער א געוועלטע טענה פארוואס זי וויל האבן קינדער, ווייל א מענטש מעג אויך וועלן קינדער פאר זיך, פאר דער אייגענער פריה ורביה'שקייט, ריווח און טוב פון דער וועלט. **צריכה היא לבנים לזקנותה** – זי דארף האבן קינדער וואס זאלן איר זיין איר קאמפאני, און איר העלפן ווען זי איז אלט, און א פרוי האט די רעכט דאס צו פאדערן, ממילא דארף ער איר געבן א גט.

וכופין אותו להוציא – מ'וועט אים אפילו צווינגען מוציא צו זיין, **ויתן עיקר כתובה בלבד** – דא דארף מען געבן די כתובה וואס די חכמים האבן מתקן געווען. זאגט דער רמב"ם: די תוספת, דאס וואס ער לייגט צו, דא וועט ער ווערן פטור פון דער תוספת כתובה. פארוואס? די תוספת כתובה האט ער דאך נישט געגעבן אז זי זאל קענען אוועקוואקן. תוספת כתובה איז דאך געווען "איף יו אר גאנא סטיק אראונד" ווי לאנג איך וויל, באקומסטו די תוספת. **שלא כתב לה התוספת על מנת שתצא לרצונה** – אז זי זאל ארויסגיין ווען זי וויל, **ותיטול** – און נאך באקומען די תוספת כתובה. אבער די עיקר כתובה יא, ווייל אזוי ווי געזאגט, זי האט א

לעדזשיטימעט טענה צו פאדערן א גט, ממילא געבן איר די חכמים די עיקר כתובה.

הלכה י"א: הפסקות אין די צען יאר

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: וואס טוט זיך אז אין די צען יאר איז נישט געווען צען יאר וואס א גאנצע צייט טשעקט מען צי מ'קען האבן קינדער? **הלך בסחורה בתוך עשר שנים** – ער איז געפארן לענגערע טריפס פאר סחורה אין די צען יאר. **או שהיה חולה, או שהיתה היא חולה** – זיי האבן געהאט א תקופה פון מחלה. **או שהיו חבושין בבית האסורין** – זיי זענען געווען ביידע, יא, ווייל אויב נאר זי איז געווען, האט ער דאך א חיוב לפדותה. זיי זענען געווען איינגעשפארט, **אין עולה להן אותו זמן מן המנין** – רעכנט מען נישט די צייט, ווייל צען יאר איז נישט סתם א לאקי נאמבער.

שמועס: היינטיגע דאקטוירים אנטקעגן די חזקה פון צען יאר, און דער שיעור פון "הלך בסחורה"

ר' יצחק: ס'איז דאך צען יאר וואס מ'האט געטרייט. דאס מאכט דאך אז... די אלע הלכות זענען חזקה. איך מיין אז למשל ביי היינט, אויב ס'איז דא א דאקטער, כ'ווייס נישט אויב ס'איז דא אזא זאך, מען דארף פרעגן די מבינים, אזוי ווי דער רמב"ם זאגט, אויב דער דאקטער זאגט קלאר, אים פעלט עפעס א, כ'ווייס נישט, נישטא קיין וועג צו האבן קינדער, איז דארף מען נישט ווארטן די צען יאר.

ר' יואל אשר: ס'איז אלץ חזקה. ס'זאל זיין אזוי שטארק ווי ברי לכל הפחות.

ר' יצחק: יא, אבער יענץ איז אויך נאר נאך צען יאר, יענע טענת ברי.

ר' יואל אשר: אקעי, מ'דארף אבער אויך וויסן ווען דער רמב"ם זאגט **הלך בסחורה**, ווי לאנג, ווייל דריי יאר פון די... דער רמב"ם זאגט נישט אז צען יאר פון אינטענס עונה.

ר' יצחק: דער רמב"ם זאגט עס נישט פונקטליך.

ר' יואל אשר: יא, נארמאל. סאו **הלך בסחורה בתוך עשר שנים** מיינט ער האט געפעלט זעקס חדשים, נישט אז א מענטש האט געפעלט עפעס א חודש.

ר' יצחק: יא, אוודאי.

ר' יואל אשר: איך זאג ס'איז זייער שווער, מ'גייט נישט זאגן אז אויב וויל מען דאס טון דארף מען יעצט נעמען א קאלקיולעיטאר און מאכן עקזעקט חשבונות, וויפיל מאל ער איז געפארן קיין אומאן, און ווייל ער פעלט א וואך.

ר' יצחק: ניין ניין, ס'מיינט נישט דאס.

ר' יואל אשר: אוודאי נישט דאס. שוין, ווייטער. יא, אויכעט, הא? לכאורה, דא אויכעט. א דאקטער קען וויסן מער, וויפיל מאל האבן מיר געטרייט, באיזה אופן. אקעי, אין הכי נמי.

ר' יצחק: כ'האב א סברא אז ס'קען אליין זיין מורא'דיג.

הלכה י"ב: מפיל זיין און די חזקה פון נפלים

ר' יואל אשר: זאגט ווייטער: **הפילה** – אויב די פרוי האט מפיל געווען. ס'טייטש, זי האט מיט דעם געוויזן אז זי קען האבן... אקעי, זי האט מפיל געווען, ס'הייסט אז זי האט נישט געבוירן א ולד של קיימא. יא, אבער מ'זעט דאך אטליסט אז זי קען. פון ווען רעכנט מען די צען יאר? זאגט דער רמב"ם: **מונה מיום שהפילה** – אז פון ווען זי האט מפיל געווען האט זי נישט געקענט האבן א קינד פאר צען יאר. ס'הייסט אזוי ווי דאס ווערן מעוברת האט דאך צעשטערט די אלע טענות פארדעם. ס'ווייזט דאך אז זי קען יא.

אבער וואס טוט זיך אז זי איז געווען א פאר מאל **הפילה**, מפיל געווען, **הפילה וחזרה והפילה שלשה פעמים** – איז וואלט א מענטש געטראכט פארקערט, אז א ראיה אז זי קען ווערן מעוברת, אבער ניין, אבער למעשה האט זי באקומען א חזקה אז זי געבוירט נישט קיין לעבעדיגע קינדער, זי געבוירט נפלים.

דיוק אין "הוחזקה לנפלים" און "שמא לא זכה להבנות ממנה"

ר' יצחק: ושמא לא זכה להבנות ממנה.

ר' יואל אשר: סאו **שמא לא זכה** מיינט אן אינטערעסאנטע זאך. ס'הייסט, אוודאי איר סיסטעם ארבעט, אבער ער מיט איר איז נישט קיין גוטער שידוך. ער מיט איר מאכט נפלים.

ר' יצחק: פארוואס איז טאקע נישט הוחזקה... ס'זעט אויס נישט אזוי מדברי חכמינו, ס'זעט נישט אויס אז זי איז א פרוי וואס מאכט נפלים. וואס איז די נעקסטע... רייט, דאס איז אין דער נעקסטער הלכה אז זי קען חתונה האבן מיט א נעקסטן מענטש. יא, צווישן זיי געשעען נפלים.

ר' יואל אשר: ס'איז נישט דא קיין דין אזוי ווי א קטלנית איז דא, אויב א פרוי וואס האט גע'הרג'עט דריי מענער קען זי מער נישט חתונה האבן, אבער דאס איז נישט דער דין דא. זי הייסט נישט א מפלת, זי איז נאר **הוחזקה לנפלים**. ממנו, נאר מיט אים. קוק דאס לשון, מ'זאגט נישט הוחזקה למפלת, **הוחזקה לנפלים** – אז זי האט שוין א חזקה אז זי האט מיט אים נפלים. **ושמא לא זכה...** באלד וועט מען זען אז ווען ס'גייט אויף דריי מענטשן,

ר' יצחק: דעמאלטס הייבט מען אן יא צו טראכטן אז זי איז דער פראבלעם.

ר' יואל אשר: ושמא לא זכה להבנות ממנה, דאס איז א לשון הפסוק: **אולי אבנה ממנה**? אולי תבנה ממנה, אזוי שטייט ביי, יא. אבער זכה... די תבנה. דאס ווארט לא... לזכות, **שמא לא זכה.**

ר' יצחק: אקעי. זכה ווייס איך נישט, אבער תבנה, **ואבנה גם אנכי ממנה,** יא, ווערן יא געהאלפן מיט קינדער דורך אים.

ר' יואל אשר: ויוציא ויתן כתובה.

הלכה י"ג: נאמנות פון דער פרוי ביי הפלות און שבועת היסת

ר' יואל אשר: וואס טוט זיך אזא זאך: **הוא אומר**, ער זאגט: **הפילה בתוך עשר כדי שישהה** – ער זאגט זי האט יא מפיל געווען, ווייל ער וויל בלייבן מיט איר, **והיא אומרת** – זי זאגט ס'הייבט זיך נישט אן, כ'האב קיינמאל נישט מפיל געווען, **נאמנת** – איז זי נאמן. ס'טייטש, מ'רעדט אין א פאל וועו זי וויל ארויסגיין און ער זאגט,

ר' יצחק: זי קען נאכנישט ארויסגיין ווייל אין די צען יאר האבן מיר אונז יא לכל הפחות געהאט א... מעוברת געווארן, זי זאגט ס'הייבט זיך נישט אן, איז זי **נאמנת**. פארוואס? **שאינה מחזקת עצמה בעקרות**.

ר' יואל אשר: א פרוי זוכט זיך נישט צו זאגן אויף זיך אז זי איז אן עקרה. אויב זאגט זי אזוי, גלייבט מען איר.

הוא אומר הפילה שנים – זי האט צוויי מאל מפיל געווען, ממילא דארף איך מער צייט, **והיא אומרת שלשה** – ממילא האב איך שוין די זכות פון הוחזקה לנפלים. ער שפילט אויס אלע מיני צדדים, אקעי, איז **נאמנת**, ווייל **שאינה מחזקת עצמה במפילות** – א פרוי וויל זיך אויך נישט מחזיק זיין אז זי האט מפיל געווען מיט אים.

ר' יצחק: אהה, ממילא איז יוציא ויתן כתובה.

ר' יואל אשר: יוציא ויתן כתובה, ווייל וועו א פרוי זאגט איך קען נישט האבן קיין קינדער גלייבט מען איר, די פרויען זוכן עס נישט.

ובכל זה משביעה שבועת היסת שלא הפילה או שהפילה שלש – אין פעלער וואס לויט זיין טענה דארף מען זיך נאכנישט גט'ן, נאר לויט איר טענה דארף מען זיך גט'ן, קען ער איר משביע זיין. פריער האבן מיר געהאט מחרים זיין, דא קען ער איר מער ווי מחרים זיין, ער קען משביע זיין א שבועת היסת. א שבועת היסת מיינט אייביג א שבועה וואס די אנדערע זייט, דער משביע, ווארפט ארויף אויף די וואס גייט נשבע זיין. אז ער זאל משביע זיין אז **שלא הפילה או שהפילה שלש שבטענה זו יתחייב ליתן כתובתה**. ער גייט דאך ווערן מתחייב ליתן כתובתה, האט ער די רעכט צו מאכן אלס א תנאי צו געבן דיין כתובה דארף זיין מיט א שבועת היסת.

הלכה י"ד: א פרוי וואס האט נישט געהאט קיין קינדער מיט צוויי מענער

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם ווייטער: **נישאת לאחד** – וואס טוט זיך א פרוי האט חתונה געהאט צו א מאן, און זי האט געווארט מיט אים צען יאר **ולא ילדה**, און נאכדעם **והוציאה** – זיי האבן זיך גע'גט, איז **מותרת להנשא לשני** – מעג זי יעצט חתונה האבן מיט אן אנדער מאן, מען זאגט נישט אז זי איז א חזקה, אז די...

ר' יצחק: צוויי מענטשן האבן נישט קיין קינדער.

ר' יואל אשר: דאס מאל האט זי נישט געהאט –

ר' יצחק: דא איז די זאך.

ר' יואל אשר: לא זכה להבנות ממנה. **שהתה עם השני** – דער צווייטער מענטש מיט וועמען זי האט חתונה געהאט האט זי געווארט צען יאר, דעמאלטס **לא תנשא לשלישי**. איינמאל ס'איז שוין געשען צוויי מאל דארף זי שוין יא זארגן אז ס'איז יא איר פראבלעם, און זאל זי נישט חתונה האבן מיט א דריטן מענטש. און אויב האט זי נישט געפאלגט און זי האט יא חתונה געהאט צו א דריטן מענטש, **תצא בלא כתובה** – קען ער איר גט'ן אן א כתובה. **אלא אם כן יש לו אשה אחרת או שקיים מצות פריה ורביה.**

ר' יצחק: אדער קען ער איר האלטן. פארוואס אן א כתובה?

ר' יואל אשר: ווייל מען האט דאך געלערנט, דער רמב"ם האט א כלל, ער מוז איר נישט געבן א כתובה ווייל זי איז נישט קיין בת בנים. די חכמים האבן נישט מתקן געווען פאר א נישט בת בנים אן עיקר כתובה. אדער ער האט אן **אשה אחרת**, דעמאלטס מעג ער בלייבן מיט איר, אדער ער האט שוין מקיים געווען **מצות פריה ורביה**,

ר' יצחק: מעג ער זיין מיט א נישט בת בנים.

הלכה ט"ו: טענה פון "אינו יורה כחץ" פאר די צען יאר

ר' יואל אשר: אקעי. זאגט דער רמב"ם: **האשה שבאה לבית דין ואמרה...** אן אנדער מעשה. זי זאגט: **בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שימוש שמוליד** – ער ווייסט נישט וויאזוי צו וואוינען מיט א ווייב, ער קען נישט, א שימוש וואס געבוירט קינדער. אדער **שאינו יורה כחץ** – ער האט נישט קיין כח גברא.

ר' יצחק: דאס רעדט מען נאך פאר די עשר שנים. ביז יעצט האבן מיר געזען נאך עשר שנים, וואס דעמאלטס האט זי נאמנות. דא איז נאך פאר עשר שנים.

ר' יואל אשר: זי זאגט: וואס האב איך צו ווארטן צען יאר? איך ווייס ער איז נישט יורה כחץ, אדער איך ווייס אז ער קען נישט. הייסט מען זיך נאכנישט גט'ן. **יעשו הדיינין פשרה** – דארפן די בית דין פארהאנדלען צווישן זיי. **ויאמרו לה**, זיי זאגן אזוי: **ראוי לך שתתנהגי עם בעליך עד שתשהי עשר שנים ולא תולידי ואחר כך תתבעי** – די ריכטיגע זאך צו טון איז גיב אים א טשענס פאר צען יאר.

ומגלגלין עמה בדבר – מ'גייט אריין אין דער נושא, פרויען האבן ליב עס אויסצושמועסן און אויסשמועסן וויאזוי זיי פילן וועגן דעם.

ר' יצחק: מ'גייט אראפ מיט דעם. **ומגלגלין** מיינט אלעמאל ס'איז א לשון... מ'דרייט, יא, אזוי ווי ער דרייט חובות, ער דרייט, מ'דרייט א קאפ.

ר' יואל אשר: ס'טייטש, מ'זאגט נישט דו מוזט, און מ'זאגט אויך נישט דו קענסט שוין באקומען א גט, נאר **אין כופין אותה לישב** – מ'זאגט נישט דו מוזט בלייבן וואוינען מיט אים, און אויכעט אויב זי בלייבט נישט... מ'זאגט על פי הלכה איז דאס נאך א מורדת, ווייל ס'איז דאך נאכנישט דא צען יאר, אבער **ולא דנין אותה דין מורדת**, ווייל זי האט דאך יא א שטארקע טענה, **אלא**

מאריכין בדבר עד שיעשו פשרה – מ'ארבעט מיט זיי אז זיי זאלן זיך,

שמועס: דער טייטש פון "פשרה" אין דעם פאל

ר' יצחק: יא, זאלן מסכים זיין. פשרה, איך מיין אז פשרה דא מיינט נישט צווישן, מ'קען נישט, אדער חתונה געהאט אדער נישט.

ר' יואל אשר: פשרה מיינט סך הכל,

ר' יצחק: מ'זעט אז ביידע זענען מסכים אויף וואטעוועד איז, אדער ער גייט איין אויף צו געבן א גט, ער האט געגעבן א האלבע כתובה, וואטעוועד.

ר' יואל אשר: אדער ער זאגט ביי דעם און דעם דעיט, גיי נישט ווארטן צען יאר און גיב מיר נאך זעקס חדשים, מ'ארבעט מיט זיי.

ר' יצחק: איך מיין אז די פוינט איז בעיקר אז זיי גייען ביידע מסכים זיין, מ'קען נישט,

ר' יואל אשר: ס'איז דאך נישט דא קיין יכולת צו פארסן,

ר' יצחק: איינעם, ווייל ביז צען יאר האט קיינער נישט קיין דין נאמנות, נאר וואס? מ'ארבעט.

הלכה ט"ז: די מצוות מדרבנן – מוסיף זיין נפשות און נישט וואוינען אן א שידוך

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם ווייטער דעם דין דרבנן פון פריה ורביה. זאגט דער רמב"ם אזוי: **אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה**, ביז יעצט האבן מיר געלערנט אף על...

ר' יצחק: פי אז עונה דארף מען פריה ורביה, יעצט קומט אז אף על פי פריה ורביה איז נאך אלץ דא א חיוב פריה ורביה, יא? נאך א לעוועל.

ר' יואל אשר: אונז האבן געלערנט פריה ורביה מדאורייתא, אזוי מיין איך, און אייביג דער רמב"ם רעכנט אויס נאך דאורייתא רעכנט ער אויס דרבנן. זאגט ער אז ס'איז דא א מצוה מדרבנן צו האבן נאך קינדער: **הרי הוא מצווה מדברי סופרים** – ס'איז דא א מצוה מדרבנן **שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח** – ווען ער האט כח זאל ער האבן נאך קינדער, **שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם** – איינער וואס איז מוסיף נאך א קינד ביי אידן, ס'זאל זיין נאך א נפש בישראל, האט ער געבויט א וועלט.

ר' יצחק: כאילו ער האט געבויט א וועלט.

ר' יואל אשר: כאילו בנה עולם.

ר' יצחק: ווייל נישט א גאנצע וועלט, ער האט נאר געמאכט איין מענטש.

ר' יואל אשר: אבער פון דער איין וועלט גייסטו איוועניטשועלי,

ר' יצחק: קענען ארויסקומען א באנטש קינדערלעך. ער איז פארט דערפון, פארדעם איז **כאילו.**

וכן, נאך א זאך. אה, דו זאגסט, פריער האסטו געפרעגט וואו עס שטייט, דא שטייט קלאר די ביידע זאכן.

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: **וכן מצות חכמים היא שלא ישב איש בלא אשה** – אז א מאן זאל נישט זיין סינגל לאנג, ער זאל נישט זיין סינגל, אן דעם ווארט לאנג, **שלא יבוא לידי הרהור** – ער זאל נישט אנהייבן עוסק זיין אין עבירות און הרהורי עבירה.

און די זעלבע זאך א פרוי: **ולא תשב אשה בלא איש** – א פרוי זאל אויך נישט וואוינען אן א מאן. ס'טייטש, ס'איז אויך א מצוה פאר א פרוי, הגם ביי א פרוי זאגט שוין נישט רש"י אזוי שטארק דאס ווארט הרהור: **שלא תחשד** – מענטשן זאלן נישט חושד זיין אז זי האט יא שייכות מיט מענער אילעדזשיטימעט,

שמועס: דער חילוק צווישן א מאן ("שלא יבוא לידי הרהור") און א פרוי ("שלא תחשד")

ר' יצחק: אן קידושין. אקעי. אינטערעסאנט. ס'איז נישט דא קיין איסור הרהור פאר פרויען? אדער ס'מיינט נישט הרהור אזוי ווי מ'האט געלערנט, און געווייניליך דער מאן,

ר' יואל אשר: איז דער וואס טוט דאס, דאס הייסט, דער מאן איז דער וואס אינישיאירט,

ר' יצחק: דער חושד איז אז זי לאזט זיך פון איינעם.

ר' יואל אשר: זי איז נישט עוסק בהרהור, אבער זי איז א גרינגער טארגעט, און איינער טוט שוין דארטן עפעס. שוין.

הלכה י"ז: הלכות שלום בית – קנאה צווישן מאן און וויב

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם נאך א הלכה. זאגט דער רמב"ם, א דין אין...

ר' יצחק: עד כאן הלכות פריה ורביה.

ר' יואל אשר: יעצט איז הלכות בין איש לאשתו, שלום בית וכדומה. זאגט דער רמב"ם אזוי: א מענטש טאר נישט זיין צו נייס און זאגן: אה, איך לאז איר טון וואס זי ווייל. ניין, **חובה על כל איש לקנאות לאשתו** – מיט אהבה קומט עפעס מיט דזשעלאסי.

ר' יצחק: מעגליך קען דאס מיינען,

ר' יואל אשר: אפשר זאגן אז אויב האט ער א חשד אז זי האט שייכות... ס'קומט גלייך אפשר נאך דעם ווארט **שלא תחשד**, יא? אויב א מענטש האט עני חשד אויף זיין וויב אז זי האט שייכות מיט די אנדערע מענער, זאל ער ווערן...

דיסקוסיע: צי מיינט דער רמב"ם דעם הלכה'דיגן קינוי פון סוטה אדער א כללות'דיגע הנהגה?

ר' יצחק: ס'איז נישט קלאר, ס'איז בפשטות דא א מחלוקת אין תנאים וועגן דעם אין מסכת סוטה, צי מקנא זיין איז א רשות אדער א מצוה. ס'זעט דא אויס אז דער רמב"ם פאסט לויט דער שיטה אז ס'איז א מצוה. מצד שני, ס'איז נישט קלאר אז ער רעדט דא וועגן קינוי ממש, דער גדר קינוי. קען זיין ער מיינט מער אזוי ווי פראקטיש, ער זאל נישט לאזן.

ר' יואל אשר: פשוט, ס'איז דאך נישטא קיין מצות מנחת סוטה בזמן שאין בית המקדש קיים. ס'מיינט דעם עצם קינוי, זאגן: "איך

וויל נישט אז זאלסט זיין מיט יענעם מאן."

ר' יצחק: אויב ס'איז נישטא קיין מצות סוטה, איז נישטא קיין וועג ארויס; פארקערט, ארבעט עס בעסער דער קינוי! ארבעט עס בעסער. דא קינוי ארבעט, וואס איז דער חילוק? זי האט נישט קיין וועג צו ווערן טהור, ער גייט איר מוזן געבן א גט אויב זי גייט קינא לה ונסתרה. אה, סאו, אפשר דאס איז גוט.

ר' יואל אשר: דאס קען זיין ער מיינט נישט דעם הלכה'דיגן קינוי, ער מיינט די עצם זאך. א מענטש דארף מקפיד זיין אויף זיין ווייב פאר דעם ענין פון...

ר' יצחק: אבער קוק ווייטער.

ר' יואל אשר: "אמרו חכמים", זאלסט נישט מיינען אז מקנא זיין אויף דער ווייב איז עפעס אן ענימעלישטיגע זאך, נאר ס'איז פארקערט, ס'קומט פון א גוטן פלאץ: **"אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן נכנסה בו רוח טהרה"**, פון ער ווייל א ריינקייט, ער ווייל איין מאן איין ווייב, ס'איז נישט קיין שלעכטע זאך.

ר' יצחק: די **"אמרו חכמים"** איז עקזעקטלי די שיטה וואס זאגט אז קנאה איז א מצוה.

ר' יואל אשר: רוח קנאה, צי רוח קנאה מיינט א רוח טומאה אדער רוח טהרה? זייער אינטערעסאנט. רבונו של עולם...

ר' יצחק: מצד שני, אין הלכות סוטה זאגט דער רמב"ם קלאר אז מ'זאל נישט אזוי שנעל מקנא זיין בפני עדים.

ר' יואל אשר: ער זאגט עס דא גלייך.

ר' יצחק: ער זאגט עס דא גלייך. ניין, **"ביותר מדאי"** מיינט נאך שטארק... אגען, לכאורה, למשל אבער דעם רמב"ם פארשטיין איז סתם ס'איז נישט קלאר, ס'הייסט, ס'איז דא א גדר קינוי.

ר' יואל אשר: ער נעמט עדים און ער זאגט:

ר' יצחק: "אויב וועסטו זיך באהאלטן מיט יענעם מענטש." אפשר דא מיינט ער באופן כללי, ער זאל נישט לאזן זי זאל זיך דרייען מיט וועמען זי ווייל, און ער לערנט אז דאס איז קאנעקטעד מיט דעם עיקר דין קינוי. אויב ווילסט מאכן ממש א קינוי דאורייתא, איז שוין נאך א סטעפ, גראדע דער רמב"ם האלט אז יענץ איז אויך א מצוה. דער רמב"ם פסק'נט זיכער אז ס'איז א מצוה מקנא צו זיין לאשתו. אבער אויף יענץ זאגט ער אז מ'זאל נישט טוהן אזוי שנעל, קודם זאל מען מאכן בינו לבינה. סאו ס'קען זיין אז דא מיינט עס ביידע, אבער דא מיינט עס נישט לענין הלכות קינוי פון סוטה, ס'מיינט די כללות'דיגע זאך.

ר' יואל אשר: אינטערעסאנט בכלל אז ער האט עס אהערגעברענגט, אויב ער מאכט שוין א נושא אין סוטה.

ר' יצחק: ס'מוז זיין אז ס'איז עפעס א...

ר' יואל אשר: וועגן דעם טראכט ער אז דא איז מער א כללות'דיגע זאך וויאזוי א שלום בית קוקט אויס, אז ס'דארף זיין אזא מין רילעישאנשיפ וואו ס'איז דא קנאה. ס'איז נישט סתם א נייס גיי,

ר' יצחק: צווי מענטשן וואוינען צוזאמען.

דער טייטש פון דעם וואורט "קנאה" אין לשון הקודש

ר' יצחק: אזוי ווי איך האב אייך געזאגט, לקנאות, ווער ווייסט וואס מיינט לקנאות? לקנאות מיינט נישט... אויף ענגליש זאגט מען דזשעלעס, ביי די וועי קנאה אין לשון...

ר' יואל אשר: הקודש מיינט נישט דזשעלעס, ס'מיינט ברוגז.

ר' יצחק: רש"י אין דעם הייליגן חומש זאגט אז קנאה איז טייטש כעס, אזוי זאגט רש"י, איך מיין אז ער איז געווען א גוטער מפרש. **"אל קנא"**, איז טייטש כועס. אבער די... יא, ביסט געוועכט אז אפשר כעס איז נישט אן עקזעקט גוט וואורט. על כל פנים, ס'מיינט ער זאל מקפיד זיין אויף איר, רייט? דא אין דעם ענין. אבער לשון קינוי, קומט זיכער פון סוטה, סאו בקיצור.

די מדה ממוצעת אין קנאה און אין עונה ("ולא יקנא לה ביותר מדאי, ולא יאנוס אותה...")

ר' יואל אשר: אבער זאגט דער רמב"ם, ס'איז טאקע א מעלה מ'זאל יא מקנא זיין לאשתו, אבער ס'דארף זיין א מדה ממוצעת, **"ולא יקנא לה ביותר מדאי"**.

ר' יצחק: ס'קומט דאך עונה, יא, ביי דער נעקסטער זאך נאכדעם.

ר' יואל אשר: אקעי, אבער קודם דאס, **"ולא יקנא לה ביותר מדאי"**,

ר' יצחק: זאל נישט זיין זייער יעצט אבסעסד.

ר' יואל אשר: אזוי ווי דער רמב"ם האט שוין געזאגט, זי איז נישט אין א בית הסוהר,

ר' יצחק: זי מעג גיין צו איר משפחה. איינמאל א חודש מעג זי ארויסגיין. יא. זאגט דער רמב"ם, יעצט אינטערעסאנט, מ'קען אפשר מאכן נאך א פרק אפילו דא, **"ולא יאנוס"**, **"וכן"** איז שוין א המשך. אבער ס'איז עפעס א המשך פון דעם סדר האיש ואשה, נישט אינגאנצן, ער דארף אביסל זיין אין קאנטראל, אבער ס'איז דא א שיעור וויפיל אין קאנטראל ער דארף זיין.

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם, ס'איז דאך דא א מצות עונה אז דער מאן דארף זיין מיט דער ווייב, אבער...

ר' יצחק: און ס'איז דא א חיוב אז זי מוז, זי מוז מסכים זיין אויכעט.

ר' יואל אשר: אבער... זאגט דער רמב"ם: **"ולא יאנוס אותה"**, ער טאר איר נישט צווינגען **"ויבעול בעל כרחה. אלא לדעתה"**, ס'דארף זיין לדעתה...

ר' יצחק: מרצונה מיינט דאס, הא?

ר' יואל אשר: יא. **"ומתוך שיחה ושמחה"**, מער ווי מרצונה, ס'דארף קומען פון שיחה און שמחה, ס'דארף קומען פון א פרייליכן פלאץ.

ר' יצחק: *ס'קען זיין אז דאס איז אזוי ווי א סיום אויף די אלע הלכות מורדת. מ'זעט אז ס'איז א שרעקליכע זאך אז זי איז נישט מסכים, אבער זאגט דער רמב"ם, ס'מיינט נישט אז דער מאן זאל זיך פירן אזוי בפועל פון די הלכות, ער זאל זיך פירן מיט שיחה ושמחה.*

ר' יואל אשר: אבער ס'שטימט נישט אז **"ולא יאנוס"** הייבט אן א נייע סוגיא...

ר' יצחק: ס'מוז זיין אז מ'דארף...

ר' יואל אשר: אויב וועט אזוי זיין, די **"וכן"** איז א המשך פון דעם **"ולא יאנוס"**.

ר' יצחק: ס'שטימט. יא, יא, אמת. **"ולא תתבע"**, אהה עפעס אזוי. ווייס נישט פונקטליך. אקעי.

הלכה י"ח: דער פרוי'ס הנהגה – "שתהיה צנועה בתוך ביתה"

מחלוקת אין פשט: צי איז "צנועה בתוך ביתה" א המשך פון "שיחה ושמחה" אדער פון דעם מאנ'ס קנאה?

ר' יואל אשר: "וכן ציוו חכמים על האשה שתהיה צנועה בתוך ביתה."

ר' יצחק: דאס הייסט, דאס איז די אפאזיט פון קנאות. זי זאל נישט טוהן קיין זאכן וואס מאכט אז...

ר' יואל אשר: ער זאל מקנא זיין. אממ, ניין, איך האב געזאגט אפשר אז ס'איז אנדערש ווי דא. **"מתוך שיחה ושמחה"** מיינט אז ס'זאל זיין עפעס א געוויסע אפענקייט וועגן דעם ענין פון תשמיש המיטה, אבער צניעות...

ר' יצחק: אבער איך מיין אז צנועה מיינט לאפוקי אזוי ווי זי טוט זאכן. דאס הייסט,

ר' יואל אשר: חובה לאשה. ניין, דא רעדט מען **"בתוך ביתה"**. ניין, איך מיין ס'איז א המשך פון **"לא יאנוס בעל כרחה"**, נאר זי איז א פארט פון דעם. אפילו זי איז א פארט פון דעם, דארף זי נאך אלץ האבן צניעות. **"ולא תרבה בשחוק וקלות ראש בפני בעלה."** אז די שיחה ושמחה איז דאך...

ר' יצחק: א זיכער קאנעקטעד סאמהאו מיט דער נושא פון קנאה, איך ווייס נישט וויאזוי. פארוואס זאגסטו אזוי? פארוואס רעדט מען אזוינס? צנועה איז נישט טייטש... צנועה איז דער טייטש אלעמאל לאפוקי ענינים פון פריצות.

ר' יואל אשר: ניין, **"צנועה בתוך ביתה"**! **"צנועה בתוך ביתה"**, ס'טייטש נישט וועט זי גייט ארויס, נאר וועט זי איז בתוך ביתה, נאר מיט איר מאן. סאו ס'איז א המשך פון דעם **"מתוך שיחה ושמחה"**, אז הגם ס'דארף זיין עפעס א געוויסע שיחה ושמחה, דארף מען מפרש... קוק פאר א שפעטער, איין מינוט,

ר' יצחק: קוק פאר א שפעטער.

ר' יואל אשר: "לא תרבה בשחוק וקלות ראש בפני בעלה." ס'טייטש, הגם ס'דארף זיין שיחה ושמחה, אזוי זאג איך, אבער זאל זיין צניעות. וואס טייטש צניעות? זאל נישט זיין קיין צופיל שחוק וקלות ראש אפילו בפני בעלה. ס'טייטש, פאר א צווייטן מאן איז דאך זיכער נישטא קיין שום חשש שחוק אדער... בפני בעלה זאל נישט זיין...

ר' יצחק: איז נישט א נושא אזוי ווי שיחה קלה, פארשטייסטו וואס איך זאג? ווייל דאס וואלסטו אויפגעגעבן פונקט פאר דעם מאן דאס. דאס דארף זיין א נושא פון דער פרוי.

ר' יואל אשר: "ולא..." פארשטייסט וואס איך זאג? יא, נו, זאג איך עס: ער טאר נישט מאנס זיין, נאר זי דארף אויך האבן א סעי אין דער מעטער. און די סעי איז אויך מוגבל מיט צניעות און גארנישט...

ר' יצחק: איך טו נישט גלייכן דיין טייטש.

ר' יואל אשר: עפעס איז ראנג מיט דעם טייטש, ס'גייט נישט אזוי. דו קענסט נישט סתם זאגן עפעס איז ראנג, ווייל איך זאג... לאז מיך ענדיגן, לאז מיך זאגן וויאזוי איך פיל פשט. ווען דו האסט א פירכא איז איין זאך; סתם דו פילסט עס נישט, לאז מיך ענדיגן כאטשיג.

ר' יצחק: ווייל וואס דו זאגסט איז סתם א נושא... קוק, ליין די גאנצע הלכה.

"ולא תתבע תשמיש המיטה בפיה, ולא תהיה מדברת בעסק זה"

ר' יואל אשר: אקעי. אקעי. **"ולא תתבע תשמיש המיטה בפיה."** מ'האט געלערנט אז תשמיש המיטה דארף קומען מתוך שיחה ושמחה, וואלסטו פארשטאנען אז ס'מיינט מען רעדט דערוועגן, אבער אין דעם איז אויך דא א הגבלה. יא. אז אין דעם איז אויך דא א הגבלה אז זי זאל נישט תובע זיין בפה, א קלאר בעטן איך דארף תשמיש המיטה, זאל זיין כאילו דעספערעט. **"ולא תהיה מדברת בעסק זה"**, זאל נישט רעדן וועגן דעם.

ר' יצחק: יא. דעטס אלל? און ווייטער? און וואס יא? ניין, נאך א זאך וואס זי זאל נישט טוהן. **"ולא"**, איך מיין אז ס'זעט אויס ווי א געוויסע זנות, אזוי ווי פרויען וואס רעדן וועגן דעם וכדומה.

ר' יואל אשר: סאו דער רמב"ם זאגט אזוי: ער זאל נישט מאנס זיין און בועל זיין בעל כרחה, נאר מיט איר רצון, ער וועט דאך זיכער רעדן מיט איר. איז דאס רעדן מיט איר, וויאזוי רעדט מען וועגן דעם? זאגט דער רמב"ם, ס'דארף זיין צניעות, זי זאל נישט רעדן וועגן דעם אויף א גראבן וועג, ס'זאל נישט זיין שחוק וקלות ראש, און זאלסט אויך נישט בעטן בעל פה מיט א גראבן אופן, נאר מיט אזא, מיט א רמז, מיט אן איידעלן וועג, און זאל נישט, **"ולא תהיה מדברת בעסק זה"**, זאל נישט ארומרעדן וועגן דעם נושא.

"ולא תמנע מבעלה כדי לצערו..." און די קשיא פון הגהות מיימוניות

ר' יואל אשר: און, זאגט ער ווייטער: איך האב געלערנט אז דער מאן טאר נישט טוהן בעל כרחה, נאר לדעתה, דאס מיינט אז זי קען צוריקהאלטן, אבער זי דארף זיין נזהר ווען זי האלט צוריק. **"ולא תמנע מבעלה כדי לצערו"**, זי טאר נישט צוריקהאלטן פון איר מאן, זאגן איך וויל נישט, סתם אים מצער צו זיין. **"עד שיוסיף באהבתה"**, נאר אויב ער וועט איר מער ליב האבן,

ר' יצחק: דעמאלטס וועט זי לאזן. דאס הייסט, ס'איז דא פרויען וואס זיי מיינען אז די חכמה איז צו זיין אז זי וועט דוקא זאגן ניין,

ביז ער וויל זייער שטארק. דאס איז אויך נישט קיין וועג. *רב כהנא האט דאך געזאגט אז מ'שפילט אזעלכע געימס! **"אלא"**, פרעגסט טאקע די קשיא? ער פרעגט די קשיא. הגהות מיימוניות האט געפרעגט דיין קשיא, אז רב כהנא האט געהייסן, סארי רב חסדא. רב חסדא האט געהייסן זיינע טעכטער טוהן אזוי.* **"אלא נשמעת לו בכל עת שירצה"**,

ר' יואל אשר: "אלא נשמעת לו בכל עת שירצה", וועז זי זאל יא טרייען צו פאלגן. דער חיוב אויף אים איז, ער זאל עס טוהן מתוך שיחה ושמחה, און דער חיוב אויף איר, אז וועז ער בעט, וועז ער טוט די ריכטיגע זאך, זאל זי אויך מסכים זיין פון איר זייט.

"ותיזהר מקרוביו ובני ביתו כדי שלא יעבור עליו רוח קנאה"

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם ווייטער: **"ותיזהר מקרוביו ובני ביתו"**. זי דארף זיך אפהיטן פון זיינע קרובים, אז זי זאל נישט זיין צו נאנט מיט די אנדערע מענטשן וואס דרייען זיך אינדערהיים, פון זיינע חברים, זיינע מענטשן וואס דרייען זיך אינדערהיים. ווייל, **"כדי שלא יעבור עליו רוח קנאה"**. מ'האט דאך פריער געלערנט, אז ס'גייט זיין דזשעלעסי, און ס'איז דא אפילו א חוב, נישט צו סאך אבער עפעס, ממילא זאל זי אויך ארבעטן. ס'איז נישט נאר א חיוב אויף אים, נאר זי האט אויך א געוויסע אחריות אויף דער קנאה. זאלסט נישט מיינען אז די קנאה איז אינגאנצן זיין זאך. ס'האט צו טוהן, דו פירסט זיך אין א וועג אז ער זאל נישט ברענגען א רוח קנאה. **"ותתרחק מן הכיעור ומן הדומה לכיעור"**, זאל זיך דערווייטערן פון עני זאך, כיעור מיינט א זאך וואס איז נישט שיין, עפעס וואס קען ברענגען חשדות,

ר' יצחק: און אפילו **"מן הדומה לכיעור"**.

ר' יצחק'ס מהלך: די גאנצע הלכה פון "צנועה בתוך ביתה" און "לא תתבע בפיה" איז כדי נישט ארויסצורופן דעם מאנ'ס קנאה און חשדות

ר' יצחק: *ס'זעט מיר אויס אז די גאנצע הלכה, דער רמב"ם לייגט פארשטייט זיך ער לייגט דא צוזאמען א באנטש פון אנדערע הוראות. דער רמב"ם טרייט דאך צו מאכן א מעשה דא פון א באנטש פארשידענע אנדערע, קענסט זאגן מאמרי חז"ל אדער הוראות וואס ס'שטייט. ס'זעט מיר אויס אז די גאנצע זאך פון וואס דער רמב"ם רופט **"צנועה בתוך ביתה"**, ווייסט וואס מיינט צנועה, נישט צנועה מ'זאל אנטוהן צניעות'דיג, רייט? ס'מיינט צנועה אז זי זאל נישט זיך פירן בפריצות כאילו אזוי ווי אזוי. און דאס וואס איך מיין...*

ר' יואל אשר: דעם משל ס'איז א הקדמה צו **"ולא תתבע תשמיש המיטה בפיה"**.

ר' יצחק: *ס'איז איינע פון די פארמס פון זיין צנועה. קען זיין. אבער וואס איך מיין צו זאגן איז אז די גאנצע זאך, ס'זעט מיר אויס אז די גאנצע זאך האט צו טוהן מיט דעם אז א מאן האט... דער רמב"ם זאגט אז ס'איז א מצוה אז ער זאל האבן אביסל חשדות, נישט צופיל, אבער ער זאל זיך נישט לאזן, ער זאל מקנא זיין, יא? ס'הייסט ער זאל נישט וועלן אז זיין ווייב זאל זיין איינע וואס גייט אינדרויסן. און וועז א פרוי איז צופיל תובע בפה, אדער צופיל אזוי ווי ס'הייסט פריצות אפילו בתוך ביתה, אפילו מיט אים, איז קוקט אן דער מאן: אה, דו פארשטייסט אביסל צו גוט. ס'איז נישט קיין ענין פון... פון וואו קומט די זאך פון זאל נישט תובע זיין בפה, וואס איז שלעכט? פארוואס דער מאן מעג תובע זיין און זי נישט? פון וואו קומט דאס טאקע? ס'קומט פון דעם אז א מאן וויל אזוי ווי דעסיידער, ער וויל כאילו זיין אין קאנטראל דערפון.*

דער באלאנס פון קנאה און הנהגה אין שטוב

ר' יצחק: ס'איז נישט...

ר' יואל אשר: וואס? אז א "היא למעלה" סיטואציע.

ר' יצחק: יא, אקעי, איך זאג שוין דאס ווארט "קאנטראל". דאס ווארט קאנטראל סאונדט פאני, אבער הגם קנאה מיינט עקזעקטלי דאס. אבער ס'איז מער אז פאר דעם פארשטיי איך אז די צוויי זייטן, אז זי זאל זיך נישט פירן אופנים וואס מאכן אים חושד, סיי פון זיינע בני בית, אפילו מיט אים אליינס, אופנים וואס זי פירט זיך, וואס קען אים מאכן אזוי ווי איר נישט טראסטן, און זאגן אז זי איז עפעס צו, מ'קען זאגן צו אינדעפענדענט, כ'ווייס נישט אויב דאס איז א ריכטיג ווארט. צו אזוי ווי פריצות'דיג, דאס הייסט פריצות.

און פארשטייט זיך, און ממילא אויכעט נישט מאכן די מונע זיין, די געימס, בקיצור, זאל אים לאזן פירן די זאך, אזוי זעט עס אויס די זאך. און אויף דעם קומט יעצט די נעקסטע הלכה אז מצד שני זאל ער נישט זיין קיין חיה, דא זענען מיר צוריק צו **וכן צוו**.

ר' יואל אשר: אבער דו קענסט זאגן אז די הלכות זענען אזוי ווי מ'זאל בעלענסן. דער מאן האט א געוויסע גבורה, א געוויסע שטארקייט, און ער דארף עס וויסן וועז ס'איז א גוטע זאך צו מקנא זיין, וועז ס'איז וויכטיג איז גוט, אבער וועז מ'גייט צו שטארק מיט דעם טויג נישט. דער מאן איז בעל הבית, אבער **ולא יאנוס עליה ויבעול בעל כרחה אלא לדעתה**, און זי פון דער אנדערער זייט, קען אויכעט נישט גיין ווערן דער באס און זי תובע זיין בפה וכדומה.

ר' יצחק: ס'זאל זיין...

ר' יואל אשר: ס'איז נישט קיין ענין פון זיין דער באס, יא. יא, אקעי, וואטעווער, אפשר זיין דער, אוי, ס'איז דא ווערטער אויף דעם, נישט זיין די וואן וואס איז אינישיעיט, נאר זיין דער, נישט דער מונה נאר דער מונע, עס העלפט נישט ווייל עס מיינט קאנטראל.

ר' יצחק: רייט, עקזעקטלי, עס מיינט נישט דאס. ס'איז דא אזוי ווי א התנהגות וואס קוקט אויס פריצות'דיג, וואס דאס איז גורם פאר מענער אויכעט צו טראכטן אז איי ווייסט וואס גייט דארט פאר.

ר' יואל אשר: און דאס אלעס איז וויטאין דער זאך אז ס'איז דא א זאך וואס הייסט מקנא זיין לאשתו, ס'איז דא אזא נעיטשור. [[#2]] נישט קיין נעיטשור, א מצוה. יא, באלד איך זאג אז א מענטש ווערט דזשעלאס אויב ער זעט אז זיין פרוי איז אין א געוויסן מצב. סאו אפילו וועז זי איז תובע אים, גייט עס אים אנצינדן די קנאה.

ר' יצחק: קנאה מיינט נישט דזשעלאס, באט ענייווייס.

ר' יואל אשר: די פעשאן, די יא,

ר' יצחק: יא, ס'איז א מצוה. שטייט אייביג ס'איז א מצוה. אקעי, **וכן צוו חכמים**,

---

הלכה י"ט: די הנהגה פונעם מאן צו זיין ווייב

מכבד זיין יתר מגופו און אוהבה כגופו

ר' יואל אשר: וכן צוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יתר מגופו, אז א מענטש זאל מכבד זיין זיין ווייב מער ווי מכבד זיין גוף. טייטשט, **ואוהבה**, און ליב האבן זאל ער איר **כגופו**. טייטשט, איך מיין דער פשט איז אז א מענטש האט זיך אליין ליב, סאו פונקט ווי ער האט זיך ליב, זאל מען ליב האבן זיין ווייב. ס'איז בעיסיקלי אזוי ווי דער פסוק **ואהבת לרעך כמוך**, אויך די זעלבע זאך, אזוי ווי זיך, ס'איז דא ליב האבן אזוי ווי זיך.

און אבער מכבד זיין וויל מען זאגן **יתר מגופו**, ווייל ס'איז דא מענטשן וואס זענען מחליט פאר איזה סיבה שהיא אז זיי זענען זיך נישט מכבד. ליב האבן זיי זיך, נישט קיין חילוק וויאזוי זיי פארדרייען עס, ס'איז דא עפעס א ליבשאפט. ס'איז דא מענטשן וואס נעגלעקטן זייער אויסקוק למשל. ס'מיינט נישט אז זיי האבן זיך נישט ליב. סאו ער גייט זאגן אז ער גייט נישט געבן פאר זיין ווייב קיין שיינע מלבושים, "איך האב זיך אויך ליב און איך גיי מיט א צעריסן רעקל." ניין. איר מכבד זיין איז נישט אפשענעל. א מענטש קען האבן א משוגעת אדער א סיבה פארוואס ער איז זיך נישט מכבד. ער דארף זיך יא מכבד זיין. אפילו איינער וואס איז זיך נישט מכבד, זיין אייגענעם גוף איז ער נישט מכבד, דעם ווייב'ס גוף זאל ער יא מכבד זיין.

ר' יצחק: איך בין נישט מסכים מיט דעם טייטש.

ר' יואל אשר: באט וואס איז דיין טייטש? אויב "אוהב יותר מגופו" איז נישט שייך, **מכבד יתר מגופו** מיינט וואס?

ר' יצחק: מכבד יתר מגופו מיינט אז ער זאל איר געבן מער רעספעקט ווי אים אין געוויסע וועגן. דאס איז דער טייטש. א מענטש מוז זיך אליינס רעספעקטן, ער רעספעקט זיך אליינס. ס'שטייט נישט קיין נפקא מינה, למאי נפקא מינה, אבער איך מיין אז למשל געוויסע זאכן דארף ער איר לאזן.

ר' יואל אשר: פארקערט, דו קענסט נישט זאגן פשוט הלכה אז ער זאל מער ספענדן אויף אירע שיינע מלבושים ווי...

ר' יצחק: אויף זיינע שיינע מלבושים וכדומה?

מרבה בטובתה כפי הממון

ר' יואל אשר: יא, אויך אזא זאך. ווייטער, **ואם יש לו ממון, מרבה בטובתה כפי הממון**. דארף ער ספענדן אויף איר. בעצם דאס האבן מיר שוין געלערנט אויף שאר כסות ועונה, "עולה עמו", אבער דא שטייט אזוי ווי אז נישט נאר שאר כסות ועונה. וועז דו הייבסט דיין סטענדערד, דו ביסט א בעל-הבת'ישער איד, ממילא האסטו מער בכבוד'יגע זאכן, זאל ער אויך מרבה זיין בטובתה פאר איר לויט וויפיל געלט ער האט.

ר' יצחק: יא, **ולא**,

ולא יטיל עליה אימה יתירה, ויהיה דיבורו עמה בנחת

ר' יואל אשר: ולא יטיל עליה אימה יתירה, דער מאן האט עפעס א געוויסע בעלות, אזוי ווי עס האבן מיר פריער געלערנט, ער איז מקנא אדער וכדומה, און מ'וועט שפעטער זען אז דאס ווייב דארף מער מורא האבן פון אים, אבער ער טאר נישט מאכן קיין גרויסן פחד. ס'טייטש ער דארף עפעס ווייזן א געוויסן רעספעקט אדער א געוויסן פחד, נישט צופיל. **ויהיה דיבורו עמה בנחת**, ער זאל רעדן מיט איר בנחת, בנחת מיינט שטאט, איידל, אדער רואיג. **ולא יהיה** הממ?

ר' יצחק: אזוי ווי **דברי חכמים בנחת נשמעים**. ווייל דאס שטייט אין דער גמרא, **אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו**. די גמרא זאגט אין, וואו איז עס געפלויגן? דאס איז א גמרא אין גיטין, אז די גמרא, רב חסדא זאגט אז דאס איז, מ'לערנט זיך אפ דאס פון פילגש בגבעה, אז ער האט זיך געפירט מיט צופיל אימה יתירה, און לכבוד דעם איז געשען די גאנצע מעשה. וויאזוי פארשטייט מען אז דארט איז געווען אימה יתירה? איך ווייס נישט פונקט.

שמועס: דער טייטש פון "ולא יהיה עצב ולא רוגז"

ר' יואל אשר: אקעי, ווייטער זאגט דער רמב"ם: **ולא יהיה עצב ולא רוגז**, וואס אז איך לערן פשט איז, זיין דיבור מיט איר זאל נישט זיין קיין דיבורים פון טרויעריג און דיבורים פון רוגז. ווייל איך גלייב שווער אז **ולא יהיה** מיינט דער מאן טאר נישט זיין,

ר' יצחק: יא.

ר' יואל אשר: ווייל אויב דער מאן איז נעבעך עצב ווייל ס'איז אים עפעס געשען, וואס איז דער חיוב אז פאר ער גייט אהיים מוז ער זיין פריילעך? ס'איז דא א מצוה, ר' נחמן זאגט "מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד", נישט פון דעם רעדט מען. זיין דיבור מיט איר, זיין רילעישאנשיפ, זאל ער נישט מאכן א דיבור פון עצב אדער רוגז.

ר' יצחק: שטימט פשט? מיינט אנגעצויגן. "עצב" איז נישט טייטש טרויעריג,

ר' יואל אשר: ס'איז טייטש עצב מיינט, אקעי, לאמיר זאגן עצב מיינט אנגעצויגן און רוגז מיינט דאס. אבער ס'מיינט נישט אז דער מענטש טאר נישט זיין, נאר ס'גייט ארויף **לא יהיה**, דער **דיבורו עמה** זאל נישט זיין א מצב פון עצב אדער רוגז. יא, פאר שור. דאס אז א מענטש טאר נישט זיין עצב ורוגז האבן מיר מסתם געהאט אין הלכות דעות אז א מענטש דארף זיין, דארטן איז געשטאנען פארשידענע וויאזוי א מענטש דארף זיין. נישט צופיל. טראכטן א גאנצע צייט פונעם אייבערשטן, אויטאמאטיש וועט מען נישט זיין עצב ורוגז, וואטעוועד עט איז.

ר' יצחק: דאס שטייט נישט אין הלכות דעות, און ס'איז נישט אמת. ס'איז נישט קיין וועג. מ'דארף זיין נישט עצב ורוגז אן דעם אייבערשטן אויך.

ר' יואל אשר: אקעי, מ'דארף וויסן ווי אין הלכות דעות.

ר' יצחק: לא, לא, לא, ס'קומט נישט פאר, ניין. ביסט גערעכט. ס'מיינט ער זאל זיך נישט פירן מיט איר בכעס. אז דאס אז דער רמב"ם האט איבערגעטייטשט די גמרא פון **צריך למימרינהו בניחותא**, אזעלכע סארט זאכן.

שמועס: דער מהות פון "צוו חכמים" און די סטרוקטור פונעם פרק

ר' יואל אשר: [[#3]] רייט. גראדע איך האב געטראכט אז ווען ס'איז דא די מין הלכות, וואס מיר קענען זאגן אז ס'איז אפשר מער הלכות, למשל אין דער משנה וואלט עס געשטאנען אין מסכת אבות אנשטאטס אין מסכת גיטין, למשל, זאג דאס וואס מיר רופן אגדה קענן הלכה, איז נישט אז ס'איז ווייניגער מחייב, ווייל ס'איז נישט אונטער א געוויסער מצוה. ווייל איך האב געטראכט אז ס'קען זיין מער, ווייל די מצוות וואס די חכמים זאגן אלס עצה טובה איז מסתם נוגע אפילו פאר גוים. ס'איז מער אזוי ווי דאס וואלט אברהם אבינו, נאך פאר משה רבינו וואלט אברהם אבינו געזאגט די זאכן.

ס'טייטש, וויאזוי צו שרייבן א כתובה, און וועמ'איז תובע כתובה, וואס מיר גייען לערנען אין דעם נעקסטן פרק, חכמים האבן מחדש געווען, די חכמים מיט זייער תורה שבעל פה, אבער דאס איז נאך די גאר בעיסיקס. דאס איז דאך דרך השם פון וויאזוי מענטשן זאלן זיך אויפפירן מיט מענטשן. סאו אפילו הגם מ'קען אויך זאגן **ואהבת לרעך כמוך** וכדומה, אבער אפילו אן דעם איז עס נאך מער יסודות'דיג.

ר' יצחק: ס'איז נישט ווייניגער יסודות'דיג.

ר' יואל אשר: און ס'איז מדרבנן. ס'איז מדרבנן, אבער כ'ווייס נישט אויב ס'איז מדרבנן. למשל דאס זאל זיין...

ר' יצחק: אבער קוק דאס איידער דעם, יא?

ר' יואל אשר: ואוהבה כגופו, איך וויל דאך נאר ווארטן...

ר' יצחק: דער סטראקטשער פונעם רמב"ם, ס'גייט דאך דא אזוי ווי ס'איז דא חיובים אינעם מיט דער תורה, כ'מיין פריה ורביה אנגעהויבן, נאכדעם האט דא פרק ט"ו גערעדט פון מן התורה פריה ורביה, נאכדעם גייט מדרבנן פריה ורביה, מדרבנן. א חובה, דאס איז א חובה, סאונדט אביסל מער ווי א קען זיין א מצוה, ווייל... יא, א דאורייתא מצוה. תלוי לויט וואס מיר האבן געלערנט אז די מצוה פון לקנא לויט ווי דער רמב"ם פסק'נט איז א מצוה, איז א חובה. נאכדעם איז דא ציווויי חכמים, און ציווויי חכמים, און ציווי. ס'הייסט,

ר' יואל אשר: ס'איז דא דריי ציווויי חכמים. אבער דו, אסאך פון די ציווויי חכמים, אויב למשל אז אן איד ווי דער חפץ חיים וויל מאכן אז פון וואו שטייט עס אין דער תורה? דאס איז **ואוהבה כגופו**, שטייט **ואהבת לרעך כמוך**. אבער דער רמב"ם האט נישט דווקא...

ר' יצחק: געזוכט צו מאכן אזוי.

ר' יואל אשר: איז נישט נוגע אין לשון... [[#4]] גוט, ווייטער.

הלכה כ': די הנהגה פון דער פרוי צו איר מאן, און דער סיום הפרק

מכבדת ביותר מדאי, מורא, און כמו שר או מלך

ר' יואל אשר: וכן צוו על האשה, דאס איז דאס וואס די חכמים האבן... קודם זאגט ער וואס די חכמים האבן געהייסן פאר דעם מאן טוהן. יעצט זאגט ער וואס די חכמים האבן מצווה געווען די פרוי, **שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי**, זי זאל גאר שטארק מכבד זיין איר מאן. מ'איז וואויל. אינטערעסאנט, דאס איז געשטאנען ביי דעם מאן **יתר מגופו**, שטייט דא **ביותר מדאי**. זי זאל אים זייער שטארק מכבד זיין. **ויהיה לו עליה מורא**, זי זאל האבן פון אים א געוויסע מורא. כ'פארשטיי נישט פונקטליך.

ר' יצחק: וואס ער מיינט צו זאגן, ס'טייטש?

ר' יואל אשר: ער איז נישט דא מצווה אויף א פילינג. זאל זיך פירן אויף א וועג פון מורא.

ר' יצחק: קוק וואס ער זאגט.

ר' יואל אשר: ותעשה כל מעשיה על פיו, זי זאל אלעס פאלגן וואס ער הייסט. **ויהיה בעיניה כמו שר או מלך**, זי זאל אים באטראכטן אזוי ווי ער וואלט געווען א שר אדער א מלך. יעדער מאן איז חשוב, איז א מלך. וויאזוי? נאכאמאל קען זיין טאקע ער טייטשט עס איבער אין מעשה, **מהלכת בתאות לבו**, זי טוט וואס ער גלוסט אים, זי לאזט אים וואס עס גלוסט אים, דאס איז, גייט זי טוהן. **ומרחקת כל שישנא**, און זי איז מרחיק אלעס וואס ער האט פיינט, נעמט זי ארויס פון שטוב, כאילו יא, בקיצור.

ר' יצחק: זי טוט נישט נאר וואס ער הייסט, נאר אויך וואס ער וויל.

ר' יואל אשר: וואס הייסט? איך זאג, **ותעשה כל מעשיה** איז דער טייטש אינעם **ויהיה לו עליה מורא. שר או מלך** איז נאך מער, כאילו. אקעי, און **ומרחקת כל שישנא**,

ר' יצחק: עס האלט דא ביי דער זאך. א געוויסע דיסקריפשאן פון די ווערטער, צו מדייק זיין די ווערטער איז אביסל א פאני זאך. ס'איז א דיסקריפשאן פון ווי ס'זעט אויס, ער איז איר מכבד **יתר מגופו**, און זי איז אים מכבד **ביותר מדאי**. יא, ס'גייט ביידע וועגן. רייט. [[#5]] **וזה הוא דרך**, פירט דער רמב"ם אויס,

ר' יואל אשר: מהלכת בתאות לבו איז א לשון הפסוק? ס'סאונדט ווי א לשון הפסוק.

ר' יצחק: והלך בדרכי לבך ובמראי עיניך. ניין, ס'מיינט צו זאגן אז זי טוט וואס ער וויל. ס'איז ענליך,

דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים: יהיה יישובן נאה ומשובח

ר' יואל אשר: זי שטעלט זיך צו צו אים. **וזה הוא דרך בנות ישראל**, דאס וואס ער האט יעצטן געזאגט דא איז דער דרך פון

בנות ישראל ובני ישראל הקדושים הטהורים בזיווגן. דאס איז דער וועג וויאזוי הייליגע אידן טוען א הייליגן זיווג, מתוך דער אהבה און כיבוד וואס ער זאגט. **ובדרכים אלו,** מ'וועט זיך פירן מיט די וועגן, **יהיה יישובן נאה ומשובח,** זייער וואוינען צוזאמען, אפשר זייער ישוב עולם. וועז מ'בויט אן איד צוזאמען א מערידזש איז א ישוב עולם. ער מיינט נישט דא צו האבן גוטע קינדער. זייער עצם ישוב זאל זיין גוט צוזאמען.

ר' יצחק: יא.

ר' יואל אשר: איך מיין דא ביי דער ענדע, זאגט ער, בדרך כלל ער מיינט נישט דא ווי א ברכה. הגם אלעמאל ענדיגט, אקעי, ס'איז אויך נישט קיין סוף הלכות אישות. ער זאגט אז די אלע זאכן וואס מ'האט ביז יעצט געזאגט איז כדי דו זאלסט האבן א גוטע מערידזש. נישט אז דו זאלסט מכבד זיין דיין מאן א גאנץ לעבן, מורא האבן פון אים, און וואס גייט עס ברענגען? זאלסט וויסן, א, דו האסט געטוהן ווי די חכמים האבן געהייסן.

ר' יצחק: די חכמים ווילן צוקומען צו דעם **יישובן נאה ומשובח.** יא. ניין, איך וויל זאגן די **בנות ישראל,** דאס איז דעם רמב"ם'ס וועג פון זאגן אז אן איד פירט זיך אזוי. ס'איז דא אזוי ווי א גוי'אישער וועג פון חתונה האבן, אפשר איז מער באונדס, מער דער גוי קומט נישט נאר מיט די הלכות...

ר' יואל אשר: אקעי, ס'איז אויך נישט קיין סוף פון הלכות אישות. ער זאגט אז די אלע זאכן וואס מ'האט ביז יעצט געזאגט, איז כדי אז דו זאלסט האבן א גוטע מערידזש. נישט אז דו זאלסט מכבד זיין דיין מאן א גאנץ לעבן, מורא האבן פון אים, און וואס גייט עס דאך ברענגען? אז דו זאלסט וויסן אז גוט, דו האסט געטוהן ווי די חכמים האבן געהייסן. די חכמים ווילן צוקומען צו דעם **ישובן נאה ומשובח.**

דער אידישער וועג קעגן דעם גוי'אישן וועג, און דער טייטש פון "מכבדה יותר מגופו"

ר' יצחק: יא. איך וויל זאגן, די **בנות ישראל** – דאס איז דעם רמב"ם'ס וועג פון זאגן אז אן איד פירט זיך אזוי. ס'איז דא אזוי ווי א גוי'אישער וועג פון חתונה האבן, אפשר איז עס מער באונס, מער... דער גוי קומט נאר מיט די הלכות זכויות און אזוי וויטער. זאגט דער רמב"ם: יא, ביסט אן איד, אן איד האט מצוות – **שארה כסותה ועונתה** איז דא א מצוה, נישט איז ער א מורד וכו' – אבער דער דרך, דער אידישער דרך איז נישט זיך צו פירן מיט פאוער. דער אידישער דרך איז אז די פרוי וויל טוהן וואס דער מאן וויל, און דער מאן איז מכבד זיין פרוי **יותר מגופו.**

*ביי דע וועי, יעצט כאפסטו "יותר מגופו" מיינט אזוי: הגם אז עס קומט זיך אים דער כבוד, כאילו אריגינעל, דער מאן איז דאך דער... ווי ס'שטייט **"ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך",** זאגט ער: אבער זיי א מוותר, מאך **יותר מגופו,** גיב איר מער כבוד. אבער דע ריאליטי איז, אז וויפיל מער כבוד ער וועט איר געבן, וועט ער נאך אלץ בלייבן דער בעל הבית. אזוי כאילו ס'איז א פיצוי, נישט פיצוי – ס'שטייט דאך א זאך אז וועז א מענטש איז אמת'דיג אין קאנטראל פון עפעס, איז מענטשליך ער זאל געבן פאר די נכנעים תחתיו נאך מער ווי ס'קומט זיך פאר זיי, ווייל ס'איז נישט כאילו ס'איז עכט, ס'מיינט נישט אז זי גייט יעצט ווערן דער שר ומלך.*

ר' יואל אשר: דו זאגסט אז א מענטש וואס איז זייער סעקיור אין זיין פאזישאן, קודם כל קען געבן כבוד, און נאכדעם זייער אבוויעס: וועז איינער אוינט א בית המדרש קען ער גרינג אוועקגעבן שישי. איינער וואס איז אין א בית המדרש און מ'איז אים מכבד מיט שישי, אויב ער גיט עס אוועק האט ער עס נישט. סאו דער מאן איז ענייוועי געגוג אין קאנטראל, אזוי ווי ער זאגט, ס'איז דאך דא **עליה מורא,** נאר ער זאל זיין דזשענערעס.

ר' יצחק: דאס איז כאילו דע סטראקטשער פון דעם, עס איז כאילו אזוי ווי **יותר מגופו** – מען גיט אוועק פאר יענעם דאס וואס קומט זיך פאר זיך אליין. אבער יא, ס'איז א גוטע זאך. אויף דעם פירט דער רמב"ם אויס אז זאלסט נישט מיינען אז דאס גייט ווערן א מעקעלע; ס'גייט זיין א גוטער ישוב ווען מען ווען זיך פירן אזוי, דאס איז דע...

דער באדייט פון "בזיווגן" און "קדושים וטהורים"

ר' יצחק: איך מיין אז **"בזיווגן"** איז אויך דא עפעס א רמז אויף עונה, איך ווייס נישט פונקטליך. מסתמא מיינט ער דעם נושא פון **ולא יאנוס אותה ויבעול בעל כרחה אלא לדעתה.** יא.

ר' יואל אשר: אבער **"זיווגן"** קען מיינען וועז זיי זענען צוזאמען, ס'איז נאר אזא כללות'דיג לשון.

ר' יצחק: יא, מעגליך.

ר' יואל אשר: אבער עס קען זיין אז ער מיינט, און אויכעט דער **ישובן נאה ומשובח** איז אזוי ווי ער גייט ארויף אויף דעם **בזיווגן.** סאו גייט ער יא ארויף אויף דעם מקנא זיין. באמת די אלע זאכן האבן דאך צו טוהן, יא? **אוהבה כגופו** איז דאך אויכעט – אין די ווערטער ליגט אויכעט מרומז זיווג.

ר' יצחק: מ'דארף וויסן אז די **בנות ישראל ובני ישראל** זענען **קדושים וטהורים,** דאס איז קודם כל.

ר' יואל אשר: *און דאס איז אויכעט: די קדושה וטהרה פון זיווג איז דער כבוד און די אהבה, נישט...*

ר' יצחק: יא, ווייל איך האב געטראכט אויף...

ר' יואל אשר: *ביי צדיקים אז דאס וואס אין דרויסן דוכט זיך אויס ווי...*

ר' יצחק: ס'איז אויכעט אן ענין.

ר' יואל אשר: אבער יא, אבער דאס אליינס איז א געוואלדיגע...

דער אויספיר פון הלכות קידושין: קדושת ישראל קעגן "נבל ברשות התורה"

ר' יצחק: קען איך אויך פארגעדענקען. איך וועל דיר מסביר זיין פארוואס. *ווייל מיר האבן דאך געלערנט, ס'קען זיין אז דאס איז

אזוי ווי דעם רמב"ם'ס אויספיר פון גאנץ הלכות קידושין. מ'קען זען, באלד נאכדעם הייבט זיך שוין אן תביעת הכתובה און אזעלכע זאכן, יא? לכאורה די עיקר סיבה פארוואס דאס שטייט דא, איז ווייל דאס איז די ענד, יא?*

סאו, מיר האבן געלערנט אנהייב, אז די גאנצע כוונת התורה און דאס וואס ס'איז דא כתובה, דאס וואס ס'איז דא קידושין – דער רמב"ם זאגט במפורש, יא, אפילו די שבע ברכות – די גאנצע זאך איז אז ס'זאל נישט זיין אז מ'כאפט א תופס, פוגש אשה בשוק, נאר ס'זאל זיין מיט א דיבור, מיט א קנין. ס'קען זיין אז דא נאכדעם, קען דאך נאך אלץ זיין אזוי ווי א בחינת "נבל ברשות התורה": ער האט שוין געמאכט קידושין, יעצט מיינט ער אז ער קען מאכן בעל כרחה, אדער ער פרעגט איר נישט צי זי וויל, און אזוי ווייטער.

סאו די אהבה, וואס איז קדושת וטהרת ישראל, קען זיין אז ס'איז פשוט דער קיום פון דער עיקר כוונת התורה פון קידושין. די גאנצע זאך פון קידושין איז, ער זאל נישט זיין קיין "ארי דורס ואוכל", ער זאל זיין א מענטש. דאס הייסט, ס'איז דא טהרה; דאס הייסט אז דאס איז מנתק דעם מענטש פון דעם רצון גופני – דאס וואס ער וויל סתם "איך וויל, כאפ איך". ס'איז דא א סדר. און דאס קען זיין די קאנעקשאן.

אקעי. *און ס'קען יא זיין אז דער **"ישובן"** – ווייל דער רמב"ם זאגט אזוי אין הלכות דעות, אז אויב מען פירט זיך בזיווג אזוי ווי דרך החכמים, האט מען קינדער חכמים. ס'איז אפשר א דרש.* יא, געוואלדיג. עד כאן איז דער פרק. אקעי.